

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

**ORTAOKUL TÜRKÇE DERSİ ÖĞRENCİ ÇALIŞMA
KİTAPLARI VE ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTAPLARININ DİL
BİLGİSİ KONULARI AÇISINDAN EBA VE TÜRKÇE ÖĞRETİM
PROGRAMI İLE EŞGÜDÜMLÜLÜĞÜ**

Emin KÖSE

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Mediha MANGIR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Temmuz, 2018

TELİF HAKKI

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren yirmi dört (24) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Emin

Soyadı : KÖSE

Bölümü : Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Ortaokul Türkçe Dersi Öğrenci Çalışma Kitapları ve Öğretmen Kılavuz Kitaplarının Dil Bilgisi Konuları Açısından EBA ve Türkçe Öğretim Programı İle Eşgüdümlülüğü

İngilizce Adı : The Coordination of Secondary School Student Workbooks and Teacher Guide Books of Turkish Language Course With EBA and Turkish Curriculum In Terms of Grammar Topics

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı:

Emin KÖSE

İmza:

KABUL VE ONAY

Emin KÖSE tarafından hazırlanan “Ortaokul Türkçe Dersi Öğrenci Çalışma Kitapları ve Öğretmen Kılavuz Kitaplarının Dil Bilgisi Konuları Açısından EBA ve Türkçe Öğretim Programı İle Eşgüdümlülüğü” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Ondokuz Mayıs Üniversitesi Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mediha Mangır

Türkçe Eğitimi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Başkan: Dr. Öğr. Üyesi Müzeyyen Altunbay

Türkçe Eğitimi, Giresun Üniversitesi

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Emre Çelik

Türkçe Eğitimi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Bu tezin Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Tarihi: __/__/__

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

(İmza ve Mühür)

TEŞEKKÜRLER

Tez çalıőmamı hazırlamamda beni yönlendiren, yoğun programına rağmen desteğini esirgemeyen, bilgi ve birikimleriyle bana yol gösteren danıőmanım Dr. Öğr. Üyesi Mediha Mangır'a; yüksek lisans eğitimime başlamam ve eğitimimi devam ettirmemde önemli bir rolü olan Doç. Dr. Fulya Topçuoğlu Ünal'a; eğitimim sırasında bana örnek olup kendimi geliőtirmeme vesile olan Türkçe Eğitimi bölüm hocalarıma; hayatımın her alanında beni destekleyen, tüm zorluklara rağmen her zaman yanımda olan sevgili annem Fatma Köse'ye gönülden teőekkür ediyorum.

**ORTAOKUL TÜRKÇE DERSİ ÖĞRENCİ ÇALIŞMA
KİTAPLARI VE ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTAPLARININ DİL
BİLGİSİ KONULARI AÇISINDAN EBA VE TÜRKÇE ÖĞRETİM
PROGRAMI İLE EŞGÜDÜMLÜLÜĞÜ**

Yüksek Lisans Tezi

Emin KÖSE

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Temmuz 2018

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, ilköğretim ikinci kademe Türkçe dersi öğrenci çalışma kitapları ve öğretmen kılavuz kitaplarının dil bilgisi konuları açısından Eğitim Bilişim Ağı içerikleri ve Türkçe Öğretim Programı ile eşgüdümlülüğünün belirlenmesidir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Araştırma kapsamında 2017-2018 eğitim-öğretim yılında hazırlanan ilköğretim ikinci kademe öğrenci çalışma kitaplarının, öğretmen kılavuz kitaplarının ve Eğitim Bilişim Ağı'nda yer alan ders anlatım videolarının dil bilgisi içerikleri konu başlıklarına ayrılarak tespit edilmiş ve programda belirlenen dil bilgisi kazanımlarına ne derecede yer verildiği karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Ayrıca video derslerde kullanılan öğretim stratejileri ve içeriklerin programdaki yaklaşımlara uygunluğu belirlenerek genel bir şema oluşturulmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre dil bilgisi konu ve kavramları, belirlenen üç farklı kaynaktan farklı içeriklerle yer almıştır. Kitapların programdaki kazanımları tam olarak yansıtmadığı, video ders içeriklerindeki dil bilgisi konularının da program ve kaynak kitaplara yönelik hazırlanmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Dil Bilgisi Öğretimi, Öğretmen Kılavuz Kitabı, Öğrenci Çalışma Kitabı, Eğitim Bilişim Ağı.

Sayfa Sayısı : 91

Danışman : Dr. Öğr. Üye. Mediha Mangır

VII

**THE COORDINATION OF SECONDARY SCHOOL STUDENT
WORKBOOKS AND TEACHER GUIDE BOOKS OF TURKISH
LANGUAGE COURSE WITH EBA AND TURKISH
CURRICULUM IN TERMS OF GRAMMAR TOPICS**

MS Thesis

Emin KÖSE

ONDOKUZ MAYIS UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

July 2018

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine coordination of secondary school Turkish lesson student's workbooks and teacher guide books in term of gramer topics included with Education Informatics Networks and Turkish curriculum. In the study, technique is used as qualitative research method. In this research, the secondary school grammar topics in student's workbooks that completed in 2017-2018 academic year, teacher's guide books and lecture videos on Education Informatics Network are detected according to subject headings and examined the extent of compliance to the determined grammar learning outcome in the curriculum. Besides with determing teaching strategies used in lecture videos and contents's appropriateness to approaches in curriculum, a general schema is formed. According to the findings of research, subjects and concepts are placed in determined three different source with three different contents. It is concluded that video lecture contents don't reflect outcomes in curriculum exactly and video lecture contents, grammar subjects aren't completed with curriculum and source books.

Key Words : Teaching Language, Teacher Guide Books, Student workbooks, Edication Informatics Networks.

Number of Pages : 91

Advisor : Asistant Professor Mediha Mangır

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI.....	II
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	III
KABUL VE ONAY	IV
TEŞEKKÜRLER	VI
ÖZ.....	VII
ABSTRACT.....	VIII
İÇİNDEKİLER	IX
TABLolar LİSTESİ.....	XII
I. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	4
1.2. Araştırmanın Amacı.....	5
1.3. Araştırmanın Önemi	6
1.4. Varsayımlar	6
1.5. Sınırlılıklar	6
II. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	7
2.1. Dil.....	7
2.2. Dil ve Düşünce	9
2.3. Dil Bilgisi Öğretimi.....	11
2.3.1. Dil Bilgisi Öğretiminin Önemi	14
2.3.2. Dil Bilgisi Öğretiminin Amacı	15
2.3.3. Dil Bilgisi Öğretiminde Kullanılan Yaklaşımlar.....	18
2.4. Dil Bilgisi Öğretimindeki Sorunlar.....	22
2.5. Türkçe Öğretim Programları.....	28
2.5.1. Türkçe Dersi Öğretim Programında Dil Bilgisi Öğretimi	30
2.5.2. Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Dil Bilgisi Kazanımları.....	32
2.6. Türkçe Dersinde Kullanılan Kitaplar	34
2.6.1. Öğrenci Ders Kitapları (ÖDK)	36
2.6.2. Öğrenci Çalışma Kitapları (ÖÇK)	36
2.6.3. Öğretmen Kılavuz Kitapları (ÖKK).....	38
2.7. Eğitim Bilişim Ağı (EBA).....	39
2.7.* Eğitim Bilişim Ağı'nda Yer Alan Dil Bilgisi Videoları.....	43
III. YÖNTEM.....	46

3.1. Araştırmanın Modeli.....	46
3.2. Veri Toplama Araçları.....	46
3.3. Verilerin Analizi	47
IV. BULGULAR.....	49
4.1. Türkçe Öğretim Programındaki Dil Bilgisi Kazanımlarının Dağılımı ...	49
4.2. Öğretmen Kılavuz Kitapları ve Öğrenci Çalışma Kitaplarının İçeriği... 51	
4.2.1. 5. Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Dil Bilgisi Kazanımlarına Ait Veriler	53
4.2.2. 5. Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Dil Bilgisi Kazanımlarının TDÖP ile Karşılaştırılması.....	54
4.2.3. 6. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabında Yer Alan Dil Bilgisi Kazanımlarına Ait Veriler	55
4.2.4. 6. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabında Yer Alan Dil Bilgisi Kazanımlarına Ait Veriler	57
4.2.5. 6. Sınıf ÖKK ve ÖÇK’ de Yer Alan Dil Bilgisi Kazanımlarının TDÖP ile Karşılaştırılması.....	58
4.2.6. 7. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabında Yer Alan Dil Bilgisi Kazanımlarına Ait Veriler	59
4.2.7. 7. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabında Yer Alan Dil Bilgisi Kazanımlarına Ait Veriler	61
4.2.8. 7. Sınıf ÖKK ve ÖÇK’ de Yer Alan Dil Bilgisi Kazanımlarının TDÖP ile Karşılaştırılması.....	62
4.2.9. 8. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabında Yer Alan Dil Bilgisi Kazanımlarına Ait Veriler	64
4.2.10. 8. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabında Yer Alan Dil Bilgisi Kazanımlarına Ait Veriler	66
4.2.11. 8. Sınıf ÖKK ve ÖÇK’ de Yer Alan Dil Bilgisi Kazanımlarının TDÖP ile Karşılaştırılması.....	67
4.3. EBA’da Yer Alan Dil Bilgisi Konularına Yönelik Bulgular.....	68
4.3.1. Dil Bilgisi Videolarının İçerdiği Öğretim Stratejileri.....	69
4.3.2. Dil Bilgisi Videolarının Süreleri	70
4.3.3. Dil Bilgisi Videolarının İzlenme Sayıları	71
4.4.2. ‘Sözcük Türleri’ Konu Başlığına Yönelik Video Dersler	72
4.4.3. ‘Sözcükte Yapı’ Konu Başlığına Yönelik Video Dersler	74
4.4.4. ‘Fiilimsi’ Konu Başlığına Yönelik Video Dersler.....	75
4.4.5. ‘Cümlelerin Öğeleri’ Konu Başlığına Yönelik Video Dersler	75
4.4.6. ‘Filde Çatı’ Konu Başlığına Yönelik Video Dersler	76
4.4.7. ‘Anlatım Bozuklukları’ Konu Başlığına Yönelik Video Dersler	77

4.4.8. ‘Yazım Kuralları ve Noktalama İşaretleri’ Konu Başlığına Yönelik Video Dersler.....	78
V. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	82
5.1. Sonuç.....	82
5.1.1. Öğretmen Kılavuz Kitapları ve Öğrenci Çalışma Kitaplarının TDÖP ile Eşgüdümlülüğüne Yönelik Sonuçlar.....	82
5.1.2. EBA’da Yer Alan Türkçe Dersi Videolarına Yönelik Sonuçlar.....	83
5.2. Öneriler	86
KAYNAKÇA	88

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: TDÖP’ te Yer Alan Dil Bilgisi Konularının Kazanımlara Dağılımı	50
Tablo 2: TDÖP Dil Bilgisi Kazanımlarının Sınıf Sevelerine Göre Dağılımı	50
Tablo 3: 5. Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Dil Bilgisi Kazanımları	53
Tablo 4: 5. Sınıf Ders Kitabı Kazanımlarının TDÖP ile Karşılaştırılması	55
Tablo 5: 6. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabında Yer Alan Dil Bilgisi Kazanımları....	56
Tablo 6: 6. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabında Yer Alan Dil Bilgisi Etkinliklerinin Dağılımı	57
Tablo 7: 6.Sınıf ÖKK ve ÖÇK Dil Bilgisi Kazanımlarının TDÖP ile Karşılaştırılması	58
Tablo 8: 7. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Dil Bilgisi Kazanımları	59
Tablo 9: 7. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabında Yer Alan Dil Bilgisi Etkinliklerinin Dağılımı	61
Tablo 10: 7.Sınıf ÖKK ve ÖÇK Dil Bilgisi Kazanımlarının TDÖP ile Karşılaştırılması	62
Tablo 11: 8. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabında Yer Alan Dil Bilgisi Kazanımları..	64
Tablo 12: 8. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabında Yer Alan Dil Bilgisi Etkinliklerinin Dağılımı	66
Tablo 13: 8. Sınıf ÖKK ve ÖÇK İçeriklerinin TDÖP ile Karşılaştırılması	67
Tablo 14: EBA’ da Bulunan Dil Bilgisi Videolarının Konulara Göre Dağılımı.....	69
Tablo 15: Dil Bilgisi Videolarının Sürelerine Göre Dağılımı.....	70
Tablo 16: Dil Bilgisi Videolarının İzlenme Sayısına Göre Dağılımı.....	71

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: EBA internet sitesi görünümü.....	42
Şekil 2. EBA'da yer alan video derslerin görünümü	44
Şekil 3: Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Kazanım Yönergeleri Örneği	52
Şekil 4: Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinlik Örneği.....	52
Şekil 5: Video Ders Sunusu Örneği	70

SİMGELER VE KISALTMALAR

MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
EBA	Eğitim Bilişim Ağı
TDÖP	Türkçe Dersi Öğretim Programı
ÖKK	Öğretmen Kılavuz Kitabı
ÖÇK	Öğrenci Çalışma Kitabı

BİRİNCİ BÖLÜM

I. GİRİŞ

Dil, zihnimizin bizim için yarattığı soyut bir dünyadır. Bu soyutluk bize gerçek dünyanın kapılarını aralar. İnsan bu aralıktan hayatı görür, anlamlandırır ve yeniden kurgular. İnsanın sahip olduğu her şey ancak dil ile vardır. Bunun yanında insanın sosyal bir varlık oluşu ve iletişim gereksinimi devreye girdiğinde dil denilen yapı, insanın hayatına yön veren bir araç olur. Eğitim öğretimin temel amaçlarından biri, dilini doğru ve etkin kullanan bireyler yetiştirmektir. Öğretimi yapılan diğer alanların gelişebilmesi ancak iyi bir dil öğretimi ile gerçekleşebilir. Okuduğunu anlayan, anladığını ifade edebilen bireyler, diğer öğrenme alanlarında da başarılı olabileceklerdir. Dil öğretimi sadece bireyin akademik başarısıyla değil; sosyal çevreye uyum sağlaması, belirli bir dünya görüşü elde etmesi, kendini ifade edebilmesi gibi yaşamını şekillendirecek diğer konularda da oldukça etkilidir.

Dil bilgisi, dil öğretim alanı içinde bulunur ve dil öğretiminin en önemli unsurlarından biridir. Dil bilgisi, bir dilin tüm işlevlerinin tam olarak kullanılabilmesi için bir koşuttur. Bulduğumuz dönemde dilin sadece iletişim yönünün kullanılmasından söz edilemez. Dilin etkin kullanımı ile düşünme becerisinin geliştirilmesi ve bireyin çağın gerekliliklerine ayak uydurması beklenir. Dil, sadece iletişim yönüyle değerlendirilse bile dilin kurallarına hâkim olmamak, iletişimde aksaklıklara neden olacaktır. Özellikle çağımızdaki iletişim hızı düşünüldüğünde, anlamamak ve anlaşılammaktan kaynaklı problemler ortaya çıkmaktadır. Yazı ya da sözün saymaca birer gösterge olduğunu belirten Karaağaç'a (2012) göre iletilmek istenilen mesaj veya gösterilmek istenilen şey, insanoğlu tarafından oluşturulur. Dolayısıyla alıcı, asıl göstergeyi değil onun bir yansımasını görür ve eğer söz dizimine hâkim değilse iletiyi tam olarak anlaması mümkün değildir.

Dil bilgisi öğretimiyle ilgili uzun süredir devam eden birtakım sorunlar bulunmakla birlikte, yeni gelişmeler de yaşanmıştır. İlk olarak eğitim-öğretimin temelini oluşturan yaklaşımlarda değişikliğe gidilmiştir. Eğitimde yıllarca uygulanan

geleneksel yaklaşımların olumlu sonuçlar vermemesi, yeni arayışlara yönelme durumunu ortaya çıkarmış ve günümüz koşullarına cevap verebilecek yaklaşımlar denenmeye başlanmıştır. Bilgiyi öğrencinin zihnine hazır olarak yerleştirmek yerine, öğrencinin kendisinin yapılandırmasını benimseyen yapılandırmacı yaklaşım temel alınarak yeni bir öğretim programı oluşturulmuştur. Bu doğrultuda güncellenen Türkçe Öğretim Programıyla birlikte dil bilgisi öğretiminin de seyri değişmiştir. Dil bilgisi kazanımları, etkinlikleri ve uygulama metotları güncellenerek yeni yaklaşıma göre düzenlenmiştir. Uzun zamandır Türkçe öğretiminin en sorunlu alanlarından olan dil bilgisi öğretiminde, yeni yaklaşımla ve öğretim programlarıyla beraber var olan problemlerin önüne geçilmesi ve etkili bir dil öğretimi gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Sever (2003), TDÖP'ün geliştirilmesine bilimsel olarak iki gerekçe belirtir:

“Çağın gereksinim duyduğu; düşünen, duyarlı, demokratik kültürü içselleştirmiş; sorgulayan, araştıran, sorunlara uygun çözümler üretebilen bireylerin yetiştirilmesi gereği”

“Duygu ve düşüncelerini yazıyla ve sözle doğru ve etkili aktarabilen; okuduğunu, dinlediğini, izlediğini, tam ve doğru olarak anlayabilen bireylerin yetiştirilmesine duyulan gereksinim” (s.28).

Eğitimin temelini oluşturan yaklaşımdaki değişim ilk olarak öğretim programlarını etkilemiştir. Türkçe Öğretim Programı; 2005-2006, 2015, 2017 ve 2018 yıllarında, içinde bulunulan zamanın gerekliliklerine göre sürekli olarak güncellenmiştir. Değişimlerin sayısına bakıldığında bir arayış içinde olduğu görülebilir. Bu arayışın sebebi, yaklaşımların ve programın yenilenmesine rağmen istenilen seviyede başarı sağlanamamasıdır. Türkiye'nin uluslararası sınavlarda aldığı düşük sonuçlar, programlardaki değişimlerin başlıca sebeplerinden birisidir. “2003 yılındaki PISA sonuçları eğitim sistemimizdeki eksikler açısından önemli ipuçları içermektedir. Bu eksikliklerin giderilmesi için Talim Terbiye Kurul Başkanlığı'nca ilköğretim 1-5. Sınıf öğretim programları yenilenmiş ve 2005-2006 öğretim yılında uygulamaya konulmuştur” (Çelen, Çelik ve Seferoğlu, 2011). Öyle ki dil bilgisi öğretiminin ve diğer beceri alanlarının seyri değişse de bazı sebeplerden dolayı mevcut sorunlarda azalma meydana gelmemektedir.

Türkçe dersi metinler aracılığıyla işlenir ve materyal olarak çoğunlukla ders kitapları kullanılır (Yanpar, 2005). Üç farklı kitap üzerinden dört temel dil becerisi ve dil bilgisi öğretimi yürütülür. Bunlar: Öğretmen kılavuz kitabı (ÖKK), öğrenci ders kitabı (ÖDK) ve öğrenci çalışma kitaplarıdır (ÖÇK). Dil bilgisi öğretimi yapılandırmacı yaklaşım gereği etkinlikler üzerinden öğretilir ve dil bilgisi ile ilgili etkinlikler öğrenci çalışma kitaplarında yer alır. Bu materyaller, TDÖP’te belirlenen kazanımların gerçekleştirilmesinde bir araç olarak kullanılır. Program ve kitaplar arasında eşgüdümlülüğün olmaması, dil bilgisi öğretiminde yaklaşımlardan sonra karşılaşılan ikinci bir sorun olarak ortaya çıkar. Uyumsuzluğun nedeni ise dil bilgisi konularının içeriğinin net bir şekilde belirlenememesi ve bazı konular üzerinde ortak kanı bulunmamasıdır (Demir ve Yapıcı, 2007).

Gelişen teknoloji ile eğitim yeni bir boyuta ulaşmıştır. İnternetin yaygınlaşması ve kolayca ulaşılabilir hâle gelmesi, eğitim-öğretimi okuldan uzaklaştırarak eve taşımıştır. Uzaktan eğitim sistemleri geliştirilmiş ve internet ortamına birçok içerik eklenerek bilgiye kolay yoldan ulaşılacak imkânlar sağlanmıştır. İlk etapta oldukça faydalı görünen bu sistemin alt yapısına inildiğinde öğrenciyi yanlış yönlendirebilecek içeriklerin de yer alabileceği görülür. Sınırsız sayıda içeriğin yer aldığı internet ortamında doğru ve yanlış olanı ayırt etmek oldukça güçtür. “Bu doğrultuda MEB harekete geçerek FATİH (Fırsatları Arttırma Teknolojiyi İyileştirme Hareketi) Projesi kapsamında bulunan EBA (Eğitim Bilişim Ağı)’yı hayata geçirmiştir” (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2015).

Eğitsel içeriklerin güvenilir bir şekilde oluşturulması ve öğrenciye uzaktan eğitim yoluyla sunulması amacıyla oluşturulan EBA’da her alanla ilgili e-içerikler bulunur. Türkçe öğretimi alanıyla ilgili ders videoları, etkinlikler, soru örnekleri ve birçok içeriğe bu sistemden ulaşılabilir. Okulda edinilemeyen bir kazanımı, öğrenci ev ortamında video dersler sayesinde öğrenebilme ya da tekrar edebilme şansına sahiptir. Önemli olan husus ise bu e-içeriklerin de eğitim sisteminin temel alındığı yaklaşımlarla, öğretim programıyla ve öğrencilerin çalışma kitaplarıyla uyumlu olmasıdır.

İnternet ortamında yer alan eğitsel ders videolarının izlenme sayısının beş milyona kadar ulaştığı görülebilir. Birçok içeriğin denetimi yapılmamakla birlikte, içeriklerin yanlış bilgi sunma durumları mevcuttur. Öğrenciler tarafından fazla tercih edilen bu

e-içeriklerin öğretim programıyla, kazanımlarla ve yaklaşımlarla uyum içinde olması; ayrıca öğrencilerin öğrendikleri konuları pekiştirdikleri çalışma kitaplarının etkinlikleriyle de benzer nitelik taşıması gereklidir. Bu çalışmanın öncelikli amacı, EBA içeriğinde bulunan dil bilgisi konularıyla ilgili videoların incelenmesidir. Bu doğrultuda öncelikle araştırmaya temel olarak kuramsal bir çerçeve oluşturulacaktır.

1.1. Problem Durumu

Dil bilgisi alanının en önemli sorunlarından biri kişiler, kurumlar ve dil bilgisi kaynakları arasında eşgüdümlülüğün olmamasıdır. Bununla birlikte yaklaşımlar ve program her ne kadar değişse de sınav sistemine odaklı bir dil bilgisi öğretimi yürütülmesi, uygulamada hâlâ geleneksel yaklaşımların kullanılmasına neden olur. Okullarda öğretilen dil bilgisi ile akademik dil bilgisinin bazı konularda çelişmesi durumuna, dil bilgisi kazanımlarının eksik verilmesi ya da yaş seviyesine göre ayarlanamaması gibi sorunlar da eklenince kısır bir döngü içine giren dil bilgisi öğretimi sorunu ortaya çıkmıştır. Bu duruma ek olarak değişim, her alanda olduğu gibi eğitimde de kendini gösterir. Yirmi yıl öncesine kadar eğitim-öğretimin tek odağı okulken günümüzde bu durum değişmiş ve eğitim-öğretim, her yerde ulaşılabilir hale gelmiştir. İnternet, bilgiye ulaşmada en çok tercih edilen alan olmuştur. İnternet ortamında yer alan içeriklerin denetimi ise yapılmamaktadır. Video ders olarak yer alan içerikler tamamen sınav sistemine odaklı, davranışçı yaklaşım yöntemleriyle uygulanan dil bilgisi öğretimine yöneliktir. EBA ile öğrencilerin doğru bilgiye, doğru bir şekilde ulaşabilmeleri hedeflenmiş ve diğer internet içeriklerine karşıt olarak devlet tarafından güvenilir bir kaynak oluşturulmuştur.

Dil bilgisi öğretiminde, akademik dil bilgisi, okul dil bilgisi, öğretim programı ve internet içerikleri olmak üzere dört farklı kanaldan bahsetmek mümkündür. Dil bilgisi alanı hassas bir konu olduğu için bu dört alanın birbiriyle uyum içinde olması ve tek bir yapı gibi hareket etmesi beklenir. İnternet içeriklerinin izlenme sayılarına bakıldığında öğrencilerin artık kitaplardan ziyade, e-içerik ders videolarını tercih ettiği görülebilir. Bu durumda video derslerin özellikle incelenmesi gereklidir.

Araştırmada, bahsedilen dört durumun eşgüdümlülüğünü kontrol etmek amacıyla şu sorulara cevap aranacaktır:

Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan 5, 6, 7 ve 8. sınıf dil bilgisi kazanımları nelerdir?

Programda yer alan dil bilgisi kazanımlarına öğretmen kılavuz kitabı ve öğrenci çalışma kitaplarında yer verilmiş midir?

EBA'da hangi dil bilgisi konularına ait video dersler yer almıştır?

EBA'da yer alan video derslerdeki dil bilgisi konuları içerik ve yaklaşımlar açısından Türkçe Öğretim Programı ve kaynak kitaplarla uyumlu mudur?

EBA'da yer alan video derslerdeki dil bilgisi konuları kazanımlarla uyumlu mudur?

EBA'da yer alan video derslerdeki dil bilgisi konuları ÖÇK ve ÖKK ile uyumlu mudur?

Bu alt problemlere alınacak cevaplar ışığında genel bir bakış açısıyla;

“Ortaokul Türkçe Dersi Öğrenci Çalışma Kitapları ve Öğretmen Kılavuz Kitaplarının Dil Bilgisi Konuları Açısından EBA ve Türkçe Öğretim Programı ile Eşgüdümlülüğü” konusu tartışılacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Dil bilgisi alanı ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalarda dil bilgisi öğretiminin sorunları, farklı bakış açılarıyla betimlenmiş ve gerekli çözüm önerileri sunulmuştur. Uygulanan yaklaşımlar ve kullanılan öğretim programları irdelenmiş, yaklaşım ve programlar gerekli görüldüğü yerde değişime uğramıştır. Dil bilgisi alanı da benzer bir şekilde değişime uğrayarak daha etkin bir şekilde öğretilmeye çalışılmıştır. Kurumlar, kişiler ve kitaplar arasında ortak bir kanı olmadığı birçok çalışmada ortaya konulmuştur (bknz. Alyılmaz, 2010; Demir ve Yapıcı, 2007; Güven, 2013; İşcan ve Kolukısa, 2005).

Bu çalışmanın amacı ise; dil bilgisi konuları açısından öğrenci çalışma kitapları, öğretmen kılavuz kitapları, EBA'da yer alan video dersler ve Türkçe Öğretim Programı arasında bir eşgüdümlülüğün olup olmadığının tespit edilmesidir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Günümüzde bilgiye ulaşmanın en hızlı ve kolay yolu internettir. Teknolojik materyaller ve internet, insan hayatında önemli bir pay edinmiştir. Özellikle eğitim ortamında bilgiye ulaşmada internet içerikleri oldukça kolay bir hizmet sunmaktadır. Öğrencilerin uzaktan eğitim videoları ile eksik olduğu konuları tamamlayabildikleri ve konularla ilgili sayısız içeriğe ulaşabildikleri tespit edilmiştir. E-içeriklerin güvenilir olması ve öğrencilerin okul öğrenmeleriyle çelişmemesi, öğretimde birlik sağlanması için önemlidir.

İnternet ortamında, dil bilgisi konularını içeren video derslerin büyük çoğunluğunda bilgi yanlışları bulunmakla birlikte, davranışçı yaklaşımın esaslarından olan ezbere yönelik bir öğretim yapıldığı görülebilir. EBA içerikleri ise öğrencilere güvenilir bir kaynak olarak sunulmuştur. Bu çalışma, bahsedilen diğer kaynaklarla EBA'nın eşgüdümlülüğünün olup olmadığını betimlemesi açısından önemlidir. Ayrıca çalışmada örtülü olarak EBA'da bulunan ders videolarının izlenme sayısına göre ne derecede tercih edildiği tespit edilecektir. Buradan çıkan sonuçlar, EBA içeriklerinin güncellenmesi ve yeniden düzenlenmesine kaynak oluşturması açısından önemlidir.

1.4. Varsayımlar

Çalışmada örneklem olarak seçilen kitapların ve EBA'da yer alan video içeriklerinin tüm evreni temsil ettiği varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Çalışma, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2017-2018 eğitim-öğretim yılında ücretsiz olarak dağıtılan çalışma kitapları ve Milli Eğitim Bakanlığının öğretmenler için tahsis ettiği öğretmen kılavuz kitapları ile sınırlıdır.

Çalışma, ayrıca EBA'da yer alan dil bilgisi etiketiyle yayınlanmış 53 video ders anlatımı içeriğiyle sınırlandırılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

II. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1.Dil

Dil, milli öğelerin en başında gelen unsurlardan biridir. Bir milleti tanıtan, insanların dünya görüşü elde etmesini sağlayan ve uygarlık seviyesinde rol almasına katkıda bulunan en önemli araçtır. Dil bir kimliktir ve bu kimlik insanları sadece çevreye tanıtmakla kalmaz, ayrıca insanın kendini tanıması ve dünyayı algılayabilmesini sağlar. Çevresini duyu organları yoluyla algılayan insan, dil ile bu algıyı şekillendirir ve güçlendirir. Genel bir tanım olarak dil; insanlar arasındaki iletişimi sağlayan, sembollerin kurallı bir sistemle bir araya getirildiği dizgedir. Ancak dilin tanımları sadece iletişim yönü ve biçimsel birimleriyle sınırlandırılmaz. İnsan doğasının en karmaşık yapılarından olan dilin birçok farklı yönü bulunur. Dille ilgili tanımlardan yola çıkarak dilin işlevine yönelik çıkarımlar yapmak mümkündür. İletişim yönüyle dil, toplumsal uzlaşmayı sağlar. Bireylerin kendini ifade edebilmesi, sosyal bir varlık olarak insanın toplumla bağ kurabilmesi ancak dil ile mümkündür. İletişim boyutunun ardından dilin düşünceyi oluşturması ise bireyin bulunduğu çağa ayak uydurması, kendinden beklenen toplumsal rollerini yerine getirebilmesi adına önemlidir.

Dil, Türkçe Sözlükte “insanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban.” olarak tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2018). Sözlük anlamıyla dilin iletişim boyutunun ön plana çıktığı görülür. İletişim yönüyle dil her ne kadar basit bir sistem olarak görünse de oldukça karmaşık yapıdadır. Dilin doğuşu ve dil edinimi üzerine birçok kuram bulunmakla birlikte bu kuramlar halen araştırmacıların yoğun bir şekilde üzerinde durdukları bir konudur. Özellikle Saussure’un “gösterge” tanımıyla dile yeni bir bakış açısı getirilmiş ve dil üzerine oluşturulan görüşlerin sayısı hızla ivme kazanmıştır.

“Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş bir içtimaî bir müessesedir” (Ergin, 2004, s. 3). Dili canlı bir varlık olarak tanımlamak, onun geliştiğini, değiştiğini ve hatta yok olabileceğini gösterir. Fakat buradaki canlılık mecazi bir söylemdir.

Banguoğlu (1990) dili, diğer iletişim şekillerinden ayırır ve insanların isteklerini anlatmak için kullandığı işaret sistemi olarak tanımlar. İletişim aracı olarak dil, basit bir dizge olarak görülmemelidir. İletişimin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi için dilin özellikleri iyi bilinmeli ve dil, herhangi bir karışıklığa yer vermeyecek şekilde kullanılmalıdır. Aksan (2015) dili, “Bir anda düşünemeyeceğimiz kadar çok yönlü, değişik açılardan bakınca nitelikleri beliren, kimi sınırlarını bugün de çözemediğimiz büyüklü bir varlıktır” (s. 11) şeklinde tanımlar ve insanın dünyadaki değerinin dil ile belirlendiğini belirtir (Aksan, 2015).

Aksan’a (2016) göre dil, zihnimizdeki somut kavramları aktarırken pek çok soyut kavramı da karşılar. Bu kavramlar varlığını dile borçludur. Dilin sadece somut kavramları aktarma işlevi yoktur. İnsan iletişimde önemli olgulardan birisi de soyut kavramlardır. Dilin kurallı bir dizge olduğu kabul edildiğinde soyut kavramları karşılayıp aktarabilmesi, yapısının oldukça derin ve çok yönlü olduğunun göstergesidir. Sembollerin bir araya gelerek oluşturduğu bir dizge, var olmayan kavramların da insan zihninde oluşmasına, insanın bu kavramlar üzerine düşünüp fikir yürütmesine yardımcı olur.

Karaağaç’a (2012) göre dil; “insana, ait olduğu gerçek dünyadan ayrı ve onun kanunlarına bağlı olmayan yapay bir dünya kurma ve tabiata tarihi katma imkânı veren, toplumsal uzlaşılar dayalı bir saymacalar sistemi ve ses-anlam ilişkisi bütünüyle nedensiz olan, seslerden örülü ortak öğretilmeler toplamıdır” (s. 37). Dil; simge, sembol ve kavramlarla dış dünyanın gerçekliğini aktarmaya yarayan bir araçtır. O halde dış dünyadaki gerçeklikle dilin semboller aracılığıyla aktardığı gerçeklik birbirinden farklıdır. Dilin insana soyut bir gerçeklik yarattığı söylenebilir. Bu soyut gerçeklik aktarılırken gelişigüzel bir kullanım iletişimde sorunlar doğuracaktır.

Korkmaz'a (2010) göre dil, "bir toplumu oluşturan bireylerin duygu ve düşüncelerini, ses ve anlam bakımından geçerli ögeler yoluyla başkalarına aktarmalarını sağlayan çok yönlü ve gelişmiş bir ögedir" (s. 67). Balyemez (2016), dili "Dünyayı değiştiren bir güçtür; hem bir zenginliktir hem de mirastır" şeklinde betimlemiştir (s. 1).

Sağır (2002); dilin toplumsal yönünden ziyade bireysel yönünü ön plana çıkararak, onu bir bildirişim aracı olarak ifade etmiştir. Çok yönlü ve çok güçlü olduğunu yalnız basit bir sistem olmadığını da belirtmiştir.

Kerimoğlu (2016) dilin çift eklemli yapısına vurgu yapar ve dilin bu yönünün insan iletişimini diğer canlıların iletişiminden ayıran en önemli fark olduğunu vurgular. Bu çift eklemliliğin söz dizimini sağladığını ve sözdiziminin ögelerle birlikte bir dizge oluşturduğunu ifade eder.

Dil tanımlarında iletişim boyutu önemli bir yer tutar. İletişimle birlikte dilin insanın sosyal rollerini yerine getirebilmesinin temeli olduğu yargısına varılabilir. Çok geniş bir yapıya sahip olan dil, ele alındığı konunun boyutuna göre şekil ve tanım değiştirebilir. Dilin tanımlarındaki bu çok yönlülük, dili farklı bilim dallarının konusu hâline getirmiştir. Dilin felsefe, toplum, kültür, eğitim gibi birçok alanla ilgisi üzerine tanımlar geliştirilmiş ve dilin yapısı açıklanmaya çalışılmıştır. Tanımlarda varılan ortak nokta ise dilin insan düşüncesi üzerine olan etkisidir. Özellikle eğitim alanında dilin insan dünyasını anlamlandırması ve insanın düşünce dünyasını geliştirmesi önemli bir yer tutar. Bu nedenle dil ve düşünce arasındaki ilişiyi betimlemek ve dilin düşünce boyutuyla ilgili tanımlara yönelmek, dilin eğitim işlevindeki önemini aktarmada daha etkili olacaktır.

2.2. Dil ve Düşünce

Dilin tanımı ve işlevleri üzerine birçok görüş vardır. Günümüzde de dil üzerine çalışmalar oldukça fazladır. Fakat eğitim ve dil konusu birleştiğinde dilin düşünce üzerindeki etkisi daha çok önem kazanır. Dil ve düşünce birbirlerine sıkı sıkıya bağlıdır. Dil, düşünceyi geliştirir, anlamlandırır ve yönlendirir. Cruse (aktaran Aksan, 2016) "dil en çekici özelliklerinden birinin sınırlı kaynaklardan sınırsız kullanımlar oluşturmak" olduğunu belirtir (s. 18). Dil ve düşüncenin birbirini doğrudan etkileyen iki kavram olduğundan hareketle sınırsız bir düşünce gücü için

dilin temel faktör olduğu söylenebilir. Dil, iletişim boyutunun yanında aslında insanı şekillendiren bir yapıya sahiptir. Düşünce ise insana değer katan en temel ögedir. Dil ile ilgili tanımlara bakıldığında bir şekilde düşünceye de vurgu yapıldığı görülür.

Banguoğlu (1990), dil ile düşüncenin iç içe geçtiğinden söz eder:

“Dil (language) ile düşünce organı olan insan beyni destekleşe oluşmuş olmalıdırlar. Öyle ki sonuçta dil düşünmenin de bir vasıtası olmuştur. Ana dilimizden cümleler kurarak düşünürüz. Bunları dile getirdiğimizde adına konuşma deriz. Dil olmasa düşünce ve duygu da gelişmezdi, insan topluluğu ilerlemez, bir medeniyet yaratamazdı. Yine kişi oğluna vergi olan din hayatı ile sanat hayatı da dil temeli üzerine kurulmuşlardır” (s. 10).

Karaağaç (2012), dili “dil düşünmenin aracı değil, bizzat kendisidir” şeklinde tanımlar (s. 51). Dil, düşünce dünyamızı belirler. Dilimize hâkim olduğumuz kadar düşünür ve çevremizi şekillendiririz. “Dil yalnızca düşünceyi aktaran, ileten bir dizge değil, aynı zamanda onu oluşturan, biçimlendiren bir dizgedir” (Aksan, 2016, s. 19). Dil ve düşünce üzerine yapılan tanımlarda varılan ortak kanı, dilin düşünceyi bir şekilde etkilediği, oluşturduğu ve düşünceye farklı bir boyut kazandırdığıdır.

Aksan (2016), “Biz dünyayı anadilimizin penceresinden görür, onun kavramlarıyla düşünür, anadilimizin kavramlarıyla evreni biçimlendiririz” (s. 19) diyerek dil hakkındaki görüşlerini açıklar ve eserinde Wittgenstein’in şu sözüne yer verir: “Dilimin sınırları dünyanın sınırlarıdır” (aktaran Aksan, 2016, s. 20).

Bu görüşlerden hareketle dünyayı algılama ve tanıma çabasındaki insanın öncelikle diline hâkim olması gerektiği sonucuna ulaşılabilir. Dil çok farklı işaret sistemlerinden oluştuğu için dili kullanırken yapılan hatalar iletişimde de birçok soruna neden olabilir. Bu sebeplerle kişi, hem iletişimde hem de düşünce oluşturmada dile hâkim olduğu kadar başarılıdır. Dile hâkim olmanın yolu ise iyi bir dil öğretimidir.

“İletişim kurabilen, düşünen, oluşturan ve eğitim öğretimin genel amaçlarını yerine getiren bir birey yetiştirmek için dil öğretiminin kusursuz bir şekilde gerçekleşmesi gerekir. İnsan ancak düşünceleriyle vardır. Düşünce için temel olan dile hâkim olmak da kullanılan dilin kurallarını iyi bilmekten geçer.

Milletlerin varlığını devam ettirebilmesi için sağlıklı bir kültür aktarımına ihtiyaç vardır. İşte bu aktarımın gerçekleştirilmesinde de ana dili eğitimi küçümsenemeyecek bir yere sahiptir” (Dolunay, 2010, s. 276).

“Dilsiz bir düşünme mümkün değildir. Ne dil düşünmesiz ne de düşünme dilsiz olabilir. İnsanın dili, insanın dünyasıdır” (Akarsu, 1984, s. 62).

Dil ve düşünce arasındaki bağlantı, dil öğretiminin de temelini oluşturur. Dil öğretimi okullarda belirli aşamalarla gerçekleşir. Amaç, dilin özelliklerini öğrenciye kavratmak ve kazandığı dil becerileriyle üstün bir düşünme kabiliyeti kazandırmaktır. Dil ile ilgili görüşler ve dil öğretiminin amaçları karşılaştırıldığında bu görüşün kendini doğruladığı görülebilir.

2.3. Dil Bilgisi Öğretimi

Dil ve düşüncenin birbiriyle olan ilişkisi, dil ve dil bilgisi arasında da vardır. Dil bilgisi ile birlikte dil kullanımı sistematik bir hâle gelir. Dünya üzerindeki her dilin belirli kuralları ve sistemi vardır. Bu kurallar bütünü dil bilgisi aracılığıyla sağlanır.

Karaağaç (2012) dil bilgisini, “bir dilin sesten söz dizimine kadar bütün birimlerini, bu birimlerin yapı ve anlam özelliklerini araştıran bilim dalı” (s. 80) olarak tanımlar ve dil bilgisinin “bir dili doğru konuşmak ve yazmak için bilinmesi gereken kurallar bütünü” olduğunu ifade eder (s. 80). “Eskiden beri insanlar doğru yazıp okumak amacı ile dillerinin bağlı olduğu kuralları tespit etmeye çalışmışlardır. Bu kuralların meydana getirdiği bilgi koluna gramer, dil bilgisi (grammaire) denmiştir” (Banguoğlu, 1990, s. 4). Dil; düşünceyi kuran, oluşturan, ana ögedir. Dil bilgisi ise düşünceyi doğru ve etkili oluşturmada ana unsur denilebilir. Dil bilgisi tanımlarına bakıldığında dil bilgisinin dilin kurallarını betimlediğini ve insanların dili doğru kullanmak için bu kurallar sisteminden yararlanması gerektiği sonucuna ulaşılır.

“Ana dili öğretiminin temel işlevlerinden biri de öğrencilerin düşünme güçlerini geliştirme, onlara Türkçenin söz değerleriyle düşüncelerini biçimlendirme yetisi kazandırmadır” (Özdemir, 1990, s. 856). Dil öğretiminin amacı, yenilenen Türkçe Öğretim Programı’nda farklı kavramlara vurgu yapılarak açıklanmıştır:

“Dil öğretiminin temel amacı, öğrencilerin dilin farklı bağlamlarda aldığı görünümleri kavramaları, dil aracılığıyla kendilerini ifade edebilmeleri,

değişik bilgi kaynaklarına ulaşarak duygu, düşünce ve hayal dünyalarını zenginleştirmeleridir” (MEB, 2006, s. 2).

Dil bilgisi öğretimi, dil öğretiminin temelini oluşturur. Dil bilgisi, dilin doğru bir şekilde okunup yazılması ve konuşulması için gerekli bir bölümdür. Dil kurallarını bilmek kişiye sağlıklı bir iletişim ve iyi bir düşünce gücü sağlar. Dil bilgisi, sahip olunan dili ileri bir boyuta taşır ve bu da dolaylı olarak düşünce sisteminin de ilerlemesini sağlar. Güneş’e (2013a) göre dil bilgisi “bir metni okuma, anlama ve üretmenin en önemli anahtarıdır” (s. 172).

Gencan (2001), dil bilgisini “dillerin doğuş, gelişme, yapılış özellikleri gibi türlü niteliklerini konu edinen; doğru, düzgün kullanım yollarını gösteren bilgilerin tümü” olarak tanımlamıştır (s. 28).

Dil bilgisi; dilin sesteki heceye, heceden sözcüğe, kelimedeki cümleye, cümleden metne ve tüm bunların anlamsal boyutlarına yer veren bir dil bilimi dalıdır. Dil bilgisi, bireylerin doğru düşünmesine; düşündüklerini de doğru biçimde ifade etmesine yardımcı eder. Dil bilgisi öğretimi Türkçe dersi içinde önemli bir yere sahiptir. Öğrencilerin temel dil becerilerini geliştirmesinde gerekli olan bir bölümdür.

Ediskun (2010); dil bilgisini, “dil seslerini, kelime yapılarını, kelime köklerini, cümle kuruluşlarını ve bunlarla ilgili kuralları inceleyen bilim” olarak belirtir (s. 65). Dil bilgisinin yardımıyla, doğru konuşma ve yazma öğrenileceği ve yine onun yardımıyla insanın doğru düşünmeye de alışacağını vurgular (Ediskun, 2010).

Sağır’a (2002) göre ilköğretim çağındaki çocukların Türkçe dersleri ile okuma, yazma, dinleme ve konuşma becerileri geliştirilir ve gerekli alışkanlıkları kazanmaları amaçlanır. Dil bilgisi öğretimi bu becerilerin gelişmesine imkân sağlar ve bu yönüyle dil bilgisi öğretimi bir amaç değil, amaca ulaşma noktasında bir araçtır.

Eker (2011); dil bilgisini, dilin seslerini, kelime yapılarını, kelime anlamlarını, cümle kuruluşlarını, kelime kökenlerini ve bunlarla ilgili kuralları inceleyen bir dal olarak görür. Dil bilgisi öğretiminin okullarda çeşitli kademelerde gerçekleştiğini ifade eder.

Jean-Pierre Cuq (aktaran Güneş, 2013b), dil bilgisi ile ilgili tanımlarda vurgulanan görüşleri dört grupta toplar:

- “Bir dili doğru konuşmak için oluşturulan düzenleyici ilke ve kurallar bütünü,
- Bir dilin ilkelerini inceleyen eğitsel etkinlikler, doğru konuşma ve yazma sanatı,
- Dilin iç işlevleri üzerine geliştirilen bir teori ve aynı zamanda gözlem aracı,
- Dile ilişkin öğretilcek açıklayıcı, süreçsel ve koşul bilgileri” (s. 73).

Kerimoğlu (2016), kuralcı dil bilgisi ve betimleyici dil bilgisi olmak üzere iki büyük dil bilgisi anlayışından bahseder. Kuralcı dil bilgisi doğru-yanlış biçiminde yargılar koyan geleneksel bir dil bilgisi anlayışıdır. Betimleyici dil bilgisi ise kural koymayı hedeflemez ve kuralları kullanımlardan yola çıkarak belirler. Korkmaz da (2017) “Türkiye Türkçesi Grameri” adlı eserini oluştururken betimleyici anlayışla yola çıktığını belirtir.

“Bir de öğretim dil bilgisi vardır ki bu dil bilgisi okullarda verilecek dil bilgisi eğitimi için hazırlanmış çalışmaları içerir. Tarihe bakıldığında kuralcı dil bilgisi kitaplarının öğretim dilbilgisi için de kullanıldığı görülür” (Kerimoğlu, 2016, s. 3). Dil bilgisini tek bir başlıkta ele almak mümkün değildir. Okullarda öğretilen dil bilgisi ayrı bir başlık altında ele alınmalı ve öğrencilerin bilişsel seviyelerine göre düzenlenmelidir. Bu konuyu Güneş (2013b), “Eğitim alanında iki tür dil bilgisi kullanılmaktadır. Birincisi ilkokuldan üniversiteye kadar öğretilen “ okul dil bilgisi” ikincisi ise inceleme ve araştırma amaçlı ele alınan “bilim dil bilgisi”dir. Dili çeşitli araştırmalarla bilimsel olarak inceleme, kurallarını ve işlevlerini ortaya koyma çalışmaları bilim dil bilgisinin alanına girmektedir. Okul dil bilgisi ise öğrencilere öğretmek için oluşturulmuş özel bir dil bilgisidir” şeklinde açıklamıştır (s. 74).

Ülkemizde dil bilgisi öğretimi uzun yıllar biçimsel boyutuyla ele alınmıştır. Geleneksel anlamda kural ezberine dayalı bir sistem olarak öğretilmeye çalışılmış ve dilin kullanımındaki etkisi ikinci plana atılarak araç olmaktan çıkmıştır. Dil bilgisi, dilin işleyişini belirtir. Bu nedenle dil bilgisi öğretimi diğer öğrenme alanlarını da etkilediği düşünülerek belirli bir sistem içinde gerçekleştirilmelidir. Geleneksel dil bilgisi anlayışının terk edilmesi olumlu bir hareket olsa da dil bilgisi alanında birçok

eksik vardır. İlköğretim kademesinde öğrencilere üniversite müfredatı içeriği kadar detaylı bir dil bilgisi öğretimi verilmiş ve bu da başarısızlığın temelini oluşturmuştur.

Dil bilgisi öğretimi, okullarda Türkçe Öğretim Programlarında belirtildiği şekilde uygulanır. Temel dil becerilerinin geliştirilmesinde anahtar rolünde olan dil bilgisi, diğer öğrenme alanlarının içine dağıtılmıştır. Dil bilgisinin diğer öğrenme alanlarını geliştirecek bir yapıya sahip olması, bu uygulamanın doğru olduğunu gösterir. Fakat kazanım dağılımlarında ve konu içeriklerinde yer alan sıkıntıların uzun bir süredir devam ettiği görülür. Üstelik sadece okullar dil bilgisi alanına yönelik çalışma yürütmez. Özel kurumlar, internet ortamında yer alan içerikler de dil bilgisi alanına yön verir. Alanla ilgili birçok içeriğin bulunması da eşgüdümlülüğü zorlaştırır.

2.3.1. Dil Bilgisi Öğretiminin Önemi

“Doğal çevre, gerçek ve somut bir çevre; sosyal çevre ise toplumsal uzlaşılarla kurulmuş, saymaca ve öğretilmelere dayalı, ‘dil’ denilen yapay ve soyut bir çevredir. Bu yüzden sözlükler ve dil bilgisi kitapları, insanlık tarihinin en eski kitaplarıdır” (Karaağaç, 2012, s. 37).

Dil bilgisi öğretimi, bireyin mensubu olduğu toplumun dilinin kurallarını öğrenmesi ve böylelikle yaşadığı toplumun bireyleri ile sağlıklı iletişime geçmesi bakımından önem arz eder. Dilimizi hatasız ve düzgün kullanma noktasında ciddi problemlerimizin olduğu önemli bir gerçektir. Bunun yanında dil bilgisi, diğer öğrenme alanlarını etkileyen ve onlardan da etkilenen bir özellik taşır. Dil bilgisi öğretimi, öğrenci seviyesine uygun biçimde ayrıntıları verilerek gerçekleştirilmelidir.

Sever (2005), “Türkçemizin yapı, kural ve olanaklarının öğrencilere uygulamalarla kavratılması ile öğrencilerde Türkçeyi doğru kullanma duyarlılığının ve bilincinin oluşturulmasında, ana dilin temel etkinlikleriyle bütünleşmiş bir dil bilgisi öğretimine önemli görevler düştüğünü” belirtir (s.25). Yıldız, Okur, Arı ve Yılmaz (2013), dil bilgisini dilin anayasası olarak tanımlar ve insan dilinin karmaşık bir halde olmasının dil bilgisi sayesinde engellendiğini belirtir. Okur ve Yılmaz (2013); dilin kurallarının öğretimini, dil öğretimi kadar önemli bulur ve dil bilgisi öğretiminin ailede, farkında olmadan yavaş yavaş gerçekleştiğini düşünür.

“Kişi, ana dilini anlamaya ve konuşmaya başladıktan sonra dilin gramer yapısını da algılamaya başlar. Bireyin ana dilini bilmesi, o dili oluşturan dil dizgelerinden

haberdar olmasıyla mümkündür. Bir dili oluşturan yapısal ve işlevsel kurallar bütünü, onun gramer yapısında gizlidir” (Erdem ve Çelik, 2011, s. 1032).

Balyemez’e (2016) göre diline sahip çıkıp dili kurallarına uygun kullanan kişiler, o dilin koruyucusu olur ve bir dili yabancı dillere karşı koruyacak unsurların başında dil bilinci ve dil bilgisi gelir.

Onan (2005) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada, ilköğretim ikinci kademedeki Türkçe öğretiminde, dil yapılarının, öğrencilerinin dinleme ve okuma becerilerini geliştirmedeki işlevleri ele alınmış ve bu yapıların anlama sürecine zemin hazırlamada ve anlama becerilerini geliştirmede pek çok işlevi bulunduğu tespit edilmiştir.

“Dil bilgisi başlangıçta öğrencilerin kelime tanıma ve okuma becerilerini geliştirmektedir. Ayrıca öğrencilerin dil ve zihinsel becerilerini geliştirmeleri, bir dili güzel, etkili ve doğru kullanmaları açısından dil bilgisi çok önemli olmaktadır” (Güneş, 2013b, s. 79). Dil bilgisi öğretimi, bireylerin doğru düşünme ve ifade becerilerinin geliştirilmesi açısından önemlidir. Günlük hayatta ve okul ortamında yapılan dil bilgisi hatalarının nedeni dil bilgisi öğretiminin eksik olmasıdır. Dil bilgisi öğretiminin eksikliğinin nedeni ise maalesef dil bilgisi öğretiminin tek bir çatı altında birleştirilememesidir.

Dil bilgisi öğretimi sayesinde birey, dilinin kurallarının, inceliklerinin ve güzelliklerinin farkında olur. Kendi dilini doğru, etkili ve verimli kullanabilme özgüvenine erişir. Türkçenin diğer becerilerinin gelişmesinde de dil bilgisi öğretimi önemlidir. Dil bilgisi öğretimi sayesinde bireyin dinleme ve okuma becerileri gelişir. Bunun yanında konuşma ve yazmada üstün bir ifade becerisinin kazılmasında yine dil bilgisi öğretimi önemli bir husustur.

2.3.2. Dil Bilgisi Öğretiminin Amacı

Etkili iletişimin temelinde, dili etkin kullanmak vardır. Türkçe öğretiminin de temel amacı; etkili iletişim kuran, kendisini rahatça ifade edebilen, bu maksatla okuyabilen, yazabilen, okuduklarını, yazdıklarını, dinlediklerini anlamlandırabilen bireyler yetiştirmektir. “Yapılandırmacı yaklaşımda dil bilgisi öğretiminin amacı dil becerileri, iletişim, anlama, etkileşim, işlevsellik, kavramları geliştirme ve zihinsel becerileri geliştirme olarak ele alınır” (Güneş, 2007, s. 57). Yapılandırmacı yaklaşım

esas alınarak hazırlanan Türkçe Öğretim Programında dil bilgisi kurallarının sezdirilerek öğretilmesi esas alınmıştır:

“...Birey bu noktada öğrenme ortamında aktiftir ve yeni edindiği bilgilerle eski bilgilerini yapılandırır. Yapılandırmacı öğrenme ortamlarında öğretmen dil bilgisi ile ilgili etkinliklerde dil kurallarını öğrencilere doğrudan sunma yerine bu kuralları sezdirir. Aktif olarak dil bilgisi ile ilgili etkinliklere katılan öğrencilerin diğer dil becerileri ile etkileşimi sağlanır ve dil bilgisi kuralları zihinlerinde yapılandırılmış olur” (MEB, 2015, s. 6).

Güneş (2014), dil ve zihin becerilerinin birbirini etkilediğini ve bunun diğer becerileri de desteklediğini vurgulamıştır:

“... Bu süreçte dil ve düşünce arasında da yoğun etkileşim olmakta, dil becerileriyle birlikte zihin becerileri de geliştirilmektedir. Bu durum giderek duygusal ve sosyal becerileri de etkilemektedir. Bireyler dili kullanarak öğrenmekte ve kendilerini geliştirmektedirler. Dil öğrenmeyi öğrenme de dili etkilemektedir. Bu nedenle dil, öğrenme ve gelişmenin kalbi olmaktadır” (s. 22).

Yıldız (2010); dil bilgisini, “gösterenin (biçim) gösterilene (anlam) ulaşması sürecindeki kurallar topluluğu” olarak ifade eder (s. 227). Bu tanımdan dil bilgisinin, amaca varmak için kullanılan aracın sistematüğini kavramak olduğu çıkarımı yapılabilir. Dil bilgisinin amacı, iletişim sürecinde bireyin etkili iletişimin kurallarını öğrenip beceri haline dönüştürmesidir. Aracın -konuların ya da kuralların- amaç haline dönüştürüldüğü durumlarda, dil bilgisinin hedefleri gerçekleştiremeyeceği de düşünülebilir.

Demirel (2002), dil bilgisi öğretiminin amaçlarını kısaca üç madde hâlinde belirtmiştir:

“1. Öğrencilerin bilinçaltı yapılarını bilinç seviyesine çıkarmayı ve bunları kullanım alanına getirmeyi,

2. Dilin işleyiş düzenini öğrencilere kavratmayı,

3. Öğrencilerin bir iletişim aracı olarak dili doğru ve etkili bir biçimde kullanmalarını sağlamayı amaçlar” (s.114).

Dil bilgisi öğretiminin başlıca amacı anlama ve anlatma becerilerini geliştirmek olduğu için Türkçe derslerinin bazı saatlerinin dil bilgisi öğretimine ayrılması doğru değildir.

Öz (2006), dil bilgisi öğretiminin ilkelerini şu şekilde sıralamıştır:

“Dil bilgisi kurallarının öğretiminde sezdirme yaklaşımı benimsenmelidir.

Dil bilgisi derslerinde eğitim ortamlarının beceri kazandıracak şekilde tasarlanması gerekmektedir.

Dil bilgisi, öğrenilen ve kazanıma dönüştürülen bir alan olmalıdır.

Eğitim programlarında ortaya çıkan güncel öğrenme yaşantıları dil bilgisi öğretiminde kullanılmalıdır.

Dil bilgisi öğretiminin bireyin yazma ve konuşma becerilerini destekleyecek nitelikte olması gerekmektedir.

Dil bilgisi öğretimi etkinliklerinde çözümlenecek cümleler usta yazarların eserlerinden seçilmelidir.

Dil bilgisi etkinliklerinde öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyi dikkate alınmalıdır.

Dil bilgisi öğretimi, bilinenden bilinmeyene, somuttan soyuta, yakından uzağa gibi öğretimin temel ilkelerine göre gerçekleştirilmelidir.

Dil bilgisi, bağımsız bir ders olarak değil okuma- anlama etkinlikleri ile birlikte yürütülmelidir.

Dil bilgisi öğretiminde tümevarım yöntemi uygulanmalıdır.

Dil bilgisi öğretiminde sadece kural öğretilmemelidir. Dil kurallarının bireylerde beceri ve alışkanlık haline getirilmesi için alıştırmalar yapılmalıdır.

Öğretimde çıkış noktası öğrencilerin karşılaştığı dil sorunları olmalı, öğrenciler hangi kuralları bilmiyorsa o konular öğretilmelidir.

Dil bilgisi öğretiminde öğrenci düzeyine uygun metinlerden yararlanılmalıdır.

Dil bilgisi konuları, birbirinden bağımsız olarak değil birbirini tamamlayacak ve destekleyecek biçimde işlenmelidir.

Dil bilgisi öğretiminde öğretilecek konunun özelliğine göre farklı öğretim yöntemleri kullanılmalıdır” (s. 23).

Bu ilkelere dikkat edildiğinde dil bilgisi alanının diğer öğrenme alanlarını destekleyici nitelikte olması gerektiği önemli bir durum olarak ortaya çıkar. Nitekim yapılandırmacı yaklaşımla birlikte değişime uğrayan Türkçe Öğretimi

Programlarında dil bilgisi öğretimiyle ilgili bölümler de sürekli değişikliğe uğramıştır. Yenilenen programlarda dil bilgisi öğretimi diğer öğrenme alanlarına dağıtılarak bu sorun giderilmiştir. Sınıf içi uygulamalar ise yenilenen kaynaklarla öğrenciyi aktifleştirecek şekilde tasarlanmıştır. Bu güncelleme çalışmaları bir bütün olarak yürütülemediği için de köklü sorunlara neden olacak durumlar ortaya çıkmaktadır.

2.3.3. Dil Bilgisi Öğretiminde Kullanılan Yaklaşımlar

Dil bilgisi öğretimi, belirli dönemlerde gerekli olup olmadığı yönünde tartışmalara neden olsa da günümüzde kabul görmüş bir konudur. Dünyadaki gelişmeler, gecikmeli olarak ülkemizde de dil bilgisi öğretiminin yönünü belirlemiştir. Geliştirilen her kuram ve uygulanan her yöntem dil bilgisi öğretimini farklı boyutlarıyla ele alır. Bir yaklaşımın doğru, diğerinin yanlış olduğunu kesin bir ifadeyle belirtmek mümkün değildir. Aynı zamanda eğitimde uygulanan bir yaklaşımın sadece teorik kısmını temel almak veya uygulamak da oldukça yanlıştır. Teoride uygulanabilir bir kuram ya da yöntem uygulamada aynı sonucu vermeyebilir.

Öğretimde herhangi bir yaklaşım benimsenirken mevcut şartlar da göz önünde bulundurulmalıdır. Uygulanan yaklaşım da tüm eğitim öğretim ortamına yansımalıdır. Yaklaşımlar, dil bilgisi öğretimi açısından ele alındığında uygulanış şekilleri farklılık gösterir. Fakat yaklaşımların uygulanma durumları da kontrol edilmesi gereken önemli bir olgudur. Aksi halde sadece programda teorik olarak bulunan fakat uygulamaya geçmeyen bir yaklaşım benimsenmiş olacaktır. Benimsenen yaklaşımların sadece eğitim kurumlarına değil, günümüz koşulları gereği uzaktan eğitim uygulamalarına da yansımaları gerekir. Gerek örgün gerekse uzaktan eğitim uygulamalarında bir birlik sağlanmazsa olumsuz sonuçlarla karşılaşmak kaçınılmazdır.

Çalışmanın inceleme alanını oluşturan yardımcı kaynaklar ve EBA'da yer alan videolar incelenmeden, uygulanan yaklaşımlar kısaca betimlenerek araştırmaya kuramsal bir alt yapı oluşturulacaktır. Yaklaşımların sınıflandırılmasında farklı görüşler olmakla birlikte genel olarak üç ana sınıflandırmadan söz edilebilir. Güneş (2012) bu yaklaşımları davranışçı, bilişsel, yapılandırmacı olmak üzere üç ana başlık

altında toplar. Bu çalışmada da Güneş'in (2012) sınıflandırdığı bu üç ana yaklaşım ele alınacaktır.

2.3.3.1. Davranışçı Yaklaşımla Dil Bilgisi Öğretimi

1981 öncesi programlara ve özellikle 1981 Türkçe Öğretim Programına bakıldığında geleneksel yaklaşımlardan davranışçı yaklaşımının etkili olduğu görülür. Geleneksel yaklaşımlarda bilgi, bir davranış olarak öğretilmeye çalışılır. Davranışçı yaklaşımın temelinde dogmatik bilgi verme amacı vardır. Bu durumda kişiye farklı bakış açıları sunmak, bu yaklaşımla oldukça zordur. Klasik ve edimsel koşullanma ilkelerinin temellerini oluşturduğu bu yaklaşımda davranışlar ön plana çıkar ve davranışı kazandırmanın yolu tanım, kural ve ezberden geçer. Kuramın en önemli temsilcilerinden olan F. B. Skinner, dilin de bir davranış olarak öğretilmesi gerektiğini savunur. Herhangi bir davranışın öğrenilmesinde kullanılan taklit ve pekiştirme gibi uygulamalar dil öğretiminde de kullanılır (Güneş, 2011).

“Bu yaklaşım çocuklarımızın Türkçeyi bilinçli olarak öğrenmesine ve dil becerilerini geliştirmesine yeterince katkı sağlamamıştır” (Güneş, 2014, s. 75). Uzun yıllar dil bilgisinin davranışçı yaklaşımla öğretilmesi, dil bilgisinin birer matematiksel kavram haline gelmesine neden olmuştur. Öğrenciler dili düşüncelerini geliştirmede bir araç olarak kullanmak yerine, dilin tüm detaylarını bilen fakat diğer becerilerin geliştirilmesine aktaramayan bir konuma gelmişlerdir.

Davranışçı yaklaşımın gerektirdiği yöntemler, uygulamada yapılan hatalarla birleştiğinde ise dil bilgisi Türkçenin sevilmeyen bir yönü olarak ortaya çıkmıştır. Oysaki dil bilgisi, dile tam olarak erişmenin anahtarıdır. Davranışçı yaklaşımın öğretim stratejilerinden biri olan düz anlatım tekniğinin herhangi bir modelle zenginleştirilmeden kullanılması bu sorunun başlıca nedenidir.

Dil bilgisi öğretiminde sürekli düz anlatım tekniğinin kullanılması öğretmeni aktif, öğrenciyi ise pasif hâle getirmiştir. Bu durum da davranışçı yaklaşımın eleştirildiği en önemli noktadır. Sadece kural ve tanımları ezberlemek zorunda kalan öğrenci dil bilgisinin asıl işlevini benimseyememiştir.

“Davranışçı kuramda; öğrenme, öğretmen ya da başkası tarafından düzenlenen etkinlikler tarafından gerçekleştirildiği için öğrencilerin

öğrenmeye etkin katılımı yeterince sağlanamamaktadır. Bu durumda öğrenme, öğrencinin bilişsel katılımından bağımsız olarak önceden oluşturulmuş çevresel koşullara ve uyarıcılara göre oluşmaktadır” (Duman, 2004, s. 22).

Davranışçı yaklaşımla düzenlenen dil bilgisi öğretiminde kuralcı anlayışla dilin mevcut kullanımı değil; kurallara uygun olan ya da olmayan kullanımlar sınıflandırılması yapılmıştır. Bütünden parçaya ilerlenmiş ve kalıp bilgiler öğrencilere sunulmuştur. Diğer taraftan dil bilgisi öğretimindeki tüm aksaklıkları davranışçı yaklaşımla sınırlandırmak yanlış olacaktır. Yaklaşımın dil öğretimini bir davranış olarak ele alması ve uygulamada sürekli olarak düz anlatım tekniğinin kullanılması eğitim-öğretim ortamında yeni arayışlara sebep olmuştur.

2.3.3.2. Bilişsel Yaklaşımla Dil Bilgisi Öğretimi

Bilişsel yaklaşım Jean Piaget ve Lev Vygotsky'nin psikolojik çalışmaları üzerine oluşturulmuştur. Günümüz yapılandırmacı yaklaşımın temellerinin bu çalışmalarla oluşturulduğu söylenebilir. Davranışçı yaklaşımın sadece davranışa odaklı çalışmalarına ek olarak zihinsel süreçler ve çevre faktörü de ele alınmıştır. Piaget daha çok zihinsel faaliyetler üzerinde dururken Vygotsky sosyal etkilere yer verir. İnsan beyninin bir bilgisayara benzetildiği bu yaklaşımda girdiler ve çıktılar arasındaki farklara değinilir (Güneş, 2011).

“Bilişsel öğrenme kuramı, bilginin sunulduğu ve sunulan bilginin bellekte yapılandırıldığını ileri sürmektedir. Bilişsel kuram, öğrenmeyi üst düzey bilişsel süreçleri içeren bir etkinlik olarak görür. Öğrenme, birikimli bir süreçtir ve önceki bilgi yeni bilginin kazanılmasında önemli bir rol oynar” (Gültekin, Karadağ ve Yılmaz, 2007, s. 505).

Chomsky bu bölümün içinde yer alsa da savunduğu görüş Piaget ve Vygotsky' e göre farklıdır. “Chomsky'e göre çocuklar dil edinmek için özel olarak programlanmıştır. Dil edinim süreci insanlarda genetik bir donanımla gerçekleşir” (Güneş, 2014, s. 284). Bilişsel yaklaşım tamamen zihin becerileri ve bilginin zihinde yapılandırılması üzerinde durmuştur. İnsan beyninin işleyişi vasıtasıyla dil edinimi ele alınmıştır ve dil bilgisi öğretimi konusunda sağlam bir temel oluşturulamamıştır.

2.3.3.3. Yapılandırmacı Yaklaşımla Dil Bilgisi Öğretimi

Geleneksel yaklaşımın uygulamada ortaya çıkardığı problemlerden dolayı dünyada ön plana çıkan yeni yaklaşımlar incelenmeye başlanmıştır. 2005 yılında yeniden hazırlanan Türkçe Öğretim Programıyla yapılandırmacı yaklaşım temel alınmış ve dil öğretimi bu yaklaşıma yönelik yeniden düzenlenmiştir. Yapılandırmacı yaklaşımla birlikte beyin temelli öğrenme, çoklu zekâ, öğrenci merkezli eğitim gibi kuram ve yaklaşımlara da yer verilerek program çok boyutlu olarak tasarlanmıştır.

Sadece verilen bilgiyi ezberleyen ve fikir yürütmeyen bir öğrenci yerine öğrendiği bilgiyi zihninde tasarlayan ve yeniden yapılandıran bireyler yetiştirmek istenmesi, yapılandırmacı yaklaşımın eğitim ortamında uygulanmasını hızlandırmıştır. Yapılandırmacı yaklaşımın temeli; bilginin yapılandırılması, yeniden oluşturulmasıdır. Bu yeniden oluşturma işlemini ise birey kendisi gerçekleştirir. Doğal olarak öğrenci direkt olarak öğrenmenin merkezi hâline gelir. Ayrıca öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkların dikkate alınması, beyin gelişimlerinin incelenip öğretimin öğrenciye göre düzenlenmesi ve öğrencinin her yerde öğrenebilmesi gibi uygulamalar yapılandırmacı yaklaşımı geleneksel yaklaşımların önüne geçmesini sağlamıştır. Yapılandırmacı yaklaşımda her bilgi bir sonraki bilgiye koşul oluşturur ve sonraki bilginin öğrenilmesini kolaylaştırır. Birey zihnindeki bilgiyi yapılandırır, yeniden oluşturur ve değiştirir. Bu işlem sırasında hazır bilginin edinilmesi yerine birey var olan bilgileri yeniden tasarlayarak kendi bilgisini kendisi oluşturur.

“Davranışçı yaklaşımda dil bir kurallar bütünü olarak genelden özele doğru öğretilirken yapılandırmacı yaklaşımla bu bakış açısı tamamen değişmiştir. Dil bilgisi kuralları öğrencilere sezdirme ve tümevarım yöntemleriyle öğrencinin bilgiyi kendisinin oluşturmasına dayalı olarak işlenmeye başlanmıştır. Yapılandırıcı yaklaşıma göre dil bilgisi öğretiminin amacı, dil becerileri, iletişim, anlama, etkileşim, işlevsellik, kavramları geliştirme ve zihinsel becerileri geliştirme olarak ele alınmaktadır” (Güneş, 2013b, s. 83).

Yapılandırmacı yaklaşımda dil bilgisi öğretilirken davranışçı yaklaşımdan farklı olarak önce dilin kuralları sezdirilmeye çalışılır. Öğrencinin hazır bilgi edinmek yerine bilgiye keşfederek ulaşması ve bilgiyi içselleştirmesi amaçlanır. Sezdirme yöntemiyle tanımlar öğreticinin direkt olarak sunduğu bir yöntem olarak kullanılmaz.

Öğrenci verilen bilgilerden tanımını kendisi oluşturur. Güneş'e (2013a) göre sezdirme yöntemi, öğrencilere dili sorgulama, dille ilgili düşünme ve araştırma yapma mantığını oluşturmayı amaçlar.

“Sezdirme yöntemi altı aşamalı çalışmalarla gerçekleştirilir. İlk aşamasında öğrencilere gerekli açıklamalar yapılır. Ardından dil olayı gözlenir, gerekli bilgiler toplanır. Gözlemlerden kurallar oluşturulur, sınıflama yapılır, alıştırmalarla zihinde yapılandırılır ve uygulamaya aktarılır” (Güneş, 2013a, 179).

Yeni yaklaşım arayışı birçok farklı nedenden ortaya çıkmıştır. Dil bilgisinin öğretiminde var olan sorunların temeli, öğretim metodunun yanlış olması kaynaklıdır. Ayrıca öğrencilerin dil bilgisini matematik tanımı gibi görmeleri eski anlayışın oluşturduğu olumsuz bir yargıdır. Yapılandırmacı yaklaşımla dil bilgisi çeşitli etkinliklerle birlikte zevkli hâle getirilmeye çalışılmış ve kalıp kurallardan uzaklaşmaya çaba gösterilmiştir. Yapılandırmacı yaklaşımın dil bilgisi öğretimindeki en önemli rolü, öğrencinin dilin kurallarını içselleştirmeye ve dilin yapısından hareketle metni okuyup anlamaya çalışmasına yönlendirmesidir.

Türkçe Öğretim Programları ve kaynak kitaplar yapılandırmacı yaklaşımın gerektirdiği koşullara göre düzenlenmiştir. Fakat günümüz koşullarında sadece okul içi eğitimden bahsetmek mümkün değildir. Eğitim-öğretim teknolojilerinin ilerlemesi ve internetin hızla yayılması, eğitimi okul dışına çıkartarak bilginin her an her yerde öğrenilebilmesine olanak sağlar. Video dersler, çevrimiçi içerikler ve bilgisayar aracılığıyla kullanılacak materyaller, eğitim-öğretimi ev ortamına kadar taşımıştır. Dil bilgisi öğretimi okullarda her ne kadar sezdirme yöntemi aracılığıyla öğretilmeye çalışılsa da öğrencinin ev ortamında öğrenme aracı olarak kullandığı içeriklerde tamamen kural, tanım ve ezbere dayalı bir öğretim içeriği bulunur. Özellikle video derslerde düz anlatım tekniği ve davranışçı yaklaşımın uygulama biçimi olan tümdengelim yöntemi kullanılır. Çalışmanın içeriği gereği incelenecek olan video derslerde, yapılandırmacı yaklaşımın esasları da göz önüne alınacaktır.

2.4. Dil Bilgisi Öğretimindeki Sorunlar

Dil bilgisi konularının içerikleri, bu içeriklerin öğretim şekli, öğreticiden kaynaklanan sorunlar ve kurumlar arasında eşgüdümlülüğün olmaması gibi konular;

dil bilgisini, hem teorik olarak hem de uygulamada birçok sorunu bulunan bir alan olarak karşımıza çıkarır. Çalışmanın bu bölümünde genel amaçtan uzaklaşmadan var olan sorunlar hakkında betimleme yapılacaktır.

Başlıca sorunlardan biri içerik düzenlemesi yapılmadan yaklaşımla ilgili düzenlenmelerin yapılmasıdır. Dil bilgisi öğretiminde hangi yaklaşımların temel alınması gerektiği, elbette önemli bir konudur. Ülkemizde, davranışçı yaklaşım modeli uzun yıllar etkili olmuştur. Dil bilgisinin içselleştirilememesinin nedenlerinden biri de bu duruma bağlanmıştır. 2006 yılından itibaren uygulanan yapılandırmacı yaklaşımla dil bilgisi öğretimi farklı bir boyut kazanmış ve olması gerektiği şeklini almıştır. Geline nokta halen dil bilgisi öğretimiyle ilgili problemlerin bulunması, yaklaşımın tek başına etkili olamayacağına göstergesidir. Ayrıca yaklaşım her ne kadar değişse de dil bilgisi konuları, hâlen davranışçı yaklaşım yöntemleriyle öğretilmektedir. Bu durum ezberci anlayışın devam etmesine neden olmuştur. Karaağaç (2012), dili bir saymaca gösterge olarak açıklar. Yani yazı veya söz ile iletilen şey, aslında gösterilmek istenilenin sadece yansımasıdır. Dil bilgisi konularını tanımlardan hareketle öğretmek öğrencilerin zihninde soyut kavramlar oluşturmaktan ileriye gidemez. Söz dizimindeki bir sözcüğün anlamlandırılmaması, bütün cümleyi bir göstergeden ibaret kılacaktır. Öğrencilere verilen sözcükler ve cümleler sadece birer ezber konusudur. Sıfatın tanımını öğrenciye iletmek, onun sadece tanım içinde geçen saymaca göstergeleri ezberlemesine neden olur. Bu nedenle herhangi bir kavramın öğretimi yapılırken öğrencinin zihninde saymaca göstergelerin asıl işaret ettiği görüntü göstergesini de oluşturmak gerekir. Yapılandırmacı yaklaşım, öğrenciyi etkin kılarak öğrencinin saymaca göstergelere boğulmamasını sağlamaya çalışır. Yaklaşımla ve içerikle ilgili düzenleme yapılırken öğreticinin rolü de göz önüne alınmalıdır. Öğretici rehber rolünde olup bilgiyi öğrencinin sezmesine ve içselleştirmesine olanak sağlamalıdır. Yaklaşım ve içerik değişiklikleri ne boyutta olursa olsun eğer öğretici kendini güncellemez ve sabit kalırsa diğer değişikliklerin bir anlamı kalmayacaktır. Ülkemizde maalesef öğreticilerin kendini güncellemediği görülür. Eğitim-öğretim ortamında yaklaşımlar, içerikler, kitaplar ve kullanılan teknolojik materyaller ne kadar iyi olsa da öğretici, bunların hepsinin önüne geçer. Özellikle dil bilgisi alanında yaşanan kademeli değişimleri öğretmenler takip etmelidir.

Bir diğerk sorun ise gramer sistemimizde temel bir yapı bulunmamasıdır. Kişiler hatta kurumlar arasındaki farklılıklar göze çarpar. Bu sorunlar, sadece bazı konulardaki görüş ayrılıklarıyla sınırlı değildir. Dil bilgisi konularının öğretim programına yansımalarında da birtakım problem mevcuttur. Dil bilgisi kazanımlarının sınıf seviyelerine dağılımı, kazanımlarla ilgili etkinliklerin yetersiz ve yanlış olması, dil bilgisi öğretiminde detaylara boğulması gibi sorunlar, uygulanan yaklaşım değişse de olumlu bir sonuç oluşmasını engellemiştir. Bahsedilen konulara yönelik en basit örnek, kazanımların sınıf seviyesine dağılımıyla verilebilir. Örneğin dil bilgisi alanına ait “fiil” konusu ilköğretim 7. sınıfta tüm detaylarıyla ele alınan bir konudur. Bununla birlikte bu konu 8. sınıfta işlenen “filimsi”, “cümlelerin öğeleri”, “cümle türleri” ve “eylemde çatı” konularının da temelini oluşturur. Aynı konular, çok küçük değişimlerle lise döneminde de öğretilir. Bu durumda ilköğretim çağındaki bir öğrenci ile lise çağındaki öğrencinin eşdeğer tutulduğu görülebilir. Güneş’e (2013b) göre dil bilgisi öğrenilirken öğrencilerin her terimi bilinçli olarak incelemesi, öğrenmesi ve diğerlerinden ayırması gereklidir. İlköğretim seviyesindeki dil bilgisi terimlerine bakıldığında sayıca çok fazla olduğu görülür. Bu kadar fazla terimin bahsedilen yaş aralığında tüm ayrıntılarıyla öğrenilmesi olanaksızdır. “Bu konuda Wittwer tarafından yapılan bir araştırma, bazı dil bilgisi kurallarının çocuklar için bir anlam ifade etmediğini, yaz tatilinde iki aylık sürede öğrencinin öğrendiği bütün dil bilgisini unuttuğunu ortaya koymaktadır” (aktaran Güneş, 2013b, s. 76).

Dil bilgisi üzerine yapılan çalışmaların sayısı oldukça fazladır. Bu çalışmaların büyük bir kısmı okullarda gösterilen dil bilgisi konularına yöneliktir. Bilim dil bilgisi ile okullarda öğretilen okul dil bilgisi konuları arasında oluşan farklılıklar sorun teşkil ederken bir diğerk problem de bu iki alan arasında bir sınıflama yapılmamasıdır. Bir başka ifadeyle, bilimsel olarak ele alınan ve tüm ayrıntılarıyla incelenen dil bilgisi konularının okullarda da aynı ayrıntıyla işlenmesi konuların öğrenilmesini güçleştirir. Okul dil bilgisi, dil biliminin içerdiği her konuyla ilgilenmez, uzman dil bilimcilerin tanım ve açıklamalarını içermez. İki alan arasında bir ayırım yapılmaması da dil bilgisi alanının diğerk bir sorununu oluşturmuştur.

“Okul dil bilgisi daha çok öğrenen birey ya da öğrencinin ihtiyacına uygun, eğitimin amaçlarıyla uyumlu, dil becerileri geliştirmeye yararlı ve gerekli olan tanımlarla ilgilenmektedir” (Güneş, 2013b, s. 75).

“Kurumlar, kişiler ve programlar arasında belirli uyumsuzluklar devam ederken bu konulara bir de internette yer alan içerikler eklenmiştir. Genellikle özel kurumlara bağlı kişilerce oluşturulan içeriklerde sınav sistemine odaklı bir dil bilgisi öğretimi göze çarpar. Sınav sisteminin de etkisiyle dil bilgisi konuları ayırt edici birer konu olarak görülmektedir ve bu konularla ilgili olabildiğince detaya inme gibi yanlış bir tutum sergilenmektedir. Sonuçta ülkemizde genel olarak iki farklı dil bilgisi ortaya çıkmış durumdadır: akademik dil bilgisi, sınav dil bilgisi. Dil bilgisine ait bazı bilgilerin çeşitli seviyelere bölünmesi ve buna göre öğretilmesi elbette doğrudur ama “akademik dil bilgisi” ve “sınav dil bilgisi” şeklindeki iki ayırım, maalesef planlı bir seviye bölünmesini değil; birbirinden kopuk iki farklı yaklaşımı temsil etmektedir. Ne yazık ki bu kopukluk, herkes tarafından kanıksanmış durumdadır. Akademik camia, dil bilgisinden kaynaklı öğretmenlerin karşılaştığı bazı konulara “okulların sorunu, eğitimcilerin sorunu” diye yeterince eğilmemektedir. Bunun yanında öğretmenler de “Akademik çalışmalar, üniversite içindir; okulda işime yaramaz.” Düşüncesiyle dil bilgisi alanındaki yeni çalışmalarını takip etmemektedir. Böyle olunca da –genel bir ifadeyle- aynı dilin iki farklı grameri oluşmuştur ve bu iki gramer, gittikçe birbirinden uzaklaşmıştır” (Balyemez, 2016, s. 3).

Bu sorunlara internet ortamında yer alan içerikleri de eklemek mümkündür. Çalışmanın konusunu oluşturan EBA’daki video derslerinin incelenmesi, yukarıda bahsedilen çelişkili durumların, buraya yansımalarını betimleyecektir. Sınav sistemine dayalı dil bilgisi öğretimi internette bulunan içerik sayısını fazlalaştırmıştır. Günümüzde dil bilgisi konu anlatım kitapları yerine internet ortamına eklenen video dersler daha popüler hale gelmiştir. Üstelik bu durum dil bilgisi konularının eşgüdümlü olmaması ve video derslerdeki anlatımların ezberci eğitim tarzında olması sorunlarını da doğurur. Yenilenen Türkçe Öğretim Programı ve eğitim sistemiyle birlikte okullarda sezdirme yöntemi ağırlıklı olarak kullanılmaya yeni yeni başlanmışken internet içerikleri eski anlayışı tekrar edip öğrencilerin yine ezber yaparak konuyu öğrenmesine neden olmuştur. Ayrıca kazanımlarda yer alan konulara dikkat edilmemesi ve kazanımlarda yer almayan konuların verilmesi önemli sorunlardandır. Öyle ki dikkat çekmek ve maddi kazanç sağlamak isteyen her

öğreticinin internet ortamında gereksiz bilgilerle öğrencileri yanlış öğrenmelere teşvik ettiği gözlenir. Bu ve benzer çalışmalarla birlikte EBA içerikleri iyileştirilip öğrencilerin yanlış kaynaklara yönelmesinin önüne geçilebilir.

Çalışmaya kaynaklık etmesi amacıyla dil bilgisi alanıyla ilgili sorunların tespit edildiği bazı araştırmalara göre şu sonuçlar ortaya çıkmıştır:

İşcan ve Kolukısa (2005) ilköğretim ikinci kademe dil bilgisi öğretiminde karşılaşılan sorunları şu şekilde betimler:

“Dil bilgisi kurallarının ezberletilmesi

Dil bilgisi öğretiminin bağımsız bir ders olarak işlenmesi

Kuralların veriliş amaçlarının söylenmemesi

İmla kuralları verilirken anlatımın kuraldan uygulamaya yönelik olması

Noktalama işaretleri üzerinde fazla durulmaması

Kuralların sözcükten, sözcük grubundan hareketle anlatılması

Dil bilgisi öğretiminde dil bilgisel bir yaklaşımın olmayışı

Dil bilgisi öğretiminde kullanılan materyallerin yetersizliği

Terim karmaşası

Dil bilgisi öğelerinin işlevsel olarak anlatılmaması” (s. 299 -308).

İşeri (2002), 6. sınıf Türkçe ders kitaplarının TDÖP amaçları ile uyumunu incelemiştir. Öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre araştırma yapan İşeri, Türkçe ders kitaplarının programı uygulamada araç görevini ne derecede yerine getirebildiğini tespit etmeye çalışmıştır. Araştırmanın sonucuna göre, öğretmenler ders kitaplarını düşük düzeyde, öğrenciler ise orta düzeyde yeterli bulmuştur.

Kelime grubu kavramının farklı öğretim aşamalarına yönelik yayınlardaki işleniş biçimleri üzerinde duran Kerimoğlu (2006), kelime grubu kavramlarının seviyeler arası işleniş şekillerini ele almıştır. Araştırma sonuçlarına göre, farklı seviyelerdeki ders kitapları arasında kelime grubu kavramlarının tanımlarında farklılıklar tespit

etmiş ve dil bilgisi öğretimi konusunda ilköğretim, ortaöğretim ve üniversitede birlik olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Karaarslan ve Yaman (2010), İlköğretim Türkçe Dersi Programının dil bilgisi üzerine etkisini incelemiştir. Araştırmada değişen programın öğrencilere dil bilgisi konuları açısından etkisi belirlenmeye çalışılmış ve dil bilgisi konularının belirli aşamalarda sistematik olarak verilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler, kılavuz kitaba bağlı kalmanın kendilerini olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Ayrıca etkinliklerin parça parça uzun bir süreçte işlenmesi öğretmenler tarafından olumsuz bir durum olarak değerlendirilmiştir.

Ateş, Çerçi ve Derman (2015), EBA'da yer alan Türkçe dersi videolarının tamamını çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. 125 ders videosunun incelendiği çalışmada, video ders sürelerinin kazanımlara oranla yetersiz olduğu, videoların izlenme oranlarının oldukça düşük kaldığı, videoların önemli bir bölümünün EBA'da yer verilen sınıf düzeyine uygun olmadığı, dil bilgisinin diğer öğrenme alanlarıyla iç içe olmadığı ve farklı bir alanmış gibi ele alındığı gibi sorunlar tespit edilmiştir. Çalışmada genel olarak EBA'da yer alan videoların etkin bir materyal olarak kullanılmayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

İskender (2016), EBA'da yer alan 7. sınıf Türkçe dersi videolarının öğretim programıyla uyumunu incelemiştir. Araştırmanın sonucuna göre üst sınıflarda verilmesi gereken konuların ayırım gözetilmeden 7. sınıflar için de sunulduğu görülmüştür. Programda birbiriyle ilişkili olan konuların, video derslerde birbirinden bağımsız olarak işlendiği ya da ilişkili konuların sadece bir kısmına yer verildiği saptanmıştır. Ayrıca programda bulunmayan konulara da video derslerde yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmaların yapıldığı yıllar ve içerikleri dikkate alındığında problem yaşanan konularda herhangi bir ilerleme kaydedilemediği görülebilir. Kitaplar ve programla ilgili çalışma sayısı oldukça fazladır. Araştırmaların büyük çoğunluğunda uyumsuzluklar tespit edilmiş, öğretmen ve öğrenci görüşlerinin olumsuz olduğu yönünde sonuçlara ulaşılmıştır. Öğretmen görüşlerine göre yapılan çalışmalarda olumlu ve olumsuz sonuçların arasında çok fark bulunmuştur. Yani kişilerin uygulama yöntemlerinin öğretim aşamasını etkilediği söylenebilir. Materyal her ne kadar yetersiz olsa da uygulayıcı olan öğretmen, programın ve ders materyallerinin

eksikliklerini kapatabilir. Öğretmenin donanımlı olması bu konu için yeterli bir koşul olarak görülebilir. Fakat dil bilgisi konuları içinde çelişkili durumların bulunması ve internet ortamındaki bilgilerin yanlışlığı öğretmenin etki alanı dışına çıkar.

EBA'yla ilgili bahsi geçen çalışmalar, videoları genel bir bakış açısıyla incelemiş ve olumsuz sonuçlara ulaşmıştır. Bu çalışmada, Türkçe dersi videolarının dil bilgisi konu alanı içinde incelemesi yapılacaktır. Sınıf seviyelerine göre konular değerlendirilip hem öğretim programı hem de ÖÇK ve ÖKK ile eşgüdümlülüğüne bakılacaktır. Bahsi geçen çalışmalardaki problemlerin devam edip etmediği ise çalışmanın sonucuna göre örtülü olarak ortaya çıkabilecektir.

2.5. Türkçe Öğretim Programları

Öğretim programları, eğitim-öğretimin planlı bir şekilde yürütülmesinde temel dayanaktır. Eğitimde birliği ve sistemli olmayı sağlar. Eğitim-öğretimle ilgili bütün konular, programlarda detaylı bir şekilde ele alınır ve süreçte herhangi bir problem yaşanmaması adına devletin eğitim politikalarına yönelik olarak dikkatli bir şekilde hazırlanır. Programlar; eğitim ve öğretimin temel amaçları, özel amaçları, öğretim sürecinde benimsenen yaklaşımlar, hedefler, öğrencinin edinmesi gereken bilgi, beceri ve donanımlar, öğreticinin uygulayacağı yöntemler ve ölçme değerlendirme araçları, eğitim ortamında kullanılacak materyallerin içeriği gibi birçok konuyu, tüm ayrıntılarıyla içerir. Eğitimde keyfi uygulamalara yer verilmemesi adına öğretim programları son derece önemlidir.

Cumhuriyetten önce de var olan ve cumhuriyetten sonra dönemin şartlarına uygun olarak sürekli değişen öğretim programlarıyla, etkili bir kültür aktarımı gerçekleştirmek temel alınmıştır. Tüm bu hedeflere yönelik iyi bir dil öğretiminin gerçekleştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmış ve Türkçenin öğretimi üzerine çalışmalar hız kazanmıştır. Öğretim programları içinde bulunan dönemlere göre değişikliklere uğramış ve yenilenmiştir.

Eski programlarda var olan eksiklikler ve günümüz koşullarında yetersiz kalan yaklaşımlar, yeni bir program hazırlanması ihtiyacını doğurmuştur. Özellikle 1981 programında temel alınan yapılandırmacı yaklaşım, 25 yıl boyunca uygulamada kalmıştır. Dil bilgisi öğretiminin de öğretilmesi gereken bir davranış olarak ele alınması, dil bilgisi konularını birer matematik kuralı haline getirmiş ve ezberci bir anlayışın ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bununla birlikte dil bilgisi alanının diğer

beceri alanlarından ayrı tutulması, tanımlardan hareket edilmesi, dilin bir davranış olarak kazandırılmaya çalışılması yaklaşımın ve dolaylı olarak programın günün koşullarına cevap vermesini engelleyecek niteliktedir. Bu sebeplerle 2005 yılında 1-5. sınıflar, 2006 yılında 6-8. sınıflar olmak üzere, TDÖP çağdaş kuramlara göre yeniden düzenlenmiş ve yapılandırmacı yaklaşım esas alınarak güncellenmiştir. Yapılandırmacı yaklaşımın yanı sıra beyin temelli öğrenme, tematik öğrenme, çoklu zekâ ve bireysel farklılıklara duyarlı eğitim gibi yaklaşımlar da benimsenmiştir. 2015, 2017, 2018 yıllarında içerik olarak değişime gidilerek programın ideal seviyeye ulaşması amaçlanmıştır. Fakat değişiklikler anlık sorunlara yönelik olduğundan her değişiklikten sonra ortaya farklı problemler çıkmış ve özellikle dil bilgisi alanındaki sorunlar çözüme kavuşturulamamıştır.

2005 yılında çağdaş koşullara uygun olarak hazırlanan TDÖP’te, önceki programlardan farklı olarak 1. ve 5. sınıflar ile 6. ve 8. sınıflar için ayrı bir planlama yapılmıştır. 2005 yılında birinci kademe(1-5), 2006 yılında ikinci kademe (6-8) öğretim programları uygulanmaya başlanmıştır. Ders kitaplarında da değişikliğe gidilmiş ve Türkçe dersi için Öğretmen Kılavuz Kitabı, Öğrenci Çalışma Kitabı ve Öğrenci Ders Kitabı olmak üzere üç farklı kitap hazırlanmıştır. 2006 TDÖP’te dil bilgisi, diğer öğrenme alanlarından ayrı, beşinci bir alan olarak hazırlanmıştır. Dil bilgisinin diğer öğrenme alanlarıyla bir bütün oluşturması gerektiği üzerine eleştiriler sonucu 2015 TDÖP’te ayrı bir dil bilgisi alanı oluşturulmamıştır. Dil bilgisi diğer öğrenme alanlarının içine dağıtılarak bir bütün hâlinde sunulmuştur.

İlkokul ve ortaokul şeklindeki ayırım, 2015 yılında oluşturulan programda farklıdır. 1’den 8’e kadar tüm sınıflar için öğretim programı bütün hâlinde hazırlanmıştır. Güncellenen her programda kazanım sayısında birkaç değişiklik olduğu söylenebilir. Kazanımların sınıf seviyelerine göre de değişikliğe uğradığı görülür. Örneğin, dil bilgisi konuları 2017 yılında güncellenen TDÖP’e kadar 3. sınıfta başlarken 2017’den itibaren 5. sınıf seviyesinde başlatılmıştır. Programlarda sınıf seviyelerine göre kazanımların belirli senelerde değişmesi, henüz net bir sistemin oturmadığının da açık göstergesidir. TDÖP’ün özel amaçları en güncel hali ile şu şekilde belirtilmiştir:

“Türkçe Dersi Öğretim Programı, öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma ile ilgili dil becerilerini ve

zihinsel becerileri kazanmaları, bu becerileri kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmeleri, etkili iletişim kurmaları, Türkçe sevgisiyle, istek duyarak okuma ve yazma alışkanlığı edinmelerini sağlayacak şekilde bilgi, beceri ve değerleri içeren bir bütünlük içinde yapılandırılmıştır. Türkçe Dersi Öğretim Programı; dil becerilerinin ve yeterliliklerinin geliştirilmesini, diğer tüm alanlarda öğrenme, kişisel ve sosyal gelişme ile mesleki becerileri edinmenin ön şartı olarak kabul etmektedir” (MEB, 2018a, s. 8).

EBA’da yer alan video dersler ve incelenecek olan kitaplarda yer alan konuların kazanımlarla eşgüdümülüğünün belirlenebilmesi adına, öncelikle programda yer alan dil bilgisi konuları tespit edilecektir. 2018’de yayımlanan TDÖP, bir önceki yıl hazırlanan programın içeriğinde yapılan birkaç değişikliği barındırmaktadır ve dönem içinde yayımlanmıştır. “Programların uygulanmasına 2018-2019 eğitim öğretim yılı itibarıyla topyekûn geçilecek ve sonrasında yapılacak izleme değerlendirme sonuçlarına göre yine gerekli güncellemeler yapılacaktır” (MEB, 2018a). Araştırmada 2017 TDÖP temel alınacaktır.

2.5.1. Türkçe Dersi Öğretim Programında Dil Bilgisi Öğretimi

Dil bilgisi öğretimi, belirli bir sistem dâhilinde planlanmalıdır. Dil bilgisi, dili etkili kullanmanın temelidir ve diğer beceri alanlarının gelişmesinin de ön koşuludur. Bu sebeple diğer öğrenme alanlarından farklı olarak ele alınmamalıdır. Okuma, dinleme, yazma ve konuşma becerilerinin geliştirilmesinde dil bilgisi alanı oldukça önemlidir. “Türkçe Dersi Öğretim Programı; dil becerilerinin ve yeterliliklerinin geliştirilmesini, diğer tüm alanlarda öğrenme, kişisel ve sosyal gelişme ile mesleki becerileri edinmenin ön şartı olarak kabul etmektedir” (MEB, 2017, s. 9).

Öğretim programlarında, dil bilgisi bölümünün içeriği ve uygulama biçimlerinde her güncellemeyle birlikte değişiklik olduğu görülebilir. 2005 öncesi programlarda davranışçı yaklaşım metotları gereği dil bilgisi tamamen ezber üzerine kurulu bir sistem durumundayken 2005 sonrasında bu durum giderek değişmiştir. Öncelikle yapılandırmacı yaklaşımla birlikte öğrencinin dil bilgisi konularını ezberlemesinden ziyade içselleştirilmesi planlanmıştır. Programlarda dil bilgisinin diğer öğrenme alanlarını geliştirecek nitelikte olduğu özellikle vurgulanmıştır. Dil bilgisi ise öğrencilere sezdirme yöntemiyle öğretilmeye çalışılmıştır.

Dil bilgisi bölümünün program içindeki yerinin de birtakım değişikliklere uğradığı görülür. 2006 yılında uygulanmaya başlanan TDÖP’te okuma, dinleme, yazma, konuşma ve dil bilgisi olmak üzere 5 alan bulunur. Her alanla ilgili amaç ve kazanımlar sınıf seviyesine göre belirlenmiştir. Bu durum 2015 yılında güncellenen programla değişmiştir ve dil bilgisi diğer öğrenme alanlarına dağıtılmıştır.

“Programda öğrenme alanları “Sözlü İletişim”, “Okuma” ve “Yazma” olmak üzere üç ana başlık altında düzenlenmiştir. Bu programda dil bilgisi ile ilgili kazanımlar öğrenme alanları içinde sınıf seviyesine uygunluk gözetilerek 1. sınıftan 8. sınıfa kadar aşamalı olarak yapılandırılmıştır. Bu yaklaşımla dil bilgisi konularının ezberlenmesi yerine sezdirme ve uygulama yoluyla öğretilmesi amaçlanmıştır. Dil bilgisi, öğrenme alanlarıyla ilişkilendirilerek metin bağlamı içerisinde ele alınmalıdır” (MEB, 2015, s. 4).

2015 TDÖP’te, 3. sınıfta fiil, isim, çekim ekleri, yazım kuralları ve noktalama işaretleri gibi konulara yer verilmiştir. Bu durum 2017 yılında değişerek dil bilgisi konularına 5. sınıftan itibaren başlanmıştır. Dil bilgisi konularının soyut kavramlar üzerine kurulu olması, öğretileceği dönemleri önemli kılar. 3. sınıf öğrencilerinin soyut kavramları algılamakta güçlük yaşayabileceği göz önünde bulundurulduğunda oldukça yerinde bir değişiklik olduğu sonucuna ulaşılır.

“İlkokul düzeyinde öğrenciye önce okuma ve yazma öğretilmelidir. Öğrenci, basit ve karmaşık metinleri anlama, bilgiyi seçme ve zihninde yapılandırma becerilerini geliştirmelidir. Dil bilgisi öğretimi, sıralama, sınıflama, karşılaştırma, ilişkilendirme, benzer ve farklılıklarını belirleme vb. gibi zihinsel becerileri gerektirir. Bu beceriler gelişmeden dil bilgisini öğretmek güç olmaktadır. Dilin bazı yönleri on yaşından önce öğrenilmemektedir. Özellikle bazı dil bilgisi kurallarının on yaşından sonra verilmesi gerekmektedir” (Güneş, 2013b, s. 85).

2017 TDÖP’te öğrenme alanlarının tekrar değişikliğe uğradığı görülür. Bu alanlar; dinleme/izleme, okuma, konuşma ve yazma şeklinde düzenlenmiştir. Dil bilgisi konularının okuma ve yazma alanı içindedir. 2015 yılındaki değişikliğin 2017 ve 2018 programlarında da devam ettiği görülebilir. Dil bilgisi konuları 5. sınıftan itibaren başlamıştır. “Öğrencilerin gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak dil

bilgisi ve yazım kuralları ile ilgili kazanımlar artan bir yoğunluk içinde ve aşamalı olarak yapılandırılmıştır” (MEB, 2018a, s. 8).

2.5.2. Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Dil Bilgisi Kazanımları

EBA’da yer alan video dersler ve derslerde kullanılan kitaplar içerik olarak karşılaştırılırken 2017 TDÖP’te yer alan dil bilgisi kazanımları temel alınacaktır. Programda sınıf seviyelerine göre belirlenen dil bilgisi kazanımları şu şekildedir:

2.5.2.1. 5. Sınıf Dil Bilgisi Kazanımları

Okuma

(Söz Varlığı)

“T.5.3.10. Kökleri ve ekleri ayırt eder.

T.5.3.11. Yapım ekinin işlevlerini açıklar.

Yapım ekleri ezberletilmez, işlevleri sezdirilir. Kelime türetmenin mantığı kavratılır.

T.5.4.5. Büyük harfleri ve noktalama işaretlerini uygun yerlerde kullanır.

Yay ayraç, üç nokta, eğik çizgi, soru işareti, nokta, virgül, iki nokta, ünlem, tırnak işareti, kısa çizgi, konuşma çizgisi, kesme işareti, noktalı virgül ve köşeli ayraç işaretlerinin yaygın kullanılan işlevleri üzerinde durulur.

T.5.4.8. Sayıları doğru yazar.

Kesirli sayıların, sıra ve üleştirme sayılarının, dört veya daha çok basamaklı sayıların yazımları üzerinde durulur.

T.5.4.11. Yazılarında ses olaylarına uğrayan kelimeleri doğru kullanır.

Ünlü düşmesi, ünlü daralması, ünsüz benzeşmesi, ünsüz yumuşaması ve ünsüz türemesi ses olayları üzerinde durulur” (MEB, 2017).

2.5.2.2. 6. Sınıf Dil Bilgisi Kazanımları

Okuma

(Söz Varlığı)

“T.6.3.7. Çekim eklerinin işlevlerini ayırt eder.

İsim çekim ekleri (çoğul eki, hâl ekleri, iyelik ekleri ve soru eki) üzerinde durulur.

T.6.3.8. İsim ve sıfatların metnin anlamına olan katkısını açıklar.

T.6.3.9. İsim ve sıfat tamlamalarının metnin anlamına olan katkısını açıklar.

T.6.3.10. Edat, bağlaç ve ünlemlerin metnin anlamına olan katkısını açıklar.

T.6.3.11. Basit, türemiş ve birleşik kelimeleri ayırt eder.

T.6.3.12. Zamirlerin metnin anlamına olan katkısını açıklar” (MEB, 2017).

2.5.2.3. 7. Sınıf Dil Bilgisi Kazanımları

Okuma

(Söz Varlığı)

“T.7.3.9. Çekim eklerinin işlevlerini ayırt eder.

Fiil çekim ekleri (kip ve kişi ekleri) üzerinde durulur.

T.7.3.10. Basit, türemiş ve birleşik fiilleri ayırt eder.

T.7.3.11. Zarfların metnin anlamına olan katkısını açıklar.

T.7.3.12. Fiillerin anlam özelliklerini fark eder.

İş (kılış), oluş ve durum fiillerinin anlam özellikleri üzerinde durulur.

T.7.3.13. Anlatım bozukluklarını tespit eder.

Anlam yönünden anlatım bozuklukları üzerinde durulur” (MEB, 2017).

Yazma

“T.7.4.13. Ek fiili işlevlerine uygun olarak kullanır.

T.7.4.16. Yazdıklarını düzenler.

Anlama dayalı anlatım bozuklukları bakımından yazdıklarını gözden geçirmesi ve düzeltmesi sağlanır.

Sınıf düzeyine uygun yazım ve noktalama kuralları ile sınırlı tutulur” (MEB, 2017).

2.5.2.4. 8. Sınıf Dil Bilgisi Kazanımları

Okuma

(Söz Varlığı)

“T.8.3.8. Metindeki anlatım bozukluklarını belirler.

Dil bilgisi yönünden anlatım bozuklukları üzerinde durulur.

T.8.3.9. Fiilimsilerin cümledeki işlevlerini kavrar.

Fiilimsilerin türleri fark ettirilir. Ekler ezberletilmez” (MEB, 2017).

Yazma

“T.8.4.16. Yazdıklarını düzenler.

Dil bilgisine dayalı anlatım bozuklukları bakımından yazdıklarını gözden geçirmesi ve düzeltmesi sağlanır.

Sınıf düzeyine uygun yazım ve noktalama kuralları ile sınırlı tutulur.

T.8.4.18. Cümlelerin öğelerini ayırt eder.

T.8.4.19. Cümle türlerini tanıır.

Kavramsal tanımlamalara girilmez.

T.8.4.20. Fiillerin çatı özelliklerinin anlama olan katkısını kavrar.

Kavram tanımlarına girilmeden anlamsal farklılıklara değinilir” (MEB, 2017).

Kazanımların genel dağılımına bakıldığında okuma ve yazma beceri alanlarına yayıldığı görülebilir. Fakat bu dağılımın hangi gerekçelerle yapıldığı belirtilmemiştir. Metinden hareketle dil bilgisi terimleri kavratılmaya çalışılmıştır.

2.6. Türkçe Dersinde Kullanılan Kitaplar

Türkçe dersi metinler aracılığıyla işlenir. Metinlerin bağlamından hareketle temel beceriler öğrencilere aktarılır. Ders işleniş sırasında temel materyal ise Türkçe ders kitaplarıdır. Dersin içeriğine yönelik olarak en işlevsel materyalin kitaplar olduğu söylenebilir. “Ders kitapları, ders konularına ait bilgileri, sıralı ve doğru bir biçimde, öğrencilerin kendi kendilerine öğrenmelerini sağlamak amacıyla hazırlanan araçlardır” (Küçükahmet, 2004, s. 18). Türkçe derslerinde kullanılan kitaplar, öğrencilerin derse aktif katılımını sağlayacak şekilde düzenlenmiştir. “Ders kitabı eğitim programlarıyla tutarlı olmalı, belirlenen hedeflere uygun olarak düzenlenmelidir” (Yanpar, 2005, s. 113).

İşeri (2002), çalışmasında ders kitaplarının işlevlerini ve önemini şu şekilde açıklamıştır:

“1. Ders kitapları, öğretim programının amaçlarına ulaşabilmesi için öğretimin en temel araçlarından biridir ve bu anlamda önemli bir işleve sahiptir.

2. Eğitim hizmetlerinin vazgeçilmez araçları olarak insan kaynaklarının niteliğinin geliştirilmesi açısından ders kitapları; öğretmenler, fiziksel olanaklar ve eğitim programları kadar önemli bir yere sahiptir.

3. Ders kitapları, öğretimin gerçekleşmesinde öğretmenin gücünü daha iyi kullanmasını sağlar.

4. Ders kitapları, öğretimin niteliğini doğrudan etkileyen etmenlerin başında yer almaktadır.

5. Ders kitabı, biçim ve içerik açısından bilgi yüklü grafiksel tasarım ürünüdür. Seçilen metinlerin resimlenmesi ve eğitsel açıdan tasarlanması da önem kazanmaktadır.

7. Ders kitabı, öğretim araç gereçlerinden en yaygın kullanılan ve en kolay ulaşılabilir olan bir araç olma niteliğine sahiptir. Bu nitelik onun özenle hazırlanmasını gerekli kılmaktadır” (s.62-63).

Alanla ilgili yapılan birçok çalışmada programdaki kazanımlar ve kitaplar arasında uyumsuzluk tespit edilmiştir. Bu da kazanım noktasında öğretim programı ve kitaplar arasında net bir eşgüdümlülüğün sağlanamadığının göstergesidir. Öğretim programında belirlenen kazanımlar kitaplarda açık ve net bir şekilde yer almalı ve benimsenen yaklaşıma uygun etkinliklerle öğretilmelidir. Öğretmen, öğretim programı ve kitaplar arasında köprü görevindedir ve herhangi bir çelişme durumu, öğreticinin sınıf içinde sorun yaşamasına neden olacaktır.

“TÜBA (2007) tarafından hazırlanan raporda ders kitaplarının içeriğinden başlamak üzere, yetersiz, eksik ve yanlış bilgilerle dolu olduğu; kitaplarda belirli derslere ilişkin yanlış yöntem önerilerinin yer aldığı; bilgiye ilişkin yargı kapasitelerinin geliştirilmesine yönelik fazlaca olduğu, buna karşılık, estetik yargı kapasitelerinin geliştirilmesine yönelik yükün yeterli derecede olmadığı; kitapların öğrencilere sanatsal/estetik ve psikolojik becerileri kazandırmaktan çok uzakta olduğu vurgulanmıştır” (Yalınkılıç, 2014, s. 4).

Kılıç ve Seven’e göre (2004) göre ders kitaplarındaki konuların hazırlanış sürecinde hedef-davranışların alanı, düzeyi, sınırları ve basamak düzeyine dikkat edilmelidir. Bunlar ders kitaplarının ve programın hedef ve davranışlarından sapmayı engeller.

“Dil bilgisi öğretilirken metinden yola çıkılmalı, okunan parçayla ilgili anlama, kavrama çalışmaları yapıldıktan sonra dille ilgili etkinliklere geçilmelidir. Kavramayı güçlendirmek için dil çalışmalarında her türlü dilsel ve görsel malzemedan yararlanılmalıdır. Dil bilgisi öğretiminde öğrenciye, metnin, sanatçının duygu ve düşüncelerini yansıtan bir araç olduğu

gerçeğinden hareketle, bu aracın yapısını, özelliklerini, inceliklerini bilmenin onu iyi kullanmak için gerekli olduğu sezdirilmeli, dilin yapısı, özellikleri ve gücü bu anlayış içinde kavratılmalıdır” (Sever, Kaya ve Aslan, 2006, s. 27).

2005 yılından itibaren kitaplar 3 farklı şekilde hazırlanmıştır. Öğretmen Kılavuz Kitabı (ÖKK), Öğrenci Ders Kitabı (ÖDK) ve Öğrenci Çalışma Kitabı (ÖÇK) olmak üzere, üç kaynaktan Türkçe dersleri yürütülmüştür.

2.6.1. Öğrenci Ders Kitapları (ÖDK)

“Ders kitapları öğretim programının amaçlarına ulaşılabilmesi için öğretimin en temel araçlarından biridir ve bu anlamda önemli bir işleve sahiptir. Bakanlık ve özel kesim tarafından hazırlanacak ders kitabı, temel ders kitabı, alan uzmanı/uzmanları, editör, dil uzmanı, görsel tasarımcı, ölçme değerlendirme uzmanı, program geliştirme uzmanı, rehberlik veya gelişim uzmanlarından oluşan ekipçe;

- İçerik,
- Dil, Anlatım ve Üslup,
- Öğrenme ve Öğretme,
- Teknik, Tasarım ve Düzenleme yönlerinden yukarıdaki hususlara göre hazırlanır” (MEB, 2005).

Türkçe dersi metinler aracılığıyla işlendiğinden ders kitaplarının önemi oldukça büyüktür. Türkçe Dersi Öğretim Programı’na göre dil bilgisi konularının sezdirilmesi için de metinlere ihtiyaç vardır. Ders kitaplarındaki metinlerden hareketle çalışma kitaplarında etkinlikler verilmiştir ve bu etkinlikler metinlerle bağlantılıdır. Bu sayede dil bilgisi konuları kural ve ezber yoluyla değil, metnin içeriğinden sezdirilerek öğretilmektedir. Ders kitapları içinde dil bilgisi kavramları ve konuları yer almaz. Bu nedenle çalışmada yapılacak olan karşılaştırmalarda ders kitapları kullanılmamıştır.

2.6.2. Öğrenci Çalışma Kitapları (ÖÇK)

Öğrenci çalışma kitapları dil bilgisi etkinlikleri ve uygulamaları için en önemli araçtır. Öğrenciye sezdirilmeye çalışılan dil bilgisi konularının uygulaması bu kitap aracılığıyla yapılır. 2016 MEB Ders Kitapları Yönetmeliğine göre çalışma kitaplarının özellikleri şu şekildedir:

“Öğrenci çalışma kitabında;

- a) Eğitim ve öğretim programlarında yer alan amaçlar doğrultusunda öğrencilere bilgi ve beceri kazandırılmasına yardımcı olacak ve öğrenmeyi pekiştirecek unsurlara yer verilir.
- b) Öğrenmeyi kolaylaştırmak amacıyla öğrencinin ilgisini çekecek örneklere yer verilir.
- c) Dersin özelliğine göre her konu işlendikten sonra o konuda amaçlanan bilgi, beceri, değer ve tutumların kazandırılıp kazandırılmadığını ölçmeye yarayacak çalışmalara yer verilir.
- ç) Öğrencilerin hedef bilgi ve becerilerini geliştirmelerine yardımcı olacak çeşitli örnek, alıştırma, işlenen konular ve ünitelerle ilgili internet adresleri ve okuma kaynaklarına yer verilir.
- d) Dersin özelliğine göre bazı ünite veya konularda kullanılmak üzere ek olarak video kaseti, ses kaseti, slayt, CD, DVD, VCD, disket ve benzeri eğitim ve öğretimi destekleyici materyallere yer verilebilir.
- e) Dersin özelliğine göre inceleme, gezi, gözlem, deney ve uygulamalarla ilgili yapılacak ön hazırlıklara, alınacak sağlık ve güvenlik tedbirlerine, izlenecek iş ve işlem basamaklarına, zaman ve malzeme tasarrufu bakımından uyarı ve bilgilere yer verilir.
- f) Öğrenci çalışma kitabı, kitabı oluşturan unsurların ders kitabı ile bütünleştirilmesi hâlinde ders kitabı ile birlikte de hazırlanabilir. Bu şekilde hazırlanan kitapların kapak ve iç kapağında “Ders Kitabı ve Öğrenci Çalışma Kitabı” ibaresi yer alır” (MEB, 2016).

“Eğitim sürecinde öğrencilerin dil bilgisini aktif öğrenmelerini sağlamak için düzeylerine uygun çeşitli görev-etkinlikler verilmelidir. Etkinlik yaklaşımı son yıllarda dil bilgisi öğretim kitaplarında uygulanmaya başlamıştır. Bu yaklaşımla artık öğrenciler dil bilgisi veya kültür öğrenmek için güdülenmiyor, tam tersine ilginç görev ve etkinlikler yapmaya yönlendiriliyorlar. Öğretmen öğrencileri önce yapılacak etkinliğe hazırlıyor ardından etkinliği uygulamaya koyuyor. Böylece öğrenciler çeşitli etkinlikler yaparak dil bilgisini öğreniyorlar” (Güneş, 2013b, s. 83).

ÖÇK' ler, TDÖP' teki dil bilgisi kazanımlarının direkt olarak görüldüğü kitaplardır. Kazanımlarda bulunan konular, tanım ve kavram olarak kitapta yer almaz. Etkinlikler yoluyla her tema içinde dil bilgisi konuları yer alır. Kitapta herhangi bir tanımın bulunmaması, öğrencilerin ezber yapmasının önüne geçilmesi adına önemlidir.

2.6.3. Öğretmen Kılavuz Kitapları (ÖKK)

2016 MEB Ders Kitapları Yönetmeliğine göre ÖKK' nin içeriği şu şekildedir:

“Öğretmen kılavuz kitabında;

- a) Konuların işlenişinde ulaşılmak istenen kazanımlar/hedefler belirtilir.
- b) Eğitim ve öğretim programlarında yer alan kazanım/amaç ve açıklamalar doğrultusunda öğrencilere bilgi, beceri, tutum ve davranışların kazandırılmasında öğretmene yardımcı olacak ve öğretmeyi kolaylaştıracak bilgi, örnek ve uygulamalara yer verilir.
- c) Bilgi, beceri, tutum ve davranışlar ile değerlerin öğrencilere kazandırılmasında kullanılacak araç-gereçle birlikte öğretim yöntem ve teknikleri ile ayrıca;
  - 1) Konu ile ilgili zaman analizine ve konunun işleniş planına,
  - 2) Öğretmenin konu ile ilgili yapacağı ön hazırlıklara,
  - 3) Konuya girerken daha önce işlenen konularla ilişkisini sağlayacak ve öğrencinin ilgisini çekecek hatırlatmalara, sorulara ve benzeri unsurlara,
  - 4) Ders kitabında yer alan ve açıklama gerektiren şekil, şema, çizelge ve benzeri yardımcı unsurlara, yer verilir.
- ç) Öğrencileri araştırmaya, günlük yaşamda karşılaşılan çeşitli sorunlara çözüm üretmeye yönelik ödev, proje ve benzeri örnek çalışmalara yer verilir.
- d) Konuların sonunda, gerekli görülmesi halinde verilen kavramlarla ilgili sözlük bulunur. Öğretmen kılavuz kitapları içerisinde öğrencilere dağıtılan kitapların da içeriğine yer verilir. Bu kitaplar; ders kitapları ve öğrenci çalışma kitaplarıdır” (MEB, 2016).

Öğretmen Kılavuz Kitabı ders işleniş süreci için öğreticiye yol gösterir. Programdaki kazanımlar doğrudan bu kitaplarda yer alır. Kılavuz kitapta dil bilgisi konuları ile ilgili yönlendirmeler mevcuttur. Bu nedenle EBA içerikleri incelenirken dil bilgisi

konularının kılavuz kitapla eşgüdümlülüğü de önemli olacaktır. Kılavuz kitaplar bilgi içeriğinden ziyade yönlendirmeler yapar. ÖÇK'lerdeki etkinliklerin doğru cevapları da ÖKK'lerde yer almaktadır. Etkinliklere verilen cevaplara göre dil bilgisi konularında herhangi bir çelişme durumu varsa tespit edilecektir.

ÖKK'lerle ilgili en genel eleştiri ise öğreticiyi kısıtladığı yönündedir. İçeriğinde etkinliklerden söylenecek cümlelere kadar her türlü yönlendirmeyi barındırdığı için öğretmenin belirli bir kalıpta ders işlemesine neden olacağı yönünde eleştiriler mevcuttur. Aynı zamanda, ders işleniş sırasında bir eşgüdümlülük sağladığı için kılavuz kitapların yararlı bulunduğu çalışmalar da vardır. Bu araştırmada ÖKK' ler kazanımları içerme durumuna göre değerlendirilecektir.

2.7. Eğitim Bilişim Ağı (EBA)

Eğitim-öğretim, içinde bulunulan çağa göre sürekli değişim göstermiştir. Son yıllardaki değişim ise eğitimin şimdiye kadar geçirdiği evrimi tamamen değiştirmiştir. Bilgiye ulaşmak, teknolojik gelişmeler öncesinde emek, zaman ve maddiyat gerektirirken günümüzde bu üç temel koşul tamamen ortadan kalkmıştır. Öncelikle bilgisayar teknolojilerinin geliştirilmesi, ardından internet erişiminin yaygınlaşması, bilgiyi ulaşılabilecek en kolay kavram haline getirmiştir. İnternet hizmetleriyle birlikte kişi, herhangi bir çaba göstermeden her konuda detaylı bilgiye ulaşabilir. Bu kolaylık eğitim sistemlerine de çağ atlatarak eğitimi yeni bir boyuta ulaştırmıştır. “Teknolojinin hızla gelişmesiyle, teknolojiyi öğrenme ortamlarına entegre etme çalışmaları hız kazanmıştır. Öğrenme ortamlarına teknolojinin entegrasyonu yönetici, öğretmen, okul, teknik donanımlar, öğrenci, veli vb. gibi hemen hemen eğitim sisteminin tüm unsurlarıyla bir şekilde ilişkili olan zor bir süreçtir” (Çakıroğlu, 2013, s. 17).

Teknoloji her alanda kolaylık sağladığı gibi eğitimde de kişi ve kurumlara her türlü imkânı sağlar. Teknoloji sayesinde eğitim, sadece örgün olarak gerçekleştirilen bir alan olmaktan çıkmıştır. Uzaktan eğitim sistemleri sayesinde kişi, istediği her an istediği her yerde bilgiye ulaşabilir hale gelmiştir. Kitaplar, eğitim ortamında kuşkusuz temel kaynaktır. Bilgi ihtiyacının birincil kaynağı olan kitaplar, teknoloji ile birlikte yerini yavaş yavaş internet içeriklerine bırakmaya başlamıştır. Kitaplar ve internet içerikleri arasında ayırım yapmaya çalışmak gereksiz bir uğraştır. Teknolojinin yararlı olduğu her alanda faydalanmak gereklidir ve teknoloji, eğitimde

de oldukça fark yaratabilecek içeriğe sahiptir. Teknoloji ve eğitim birbirini doğrudan etkileyen iki kavramdır. Teknolojik gelişmeler eğitim sayesinde ortaya çıkar ve ortaya çıkan teknoloji eğitimi ileriye taşır. Teknoloji ile eğitim sınıf ortamının dışına çıkar. Yapılandırmacı yaklaşımın benimsendiği eğitim sisteminde de temel amaç budur.

Bilgisayar ve internetin yaygınlaşması eğitim-öğretimi okul dışına taşıyarak her an her yerde ulaşılabilir hâle getirmiştir. Teknolojik gelişmelerin eğitime sağladığı katkıların en önemlisi uzaktan eğitim sistemleridir. Okul ortamında anlaşılamayan herhangi bir bilgi, daha sonradan internet içerikleri aracılığıyla tekrar edilip öğrenilebilir. Bu imkân, yapılandırmacı yaklaşımın “her yerde öğrenme” ilkesini yeni bir boyuta taşımıştır. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre hanelerde internet kullanımı %80,7 oranındadır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2018). Bu oran internet aracılığı ile bilgiye ulaşma kolaylığının yaygınlaştığını göstermek açısından önemlidir. İnternetin kitaplardan daha kolay ulaşılabilir bir araç olduğunun en önemli göstergesi sayılabilir.

Teknolojik gelişmelerin eğitime yansımaları adına devlet tarafından bazı projeler gerçekleştirilmiştir. Bu projelerin en büyüğü 2010 yılında hayata geçirilen “Fırsatları Arttırma Teknolojiyi İyileştirme Hareketi” (FATİH) projesidir. FATİH projesi ile eğitim-öğretim ortamları güncellenerek teknolojik gelişmelere paralel olarak iyileştirilmiştir. Okullara akıllı tahta sistemleri, internet alt yapıları, tablet ve bilgisayar imkânları sağlanarak çağdaş seviyede eğitim-öğretim gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. “Her öğrencimizin en iyi eğitime kavuşması, en kaliteli eğitim içeriklerine ulaşması ve eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması için tasarlanmış olan FATİH Projesi, eğitimde teknoloji kullanımıyla ilgili dünyada uygulamaya konulan en büyük ve en kapsamlı eğitim hareketidir” (MEB, 2017).

FATİH projesinin ana bileşenlerinden birisi de “Eğitim Bilişim Ağı” olarak adlandırılan “EBA” dır. Teknolojik alt yapının sağlanmasıyla birlikte güvenilir internet içeriklerinin de oluşturulması gerekliliği bu projeyi hayata geçirmiştir. “Eğitimin geleceğe açılan kapısı olan Eğitim Bilişim Ağı, Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü tarafından her bir bireyin kullanımına ücretsiz olarak sunulan çevrimiçi bir sosyal eğitim platformudur” (MEB, 2018b).

EBA’ nın amaçları şu şekilde sıralanmıştır:

“Farklı, zengin ve eğitici içerikler sunmak,

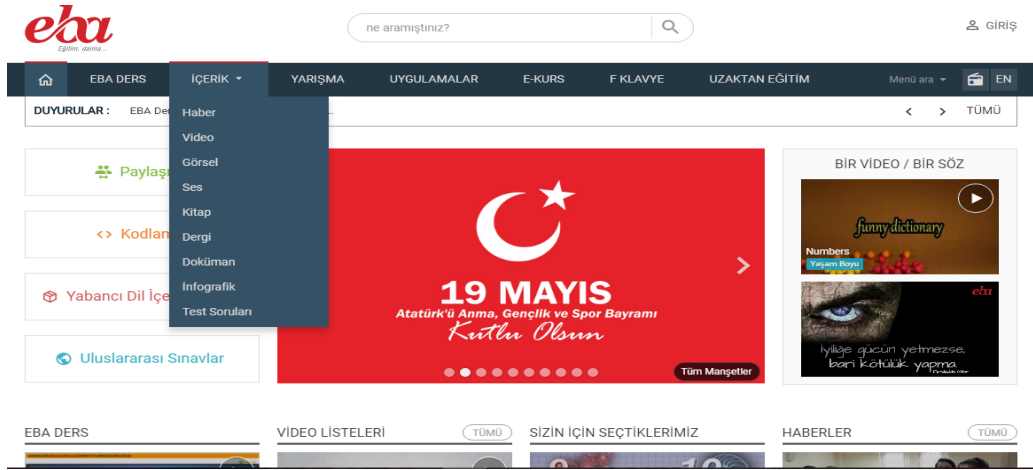
- Bilişim kültürünü yaygınlaştırarak eğitimde kullanılmasını sağlamak,
- İçerikle ilgili ihtiyaçlarınıza cevap vermek,
- Sosyal ağ yapısıyla bilgi alışverişinde bulunmak,
- Zengin ve gittikçe büyüyen arşiviyle derslere katkı sağlamak,
- Bilgiyi öğrenirken aynı zamanda yeniden yapılandırabilmek ve bilgiden bilgi üretmek,
- Farklı öğrenme stillerine (sözel, görsel, sayısal, sosyal, bireysel, işitsel öğrenme) sahip öğrencileri de kapsamak,
- Bütün öğretmenleri ortak bir paydada buluşturarak eğitime el birliğiyle yön vermelerini sağlamak,
- Teknolojiyi bir amaç olarak değil bir araç olarak kullanmak amacıyla tasarlanan sosyal bir eğitim platformudur” (MEB, 2018b).

Öğrencilerin yaşları gereği teknolojiyle iç içe olmaları, sınıf ortamında teknolojik materyallerin kullanımını gerekli kılar. TDÖP’ te de bu durum şu ifadelerle yer alır: “Dersin işlenişinde ve uygulamalarda görsel iletişim araçlarına yer verilmeli; slayt, bilgisayar, televizyon, etkileşimli tahta, internet, EBA içerikleri vb. etkin olarak kullanılmalıdır” (MEB, 2018a, s. 9).

EBA’ da birçok e-içerik bulunur. Konu anlatım videoları, belgeseller, eğitsel videolar, soru örnekleri, çalışma kâğıtları, dokümanlar gibi birçok kaynak sistemde yer alır. Bu kaynaklar içerisinde önemli bir bölümü video dersler oluşturur. Her sınıf seviyesinde, her konuda video içeriğine ulaşmak mümkündür.

Video dersler, öğrencilerin sınıf ortamında edinemediği bilgileri öğrenebilmesi adına oldukça önemlidir. Tüysüz ve Çümen (2016) tarafından gerçekleştirilen çalışmada öğrencilerin EBA’ da yer alan içeriklerden ve video derslerden sınavlara hazırlık, konu tekrarı ve konu pekiştirme konusunda yararlandıkları tespit edilmiştir.

Öğretmenler de EBA içeriklerinden sınıf ortamlarında yararlanır. Konuların tekrar edilmesi, etkinliklerle dersin dikkat çekici hale getirilmesi adına e-içerikler oldukça faydalıdır.

Şekil 1: EBA internet sitesi görünümü

Şekil 1'deki görüntüde içerik başlığındaki videolar, öğrencilere ek ders hizmeti sunar. Günümüzde video ders uygulamaları oldukça yaygınlaşmıştır. Özel kişi ve kurumlarca internet ortamında hem çevrimiçi hem de kayıtlı video dersler aracılığıyla öğretim gerçekleştirilir. Ücretli ve ücretsiz birçok seçeneğin bulunduğu bu içeriklerin güvenilirliğinin bilinmemesi açısından MEB tarafından geçerli ve güvenilir bir sistemin oluşturulması oldukça faydalıdır. Sınırsız içeriğe sahip internet içeriklerinin denetlenememesi sorunu, eğitim-öğretimin gelişigüzel yapılmasına yol açabilir. EBA, güvenilir bir kaynak olarak hizmet veren bir sistem görünümüyle öğrenciler için önemlidir.

EBA, her ne kadar güvenilir bir sistem gibi görünse de barındırdığı içerikler açısından değerlendirilmeli ve eksiklikleri giderilmelidir. Ayrıca diğer özel kişi ve kurumların içeriklerinden ziyade ücretsiz bir şekilde öğrencilerin hizmetine sunulan bu sistem, öğrencinin ilgisini çekebilecek hale getirilmelidir. Video ders içerikleri öğrencilerin çok ilgi gösterdiği bir öğretim aracı olduğundan yapılandırıcı yaklaşım esaslarına uygun olmalı, TDÖP ve öğrencilerin ders kitaplarıyla tam bir uyum içerisinde bulunmalıdır. TDÖP'te yer alan kazanımlar eksiksiz olarak e-içeriklere de yansmalı ve öğrencilerin ders sırasında etkinlik yaptığı çalışma kitaplarıyla bilgi açısından çelişmemelidir.

Uzaktan eğitim sistemleri öğrencilere oldukça yarar sağlar fakat çevrimiçi içeriklerin sayısının takip edilemeyecek seviyede hızlanması bazı sorunları da beraberinde getirir. Öğrenciler, internet ortamında video dersleri takip ederken pasif konumda

kalacaktır. Bu konu Türkçe dersi açısından değerlendirildiğinde, dil bilgisi dersleri izlenirken kurallar ve tanımların düz bir şekilde öğrenciye iletilmesi, öğrencinin ezber yaparak öğrenme gerçekleştirmesine neden olacaktır. Konular arası bağlantıların kurulmaması ve kaynak kitaplar, kazanımlar ile çelişkilerin olması yine öğretimi sekteye uğratacaktır.

Dil bilgisi alanı kendi içerisinde birçok çelişkili durumu barındırırken internet içeriklerinin de bu durumlara eklenmesi sorunların kapsamını genişletmiştir. Var olan problemler giderilmek isteniyorsa akademik camiadan öğretim programlarına, ders kitaplardan internet içeriklerine kadar bütün konularda bir eşgüdümlülüğün bulunması gereklidir. Bu düşünceden hareketle EBA içinde yer alan dil bilgisi alanına ait video dersler tespit edilip belirtilen alanlarla eşgüdümlülüğü incelenecektir.

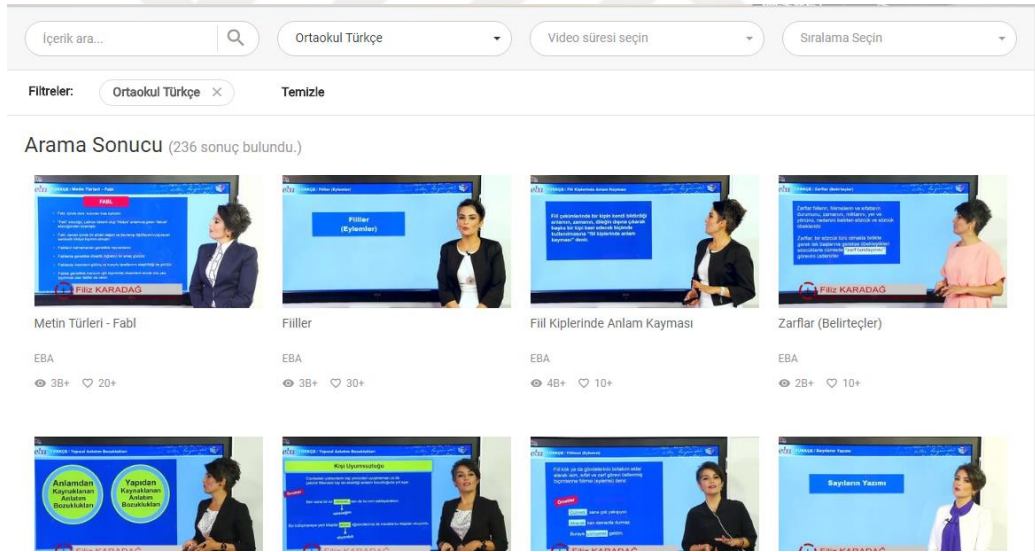
2.7.* Eğitim Bilişim Ağı'nda Yer Alan Dil Bilgisi Videoları

EBA' da Türkçe öğretimi adına birçok e-içerik bulunmaktadır. Kazanım testleri, eğitici videolar, konu anlatım videoları ve çalışma kâğıtları gibi içerikler, öğrencilerin okul dışında eğitime devam etmelerini sağlar. Bu içeriklerden en çok tercih edileni genellikle ders anlatım videolarıdır. EBA dışında ders anlatım videolarının yayınladığı birçok site vardır ve izlenme sayıları oldukça yüksektir. Öyle ki tek bir konu anlatım videosunun 4-5 milyon izlenme sayısına ulaştığı görülebilir. Özel kişi ve kurumların yüklediği bu videolar, dil bilgisi konularının sınav sistemine yönelik anlatıldığı içeriklere sahiptir.

Dil bilgisi konuları, sınav sisteminde ayırt edici sorular olarak kullanıldığı için bu alana ait içerik sayısı fazladır. Sınav sistemine yönelik olarak hazırlanan video dersler başlıca iki soruna yol açar. Bunların ilki, dil bilgisi konularının tamamen ezbere yönelik anlatılmasından dolayı öğrencilerin konuları içselleştirmemesidir. Diğeri ise programdaki kazanımlarda ve çalışma kitaplarında olmayan konuların ele alınması, bazı konuların da yanlış içeriklerle anlatılmasıdır. Bunun sonucu olarak birbirinden bağımsız olan ve uyumlu olmayan dil bilgisi içerikleri ortaya çıkar. Tüm bu sorunlara bir çözüm olarak EBA, yer verdiği içeriklerle diğer internet içeriklerine örnek teşkil etmeli ve öğrencilerin özellikle tercih edeceği bir yapıda olmalıdır. EBA içeriğindeki bir eksiklik, öğrenciyi kaynağı güvenilir olmayan içeriklere yönlendirecektir ve bu durum da yanlış öğrenmelere sebep olacaktır. Ayrıca EBA

içeriklerinin öğrencilerin çalışma kitaplarıyla ve programdaki kazanımlarla eşgüdüllülüğünün olması, öğrencilerin güvenilir olmayan kaynaklara yönelmesini engelleyecektir. Bu nedenle EBA'daki video derslerin örnek olacak nitelikte olması ve herhangi bir yanlış içerik barındırmaması gerekir.

İskender (2016) tarafından gerçekleştirilen çalışmada sadece 7. sınıflar için hazırlanan video dersler incelenmiştir. Araştırmanın sonucuna göre 7. sınıf Türkçe dersi videolarının TDÖP ile konu içerikleri açısından uyumsuz olduğu tespit edilmiştir. Ateş, Çerçi ve Derman (2015) ise EBA'da yer alan tüm Türkçe dersi videolarını incelemişlerdir. Çalışmada video dersler; kazanım dağılımları, süreleri, içerikleri ve hangi yaklaşımların kullanıldığı gibi konular açısından incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda EBA'da yer alan video derslerin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu iki çalışma EBA'nın işlevsel olarak görevini yerine getirmediğini gösterebilir. Şekil 2' de video derslerin bulunduğu sayfa gösterilmiştir.

Şekil 2: EBA'da yer alan video derslerin görünümü

İnternet ortamı, eğitim-öğretim için kullanılırken benimsenen yaklaşımlardan ve var olan sistemden bağımsız olmamalıdır. Programlarda ve kitaplarda nasıl bir öğretim şekli benimseniyorsa internet içerikleri de bu öğretim şekline göre düzenlenmelidir. Dil bilgisi alanı açısından konuya bakıldığında, dil bilgisi konularının her içerikte değişmesi kavramsal yanılgılara neden olacaktır. Sınıf seviyelerinin belirlenmeden konuların gelişigüzel yayınlanması öğrencide yanlış öğrenmelere neden olabilir. Dil

bilgisi videolarının izlenme oranlarına bakıldığında bu alanın kesinlikle kontrol edilmesi ve düzenlenmesi gerektiği sonucuna ulaşılabilir.

Sitede “Ortaokul Türkçe” başlığı altında 236 adet video ders bulunur. Bu video derslerin 122’si “EBA” etiketiyle oluşturulmuş, öğrenciler için MEB’in sağladığı video derslerdir. Bu videoların 53 tanesinin dil bilgisi alanına ait olduğu tespit edilmiştir. Belirlenen bu video derslerin, TDÖP ve öğrenci çalışma kitapları ile içerik olarak eşgüdümlülüğüne bakılacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, ortaokul Türkçe dersi öğrenci çalışma kitapları ve öğretmen kılavuz kitaplarının dil bilgisi konuları açısından Eğitim Bilişim Ağı ve Türkçe Öğretim Programı'yla eşgüdümlülüğünü incelemeye yönelik betimsel bir araştırmadır. “Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olaylarının doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır” (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 39- 40).

3.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın dokümanlarını Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan www.eba.gov.tr internet sitesinde 30.05.2018 tarihi itibarıyla bulunan Türkçe dersine yönelik dil bilgisi içerikli videolar ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından okullarda kullanılması için onaylanmış öğrenci çalışma kitapları ve öğretmen kılavuz kitapları oluşturmuştur. 2017 yılında hazırlanan Türkçe Öğretim Programında yer alan dil bilgisi kazanımları ve kaynak kitaplarda yer alan dil bilgisi konuları ve kavramları çerçevesinde, EBA'da yer alan dil bilgisi videolarının içerikleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Bu doğrultuda çalışmada kullanılacak olan kitaplar;

5. sınıf MEB Yayınlarına ait Öğrenci Ders Kitabı
6. sınıf MEB Yayınlarına ait Öğrenci Çalışma Kitabı
6. sınıf MEB Yayınlarına ait Öğretmen Kılavuz Kitabı
7. sınıf EZ-DE Yayınlarına ait Öğrenci Çalışma Kitabı
7. sınıf EZ-DE Yayınlarına ait Öğretmen Kılavuz Kitabı
8. sınıf MEB Yayınlarına ait Öğrenci Çalışma Kitabı

8. sınıf MEB Yayınlarına ait Öğretmen Kılavuz Kitabı olarak belirlenmiştir.

Araştırmada kullanılacak olan kaynak kitaplar, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından 2017-2018 eğitim öğretim yılı içerisinde kullanılmak üzere onaylanan kitaplardır.

2017-2018 eğitim öğretim yılı içinde müfredat değişikliğinden dolayı 5. sınıflar için kılavuz kitap hazırlanmamıştır. Ders kitabı ve çalışma kitabı olarak tek kaynak hazırlanmıştır. Bu nedenle 5. sınıf dil bilgisi konularının karşılaştırmalı olarak incelenmesi ders kitabı, EBA ve TDÖP üzerinden yapılacaktır.

Karşılaştırmalı olarak incelenecek olan videolar ise; EBA'nın internet sitesinde (<http://www.eba.gov.tr/video?&channel=156>), EBA tarafından geliştirilmiş ve yüklenmiş videolardan seçilmiştir. Ortaokul Türkçe başlığı altında toplam 236 video ders bulunmaktadır. Bu videoların 122 tanesi "EBA" etiketiyle oluşturulmuştur. Dil bilgisi konu alanına giren ve incelenecek olan video sayısı ise 53 adettir. Diğer kullanıcılar tarafından geliştirilen ve dil bilgisi alanına girmeyen video dersler araştırmanın kapsamı dışındadır.

3.3. Verilerin Analizi

Çalışmada veri toplama aracı olarak nitel araştırma yöntemlerinden doküman inceleme tekniği kullanılmıştır. "Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili bir şekilde kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarıdır. Bu tür araştırmalarda, araştırmacı, ihtiyacı olan veriyi, gözlem ya da görüşme yapmaya gerek kalmadan elde edebilir" (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 141).

Araştırmada, öncelikle incelenecek olan videolar konu içeriklerine göre sınıflandırılmıştır. Konu içeriklerine göre tasnif yapılmasının nedeni incelemede bütünlük olması adına aynı konu alanına giren videoların sitede karışık olarak yer almasıdır. Çalışmada kullanılacak olan dil bilgisi konu başlıkları şu şekildedir: *Sözcük Türleri, anlatım bozuklukları, fiilimsi, yazım ve noktalama, sözcükte yapı, ses olayları, cümlelerin öğeleri, fiilde çatı.*

Bu sınıflandırma ile toplam 8 dil bilgisi konu başlığı belirlenmiş, TDÖP kazanımları ve kaynak kitap içerikleri ile karşılaştırılmıştır. Kaynak kitaplarla karşılaştırma

yapılırken konu içerikleri açısından kılavuz kitaplar temel alınmış ve çalışma kitaplarında ise etkinlik sayıları tespit edilmiştir. Bu durumun sebebi ise dil bilgisi konularının içerikleri ve etkinliklerdeki uygulama şekillerinin sadece kılavuz kitaplarda yer almasıdır.

Çalışmada ilk olarak TDÖP kazanımları ve kaynak kitaplardaki dil bilgisi konuları incelenerek dil bilgisi kavramlarının ne şekilde yer aldığı belirlenmiştir. Daha sonra bu kavram ve kazanımların video derslerle ne derece uyumlu olduğunu tespit etmek amacıyla karşılaştırmalar yapılmıştır. Araştırmada incelenen her bir video, araştırmacı tarafından üçer kez izlenmiştir. Araştırmada doküman olarak kullanılan kaynakların içeriğiyle ilgili tablolar oluşturularak içeriklerle ilgili karşılaştırmalar tablolardan hareketle betimlenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

IV. BULGULAR

4.1. Türkçe Öğretim Programındaki Dil Bilgisi Kazanımlarının Dağılımı

Dil bilgisi konuları, 2017 Türkçe Öğretim Programında öğrenme alanlarının içine dağıtılmıştır. Konuşma ve dinleme alanlarında dil bilgisi kazanımları yoktur. 2017 TDÖP’te okuma becerisi alanının içinde, söz varlığı alanına ait 18 kazanım; yazma becerisi alanında da 6 kazanım olmak üzere 24 dil bilgisi kazanımı tespit edilmiştir. İncelemede bütünlük olması açısından dil bilgisi konularına ait kazanımlar belirli konu başlıklarında toplanmıştır. Belirlenen konu başlıkları şu şekildedir:

- **Sözcükte Yapı:** Çekim ekleri, yapım ekleri; basit, türemiş, birleşik sözcükler.
- **Yazım ve Noktalama Kuralları:** Büyük harflerin yazımı, sayıların yazımı.
- **Ses Bilgisi:** Ünlü düşmesi, ünlü daralması, ünsüz benzeşmesi, ünsüz yumuşaması, ünsüz türemesi.
- **Sözcük Türleri:** İsim, sıfat, zamir, zarf, edat, bağlaç, ünlem, fiil.
- **Tamlamalar:** İsim tamlaması, sıfat tamlaması.
- **Anlatım Bozuklukları:** Anlamsal anlatım bozuklukları, yapısal anlatım bozuklukları .
- **Fiilimsi:** İsim fiil, sıfat fiil, zarf fiil.
- **Cümlelerin Öğeleri**
- **Cümle Türleri**
- **Fiilde Çatı**

2005-2006 Türkçe Öğretim Programında dil bilgisi konularının alt başlıkları, konularla ilgili açıklamalar ve etkinlik örnekleri yer alırken 2017 TDÖP’te çok fazla açıklama görülmez. Belirli konularda kavram öğretimi yapılmadan, sadece anlamsal olarak değinilmesi gerektiği özellikle belirtilmiştir. Ayrıca konu içeriklerinde ne derece detaya girileceği belirtilmemiştir. Dil bilgisi alanına ait kazanım sayıları Tablo 1’ de gösterilmiştir:

Tablo 1: TDÖP’te Yer Alan Dil Bilgisi Konularının Kazanımlara Dağılımı

Konu Başlığı	İlgili Kazanımlar	Konu Başlığı	İlgili Kazanımlar
	T.5.3.10./T.6.3.11.		T.6.3.8./T.7.3.11.
Sözcükte Yapı	T.5.3.11./ T.7.3.9. T.6.3.7./ T.7.3.10 T.7.4.10.	Sözcük Türleri	T.6.3.10./T.7.3.12. T.6.3.12.
Yazım ve Noktalama	T.5.4.5. T.5.4.8.	Fiilimsi	T.8.3.9.
Ses Bilgisi	T.5.4.11.	Cümlenin Ögeleri	T.8.4.18.
Anlatım Bozuklukları	T.7.3.13./ T.8.3.8. T.7.4.16./ T.8.4.16	Cümle Türleri	T.8.4.19.
Tamlamalar	T.6.3.9.	Fiilde Çatı	T.8.4.20

Programda belirlenen kazanımlar, kaynak kitaplar ve EBA videoları incelenirken Tablo 1’de belirlenen konu başlıkları referans alınacaktır. Tablo 1, dil bilgisi kazanımlarının genel görünümünü verir. Sözcükte yapıya ait 7 kazanım, sözcük türlerine ait 5 kazanım, yazım ve noktalama kurallarına ait 2 kazanım, anlatım bozukluklarına ait 4 kazanım; ses bilgisi, cümlenin ögeleri, fiilimsi, cümle türleri, tamlamalar ve fiilde çatıya ait birer kazanım vardır. Kazanım numaralarının ilk hanesi, ilgili olduğu sınıf düzeyini gösterir.

Programdaki en önemli eksiklik, dil bilgisi konularında ne derece detaya girilmesi gerektiğinin belirtilmemiş olmasıdır. Ayrıca konuların sınıflandırılmasında hangi ölçütün kullanıldığı açık değildir. Konulara ait yönergeler, öğretmen kılavuz kitabında yer almıştır.

Tablo 2: TDÖP Dil Bilgisi Kazanımlarının Sınıf Seviyelerine Göre Dağılımı

Sınıf Seviyesi	Kazanım Sayısı
5. Sınıf	5
6. Sınıf	6

7. Sınıf	7
8.Sınıf	6
Toplam	24

Kazanımların sınıf seviyesine göre dağılımına bakıldığında en çok dil bilgisi kazanımının 7. sınıf seviyesinde olduğu görülür. 6. ve 8. sınıflarda altışar kazanım yer alırken 5. sınıf düzeyinde 5 kazanım bulunur. Tablo 2'ye göre dil bilgisi konularının ortaokul seviyesinde aşamalı bir şekilde verilmeye çalışıldığı görülür.

Kazanımların öğrenme alanları içine dağıtılması, dil bilgisi alanının bağımsız bir işlenişi olmadığını gösterir. Dil bilgisi öğretiminin diğer öğrenme alanlarıyla birlikte, öğrencilerin çalışma kitaplarındaki metinlerden hareketle yapılması gerektiği gözlenir. Buradaki temel sorun, konu içeriklerinin belirli bir ölçüte göre belirlenmemesidir. Belirlenen bir diğer sorun ise ön bilgi gerektiren konuların öğretiminde sınıf seviyelerinin dikkate alınmamasıdır. 2017 TDÖP'le birlikte dil bilgisi konuları 5. sınıf seviyesine alınmıştır. Fakat yazım kuralları ve noktalama işaretleri ile ilgili kazanımlar 3. sınıf seviyesinde başlamıştır.

4.2. Öğretmen Kılavuz Kitapları ve Öğrenci Çalışma Kitaplarının İçeriği

Kılavuz kitaplar ders içeriğine ilişkin yönergeleri barındırır. Çalışma kitaplarında ise etkinlik örnekleri bulunur. İki kaynak arasında kazanımlar ve programa uygunluk açısından eşgüdümlülük esastır. Bu bölümde öncelikle kılavuz kitaplar ve çalışma kitaplarının içerikleri, eşgüdümlülük açısından kontrol edilecektir. Daha sonra ise bu kaynakların programda belirlenen kazanımları karşılama durumlarına değinilecektir.

Öğrencilerinize fiilimsi ile fiil ve isim soylu kelimeler arasındaki farkları sezdirmek için ilgili etkinliği yaptırınız (6.Etkinlik)(DB.1.1).

Etkinlikten sonra öğrencilerinize, bir varlığın ya da kavramın adı olan kelimelere isim; iş, oluş, hareket bildiren kelimelere de fiil denildiğini hatırlatınız. Fiilimsilerin ise fiil kök ve gövdelerine aşağıda verilen eklerin getirilmesiyle yapıldığını söyleyiniz.

İsim-Fiil Ekleri:
-mak/-mek, -ma/-me, -ış/-iş/-uş/-üş

Sıfat-Fiil Ekleri:
-an/-en, -ası/-esi, -maz/-mez, -ar/-er, -dik/-dik/-duk/-dük, -acak/-ecek, -mış/-miş/-muş/-müş.

Zarf-Fiil Ekleri:
-ip/-ip/-up/-üp, -arak/-erek, -ince/-ınca/-unca/-ünce, -alt/-eli, -madam/-meden, -maksızın/-meksizin, -dıkça/-dikçe, -ken, -diğında/-diğinde, -ar/-er, -maz/-mez, -a/-e vb.

Öğrencilerinizden "gözle-, yürü-, tat-, kaldır-, bak-, tut-vb." fiillere çeşitli fiilimsi ekleri getirmelerini isteyiniz.

Öğrencilerinize fiilimsi ile fiil ve isim soylu kelimeler arasındaki farkları kavrayıp pekiştirmeleri için ilgili etkinliği yaptırınız (7.Etkinlik)(DB.1.1).

1. TEMA

5. Etkinlik: Aşağıdaki yay ayraçlarını içine uygun noktalama işaretlerini koyunuz.

Bağlı okulan çıktılardan sonra doğru kütüphaneye gider. Bütün gününü arka kaday Kağan'ın istediği kitabı bulmak için kütüphanede katalogları taramayla geçirir ama aradığı kitabı bulamaz. Eve geldiğinde Kağan'ın "Ja İhtimaller mesaj yazarak haber verir.

Değerli Akademi, bu gün kütüphaneye gittim. Benden istediğin kitabı kataloglardan taradım fakat bulamadım. Kütüphane görevlisi, "Kitabı yanına getiriyim." dedi. Mehmet ÖNDER, Ala Sazı Anadolu, Elips Kitap, İstanbul, 2005, yazılı kâğıdı göreviyle verdikten sonra eve dönmekle birlikte kaldım. Sonra ne diyeceye umuyordum. Yanı okula gelecek misin? Bana acele cevap yaz. Çünkü senden aldığım Uluç Reis' in yanına okula getiriyim. Annem, babam, kardeşim de sana selam söylüyorlar. Görüşmek üzere. Hoşça kal.

6. Etkinlik: Aşağıdaki yönergeleri uygulayınız.

a. Aşağıdaki kelimelerde boş braketin yerine ünüler getirenek anlamlı kelimeler oluşturunuz.

1. GRUP	2. GRUP	3. GRUP
☐ d.r.s.d.r.n ☐ y.a.s.d.m.r.s ☐ c.r.s.d.y.r.c.r.d ☐ a.u.z.d.l.d ☐ d.r.g.l.s.d.r.m.l.s	☐ d.r.s.d.r.y.r.n.r.d ☐ y.a.s.d.m.r.d ☐ c.r.s.d.y.r.n ☐ a.u.z.d.y.l.n.c.r.d ☐ d.r.g.l.s.d.r.y.l.p	☐ s.r.s ☐ y.r.s ☐ c.r.s ☐ a.u ☐ d.r.g.l.s

b. Yukarıdaki gruplardan bir varlığın ismi olan kelimelerin yanına "r", hareket bildiren kelimelerin yanına "f" koyunuz.

c. Hangi gruptaki kelimeler açığa kalır?

2. grup

d. İkinci gruptaki kelimeleri kullanarak birer cümle kurunuz.

NOTLARIM

Şekil 3: Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki Kazanım Yönergeleri Örneği

Şekil 3'te görüldüğü üzere kılavuz kitaplarda kazanım içeriği ile birlikte konu ayrıntılarına da yer verilmiştir. Öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinliklerin içeriği de kılavuz kitaplarda yer almıştır. Bu açıdan bakıldığında öğretici için temel kaynağın kılavuz kitaplar olduğu söylenebilir.

OKUMA KÜLTÜRÜ

7. Etkinlik: Aşağıdaki altı çizili kelimeleri tablodaki uygun yerlere yazınız.

ŞEFTALİ BAHÇELERİ

Irmağa giden yol, kasabadan kurtulunca göz alabildiğine uzanan sayısız şeftali bahçeleri arasından geçerdi. Haziran içinde bile taşkın dere ayaklarının çamurlu, ıslak tuttuğu bu gölgeli yerlerde otlar bütün bir yaz mevsimi yeniden yeniye sürer, kızgın güneş, ağaçların tepelerinde meyveleri pişirirken rutubetli toprakta birbiri arkasına yoncalar fişkinir, çayırılar kabarırdı. Suların serinliği, taze et kokusu, gölgelik ve bereket içinde bahar, bu bahçelerde ta kışa kadar uzanıp giderdi.

Her tarafa taşkın bir şeftali kokusunun dolup sindiği durgun sıcak günlerde ışsızlar takım takım kasabadan inipler, ırmakta yanıktan sonra gelip gölgeli çimenlerde yatarlardı. Yüksek dallardaki fazla olgun, ballı şeftaliler saplarından kurtularak dolgun, yumuşak bir sesle yerlere, çimenler içine, yatanların üzerine durmamacasına yavaş yavaş dökülürdü. Toplamakla biten tükenir şey değildi; ürünün yarısı ağaçlarda kalır, böyle, pişip oldukça teker teker, ağır ağır toprağa düşer, karışır, kaybolurdu.

Refik Halid KARAY

İSİM	FİİL	FİİLİMSİ

Şekil 4: Öğrenci Çalışma Kitabındaki Etkinlik Örneği

Öğrenci çalışma kitapları, ders kitaplarındaki metinlerden hareketle etkinlik örneklerini içerir. Şekil 4’te etkinlik örneği gösterilmiştir. Çalışma kitapları, kılavuz kitapta yer alan tüm kazanımları yansıtır. Çalışma kitaplarında etkinliklerden sonra dil bilgisi konularına ait kısa tanımlar ve yönergeler de tespit edilmiştir.

4.2.1. 5. Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Dil Bilgisi Kazanımlarına Ait Veriler

Müfredat değişikliğinden dolayı 5. sınıflar için kılavuz kitap ve çalışma kitabı hazırlanmamıştır. 5. sınıf Türkçe ders kitabında, hem metinlere hem de etkinliklere yer verilmiştir. Etkinliklerdeki sorulardan yola çıkılarak öğretimi yapılan dil bilgisi konuları belirlenmeye çalışılmıştır. Ders kitabında 3 dil bilgisi konu başlığına yer verilmiştir. Bunlar; sözcükte yapı, ses bilgisi, yazım kuralları ve noktalama işaretleridir. Konu başlıklarına ait içerikler Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3: 5. Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Dil Bilgisi Kazanımları

Konu Başlığı	Etkinlik Sayısı	Konu İçeriği
Sözcükte Yapı	12	Yapım ekleri/ Kök
Ses Bilgisi	7	Ünlü Düşmesi/Ünlü Daralması/ Ünsüz Yumuşaması/ Ünsüz Benzeşmesi/ Ünsüz Türemesi
Yazım ve Noktalama	7	Sayıların Yazımı/ Büyük Harflerin Kullanımı Nokta/ Virgül/ Kısa Çizgi/ Konuşma Çizgisi/ Noktalı Virgül/ Soru İşareti/ Ünlem/ Köşeli Ayrac

Ders kitabında toplam 26 dil bilgisi etkinliğine yer verilmiştir. Her konu başlığıyla ilgili en az bir etkinlik tespit edilmiştir.

‘Sözcükte Yapı’ konu alanı içinde ek ve kök kavramlarına değinilmiştir. Yapım eklerinin işlevlerini fark ettirmeye yönelik alıştırmalar mevcuttur ve yapım eki terimine yer verilmemiştir. Kavramsal olarak “anlamı değiştiren ek” ve “anlamı değiştirmeyen ek” şeklinde adlandırmalar yer alır. Kitapta herhangi bir tanım tespit edilmemiştir.

‘Ses Olayları’ konu başlığında 5 ses olayına yer verilmiştir. Konularla ilgili tanım bulunmamakla birlikte, etkinlikler ses olaylarını sezdirmeye yöneliktir.

‘Yazım Kuralları’ alanı içinde iki genel başlık bulunur. Sayıların yazımında üleştirme sayıları, kesirli sayılar, basamaklı sayılar ve sıra sayılarının yazımına yer verilmiştir. Büyük harflerin kullanımında ise devir, çağ, dönem adları; devlet ve millet adları; kurum, kuruluş, iş yeri adları; saray, kale, kule adları; yer adları ve de bağlacına yer verilmiştir.

Ders kitabında noktalama işaretleri kazanımına uygun kurallar verilmiştir. Etkinlikler kurallar ile kullanımları eşleştirme üzerinedir. Noktanın cümle sonuna ekleme, tarih ve saatleri ayırma, sıra bildiren sayıları belirtme ve kısaltmalardan sonra kullanma; virgölün eş görevli sözcükleri ayırma, iki ayrı cümleyi ayırma, tekrarlanan kelimelerin arasında kullanma, alıntı cümle yapma, ret, kabul, onay bildiren kelimelerden sonra kullanma; soru işaretinin soru cümleleri ve bilinmeyen durumlarda kullanımı; ünlem işaretinin duygu bildiren cümleler ve seslenmelerden sonra kullanımı; noktalı virgölün ögeleri arasında virgöl bulunan sıralı cümleleri ayırmada kullanımı, kısa çizginin satır sonuna sığmayan kelimeleri bölme, ile, ve, ila anlamında kullanımı, eklerin başında kullanımı, heceleri ayırma ve çıkarma işleminde kullanımı; konuşma çizgisinin ise diyaloglarda kullanımı görevleri verilmiştir.

4.2.2. 5. Sınıf Ders Kitabında Yer Alan Dil Bilgisi Kazanımlarının TDÖP ile Karşılaştırılması

Ders kitabında dil bilgisi etkinlikleri ünitelerin içine dağıtılmış ve aşamalı olarak vermeye çalışılmıştır. Metin etkinlikleriyle birlikte verilen konulara ait kurallar ve tanımlar yer almamıştır. Yazım ve noktalama konusu içinde etkinlik olarak kurallar verilmiştir. Konu başlıkları açısından program ve ders kitabının uyumlu olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4: 5. Sınıf Ders Kitabı Kazanımlarının TDÖP ile Karşılaştırılması

TDÖP Kazanımları	Ders Kitabı Kazanımları
*Ses Bilgisi Ünlü Düşmesi/ Ünlü Daralması/Ünsüz Benzeşmesi/ Ünsüz Yumuşaması/ Ünsüz Türemesi	*Ses Bilgisi Ünlü Düşmesi/ Ünlü Daralması/Ünsüz Benzeşmesi/ Ünsüz Yumuşaması/ Ünsüz Türemesi
*Sözcükte Yapı Kök/ Ek/ Yapım Ekleri	*Sözcükte Yapı Kök/ Ek/ Yapım Ekleri
*Yazım ve Noktalama Büyük Harfler/ Sayıların Yazımı Yay Ayrac/ Üç Nokta/ Eğik Çizgi/ Soru İşareti/ Nokta/ Virgül/ Noktalı Virgül/ İki Nokta/ Ünlem/ Tırnak İşareti /Kısa Çizgi/ Konuşma Çizgisi/ Kesme İşareti/ Köşeli Ayrac	*Yazım ve Noktalama Büyük Harfler/ Sayıların Yazımı Nokta/ Virgül/ Soru İşareti/ Ünlem/ Noktalı Virgül/ Kısa Çizgi/ Konuşma Çizgisi/ Köşeli Ayrac

Tablo 4 incelendiğinde ders kitabı ve programdaki dil bilgisi konu başlıklarının uyumlu olduğu görülür. ‘Ses Bilgisi ve Sözcükte Yapı’ başlıklarına ait kazanımlar içerik olarak aynıdır. Konularda programda belirtildiği üzere konulara anlamsal boyutta değinilmiş, kavramsal açıklamalara girilmemiştir.

Yazım kuralları konusunda programda açıklama yapılmazken ders kitabında içerik olarak 7 alt başlık yer almıştır. Noktalama işaretleri konusunda ise programda yer alan iki nokta, eğik çizgi, üç nokta, tırnak işareti ve kesme işareti başlıklarına ders kitabında yer verilmemiştir.

4.2.3. 6. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabında Yer Alan Dil Bilgisi Kazanımlarına Ait Veriler

İncelenen öğretmen kılavuz kitabı 2017 yılında hazırlanmıştır. Fakat kitabın 2015 TDÖP içeriklerini barındırdığı tespit edilmiştir. Dil bilgisi konuları, öğrenme alanları içine dağıtılmış ve her temada aşamalı olarak yer almıştır. Kılavuz kitapta 6. sınıf seviyesinde toplam 3 konu başlığı tespit edilmiştir. Bunlar; sözcük türleri, sözcükte yapı ve ses bilgisi konularına aittir. Konu başlıklarına ait dil bilgisi kavramları Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5: 6. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabında Yer Alan Dil Bilgisi Kazanımları

Konu Başlığı	Konu İçeriği
Sözcük Türleri	Zamir/ Edat/ Bağlaç/ Ünlem/ Zarf/ Sıfat Öbeği/ Zarf Öbeği
Sözcükte Yapı	Çekim Ekleri/ Yapım Ekleri/ Basit-Türemiş- Birleşik Sözcükler
Ses Bilgisi	Kaynaştırma Ünsüzleri/ Ünlü Uyumu/ Ünlü Düşmesi/ Ünlü Daralması/ Ünsüz Yumuşaması/ Ünsüz Benzeşmesi/ Ünsüz Türemesi/ Ünsüz Düşmesi/ Ünlü Türemesi

Tablo 5 incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

‘Sözcükte Yapı’ konu alanı içinde çekim ekleri, yapım ekleri, basit, birleşik ve türemiş sözcükler, ek, kök, gövde ve isim, fiil kökü konularına yer verilmiştir. Çekim eklerinin türleri verilmemiştir. Sadece sözcüğün anlamını değiştirmeyen ekler olarak alınmıştır. Yapım eklerinin isimden isim, isimden fiil, fiilden isim ve fiilden fiil olmak üzere tüm işlevlerine yer verilmiştir. Birleşik sözcüklerle ilgili örneklerde birleşik fiiller de yer almaktadır. Konuyla ilgili ek açıklama yapılmamıştır.

Zamir konusunda 6 alt başlık tespit edilmiştir. Bunlar, soru, iyelik, kişi, belgisiz ve işaret zamirleridir. Ayrıca kişi zamirleri bölümünün içinde dönüşlülük zamirine de yer verilmiştir.

Edat, bağlaç ve ünlemler hem sözcük türü olarak belirtilmiş hem de cümleye kattıkları anlamlar konusunda işlenmiştir. Edatlar açıklanırken cümlede “sıfat öbeği” ve “zarf öbeği” olarak kullanılabilceği belirtilmiştir. Burada ön bilgi gerektiren konuların aşamalıya dikkat edilmeden verildiği görülmüştür. Zarf konusu 7. sınıf seviyesinde bulunur ayrıca öğrencilerin sözcük öbekleri hakkında ön bilgileri olup olmadığına dikkat edilmemiştir.

‘Ses Bilgisi’ alanı içinde 9 başlığa yer verilmiştir ve ses olayları çok sayıda örnek verilerek açıklanmıştır.

4.2.4. 6. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabında Yer Alan Dil Bilgisi Kazanımlarına Ait Veriler

Dil bilgisi konuları çalışma kitabında ünite etkinliklerinin sonunda yer almıştır. Kitapta toplam 8 tema bulunmakla birlikte, her bölümde dil bilgisi etkinliklerine yer verilmiştir. Dil bilgisi konularıyla ilgili bazı açıklamalar da çalışma kitabında yer almıştır. Açıklamalar doğrudan kural olarak değil, konu hakkında genel bilgilendirme yapmak amacıyla verilmiştir. Tanımlar genellikle boşluk doldurma şeklinde verilerek öğrencinin tanımını kendisinin oluşturması amaçlanmıştır.

Kitapta toplam 69 dil bilgisi etkinliği vardır. Bu etkinliklerin 67'si kılavuz kitapta yer alırken 2 etkinlik yer almamıştır. Kılavuz kitapta yer almayan etkinlikler, yazım kuralları ve noktalama işaretlerine yöneliktir. Bu iki etkinliğin daha önceki senelerde yer alan kazanımları pekiştirmek adına verildiği düşünülebilir. Çalışma kitabında yer alan etkinliklerin kazanımlara dağılımı Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6: 6. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabında Yer Alan Dil Bilgisi Etkinliklerinin Dağılımı

Konu Başlığı	Etkinlik Sayısı
Sözcük Türleri	23
Sözcükte Yapı	17
Ses Bilgisi	27
Yazım ve Noktalama	2
Toplam	69

Çalışma kitabında 'sözcük türleri' başlığında zamir, edat, bağlaç, ünlem; 'ses bilgisi' başlığında ünlü uyumu, ünlü düşmesi, ünlü daralması, ünsüz yumuşaması, ünsüz benzeşmesi, ünsüz türemesi, ünsüz düşmesi, ünlü türemesi; 'sözcükte yapı' başlığında yapım ekleri, çekim ekleri, basit, türemiş ve birleşik sözcükler, isim ve fiil kökleri konularına yer verilmiştir. Her alt başlığa yönelik en az bir etkinlik vardır.

6. sınıf öğrenci çalışma kitabında çekim ekleri türlerine değinilmemiştir. Ayrıca isme ve fiile gelen çekim ekleri konusunda herhangi bir ayırım da yoktur. Fiile gelen çekim ekleri de herhangi bir bilgilendirme yapılmaksızın kullanılmıştır.

4.2.5. 6. Sınıf ÖKK ve ÖÇK' de Yer Alan Dil Bilgisi Kazanımlarının TDÖP ile Karşılaştırılması

İncelenen ÖKK ve ÖÇK içeriklerinin benzer olduğu tespit edilmiştir. Kılavuz kitapta dil bilgisi konuları açıklamalarıyla birlikte yer alırken çalışma kitabında tanıma yer verilmemiştir. Konularla ilgili açıklamalar, etkinliklerden sonra, öğrencilerin kendilerinin oluşturabileceği şekilde sunulmuştur. Ayrıca kılavuz kitapta çalışma kitabında olmayan örnekler ve yönergeler de mevcuttur. Kitapların program ile uyumuna bakıldığında ise aksaklıklar görülür. 2017 programı içeriğinde olmayan bazı konular, kitaplarda yer almıştır. Yine, benzer şekilde programda var olan bazı dil bilgisi konuları ise kitaplarda tespit edilememiştir. Kitapların program içeriğiyle karşılaştırılması Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7: 6.Sınıf ÖKK ve ÖÇK Dil Bilgisi Kazanımlarının TDÖP ile Karşılaştırılması

TDÖP Kazanımları	ÖKK Kazanımları	ÖÇK Kazanımları
*Sözcük Türleri İsim/Sıfat/Edat/Bağlaç/ Ünlem/Zamir	*Sözcük Türleri Edat/Bağlaç/Ünlem/ Zamir	*Sözcük Türleri Edat/Bağlaç/Ünlem/ Zamir
*Tamlamalar İsim ve Sıfat Tamlaması	*Ses Olayları Kaynaştırma/Ünlü Daralması/ Ünsüz Yumuşaması/Ünsüz Benzeşmesi/Ünsüz Türemesi/ Ünsüz Düşmesi/Ünlü Türemesi	*Ses Olayları Kaynaştırma/Ünlü Daralması/Ünsüz Yumuşaması/Ünsüz Benzeşmesi/Ünsüz Türemesi/ Ünsüz Düşmesi/Ünlü Türemesi
*Sözcükte Yapı Basit/Türemiş/Birleşik Kelimeler İsim Çekim Ekleri Hal/İyelik/Çoğul/Soru	*Sözcükte Yapı Yapım Ekleri Çekim Ekleri Basit/Türemiş/Birleşik Sözcükler	*Sözcükte Yapı Yapım Ekleri Çekim Ekleri Basit/Türemiş/Birleşik Sözcükler
		*Yazım ve Noktalama

Tablo 7 incelendiğinde ÖKK ve ÖÇK içeriklerinin benzer olduğu görülebilir. Çalışma kitabında, kılavuz kitaptan farklı olarak sadece “Yazım ve Noktalama” konusu vardır. Yazım ve noktalama kurallarının işlevleri verilmeden, konu sadece etkinlik olarak çalışma kitabında yer almıştır. Kılavuz kitapta verilen açıklamalar,

çalışma kitabındaki yönergelerle desteklenmiştir. Fakat TDÖP kazanımları ile iki kaynak karşılaştırıldığında farklılıklar göze çarpar.

‘Sözcük Türleri’ konusunda programda isim ve sıfat konusu yer alırken kaynak kitaplarda bu kazanımlar yer almaz. Yine programda isim ve sıfatla beraber tamlamalar konusu da yer almıştır ancak kaynak kitaplarda ise tamlamalar konusuna değinilmemiştir.

‘Sözcükte Yapı’ konu alanı içinde basit, türemiş ve birleşik kelimelerle ilgili bölümler, program ve kaynak kitaplarda ortaktır. Çekim ekleri konusunda, programda isim çekim eklerinin çeşitleri yer alırken kaynak kitaplarda bu detaya girilmemiştir. Programda yapım ekleri konusu yer almazken kaynak kitaplarda yapım ekleri tüm işlevleriyle birlikte bulunur. ‘Ses Bilgisi’ başlığı ise kaynak kitaplarda yer alırken programda kazanım olarak bulunmaz. Program ve kaynak kitaplar arasındaki bu uyumsuzluğun nedeni, kaynak kitaplarda 2015 TDÖP kazanımlarına yer verilmesidir. Genel hatlarıyla kaynak kitapların birbiriyle uyumlu olduğu görülürken programla uyumlu olmadıkları tespit edilmiştir.

4.2.6. 7. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabında Yer Alan Dil Bilgisi Kazanımlarına Ait Veriler

İncelenen 7. sınıf öğretmen kılavuz kitabı 2017 yılında hazırlanmıştır. Dil bilgisi kazanımları tüm ünitelerde aşamalı olarak yer almıştır. 7. sınıf kılavuz kitaptaki yönergeler, 6. sınıf kılavuz kitaptaki kadar yoğun olmamakla birlikte her yeni konu için mevcuttur. Kılavuz kitapta dil bilgisi konularına ait 4 başlık tespit edilmiştir. Bunlar; Sözcük türleri, sözcükte yapı, ses bilgisi ile yazım ve noktalama konularına aittir. Başlıklara yönelik dil bilgisi kazanımları Tablo 8’ de gösterilmiştir.

Tablo 8: 7. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabındaki Dil Bilgisi Kazanımları

Konu Başlığı	Konu İçeriği
Sözcük Türleri	Fiil/ Edat/ Bağlaç/ Ünlem/ Zarf
Yazım ve	Ayrı-Bitişik Yazılan kelimeler/ Sayıların Yazımı
Noktalama	Büyük Harfler/ Yazımı Karıştırılan Sözcükler/ Nokta/ Virgül/ Soru İşareti/ Köşeli Ayrac/ Eğik Çizgi/ Kısa Çizgi/ İki Nokta/ Üç Nokta/ Yay Ayrac

---

Sözcükte Yapı	Fiil Çekim Ekleri/Basit, Türemiş, Birleşik Sözcükler
Ses Bilgisi	Ünlü Daralması

Tablo 8 incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

‘Sözcük Türleri’ konu başlığında, 5 sözcük türüne yer verilmiştir. Fiil konu başlığı içinde anlamına göre fiiller, çekimli fiil, kip ekleri, kişi ekleri, mastar, fiillerin olumlu-olumsuz-soru çekimleri, ek fiil, fiilde anlam kayması konuları yer almıştır. Her ünite içinde ağırlıklı olarak fiil konusu işlenmiştir. Kip eklerinin çekim eki olduğu özellikle vurgulanmıştır. Ek fiilin ismi yüklem yapma ve fiili birleşik zamanlı yapma olmak üzere iki görevi verilmiştir. Ayrıca kişi ekleri anlatılırken “özne” ifadesinin kullanılmaması gerektiği özellikle vurgulanmıştır.

Edat ve bağlaç konularında ile, ancak, ve edat ve bağlaçlarına yer verilmiş, bu sözcük türlerinin birbiriyle karıştığı durumlar açıklanmıştır.

Zarf konusunda 5 zarf türüne de yer verilmiştir. Bunlar: Durum zarfı, zaman zarfı, yer-yön zarfı, miktar zarfı ve soru zarfı alt başlıklarıdır. Zarfların fiilimsileri nitelediği örnekler bulunur ancak fiilimsiler kazanımı 8. sınıfa ait bir kazanımdır. Ayrıca, zarflar işlenirken isim ve sıfat konularına da değinilmiştir.

‘Sözcükte Yapı’ konusu içinde birleşik fiillerin sadece kurallı birleşik fiil başlığı detaylandırılmıştır. “Kurallı birleşik” tanımı kullanılmamıştır. Tezlik, yeterlilik, sürerlilik ve yaklaşma fiillerine yer verilmiştir. Fiile gelen ekler tanımlanırken özellikle çekim ekleri oldukları vurgulanmıştır.

‘Yazım ve Noktalama’ her üniteye bir ya da iki başlık olacak şekilde yer almıştır. İki konuda da kuralların sadece belirli bölümleri alınmıştır. Sayıların yazımı kuralı içinde nota-oyun adı bildiren sayıların yazımı; büyük harflerle ilgili kuralların içinde levha adları, kitap, dergi, gazete, tablo, bildiri metinlerinin başlıkları; ayrı-bitişik sözcüklerin yazımında belirsizlik bildiren kelimeler ile hayvan ve bitki adlarına yer verilmiştir.

‘Noktalama İşaretleri’ konu başlığında virgül ve noktanın bibliyografik künyelerde kullanımı; soru işaretinin bilinmeyen durumlarda kullanımı; köşeli ayraçta ayraç içinde ayraç olduğu durumlarda kullanımı; eğik çizgi ve iki noktanın internet adreslerinde kullanımı; kısa çizginin –e,-den, ve, ile anlamlarında kullanımı; üç noktanın söylenmek istenmeyen durumlarda kullanımı; yay ayraçta alay anlamı katan ünlem, şüpheli bilgi anlamındaki soru işareti, alınmayan bölümlerde kullanılan üç noktanın olduğu durumlarda kullanımına ilişkin kurallar verilmiştir.

‘Ses Bilgisi’ kazanımına ait sadece ünlü daralması içeriğine yer verilmiştir. Fiil konusunda, –yor ekinin kullanımında ünlü daralması olayı meydana geldiği için bu konuya yer verildiği düşünülmektedir.

4.2.7. 7. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabında Yer Alan Dil Bilgisi Kazanımlarına Ait Veriler

7. sınıf öğrenci çalışma kitabında, dil bilgisi konularına ünite etkinliklerinin sonunda yer verilmiştir. Kitapta toplam 8 tema vardır ve her bölümde en az bir dil bilgisi etkinliği bulunur. Dil bilgisi konularıyla ilgili 6. sınıf çalışma kitabında açıklamalar yer alırken 7. sınıf çalışma kitabında herhangi bir açıklama tespit edilmemiştir. Konularla ilgili sadece etkinlikler bulunur. Etkinlik içeriklerinde kılavuz kitapta yer almayan ve ek açıklama gerektiren örneklere yer verilmiştir.

Çalışma kitabında toplam 61 dil bilgisi etkinliği tespit edilmiştir. Bu etkinliklerden ikisi kılavuz kitapta yoktur ve bu etkinlikler yazım kurallarına yöneliktir. Çalışma kitabında dil bilgisi konularına yönelik herhangi bir tanım ya da kural tespit edilmemiştir. Dil bilgisi konularının etkinliklere dağılımı Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9: 7. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabında Yer Alan Dil Bilgisi Etkinliklerinin Dağılımı

Konu Başlığı	Etkinlik Sayısı
Sözcük Türleri	34
Ses Bilgisi	1
Sözcükte Yapı	8

Yazım ve Noktalama	18
Toplam	61

7. sınıf öğrenci çalışma kitabında, ‘Sözcük Türleri’ konu başlığı içinde fiil, edat, bağlaç, ünlem ve zarf konularına yer verilmiştir. Etkinliklerin 29 tanesi fiil konularına aitken edat ve bağlaç konusuna yönelik 1 etkinlik, zarf konusuna yönelik ise 4 etkinlik vardır. Edat ve bağlaçlara yönelik sadece 3 örneğin verilmesi etkinlik sayısının az olmasına neden olmuştur. Zarf konusuna yönelik etkinliklerin yetersiz olduğu söylenebilir. ‘Sözcükte Yapı’ konusundaki etkinlikler basit, türemiş, birleşik fiillere yöneliktir.

7. sınıf çalışma kitabında yazım kuralları konusunda, kılavuz kitapta bulunmayan bilgilere yönelik etkinlikler yer almıştır. Büyük harflerin kullanımı ve ayrı-bitişik sözcüklerin yazımıyla ilgili kılavuz kitapta açıklanmayan ve tüm yazım kurallarını kapsayan karışık etkinliklere yer verilmiştir. Kazanım tekrarına yönelik etkinlikler olduğu düşünülebilir.

4.2.8. 7. Sınıf ÖKK ve ÖÇK’ de Yer Alan Dil Bilgisi Kazanımlarının TDÖP ile Karşılaştırılması

Tablo 10: 7.Sınıf ÖKK ve ÖÇK Dil Bilgisi Kazanımlarının TDÖP ile Karşılaştırılması

TDÖP Kazanımları	ÖKK Kazanımları	ÖÇK Kazanımları
*Sözcük Türleri Fiil/ Zarf	*Sözcük Türleri Fiil/ Edat/ Bağlaç/ Zarf	*Sözcük Türleri Fiil/ Edat/ Bağlaç/ Zarf
*Sözcükte Yapı Fiil Çekim Ekleri Basit/ Türemiş/ Birleşik Fiiller	*Sözcükte Yapı Fiil Çekim Ekleri Basit/ Türemiş/ Birleşik Fiiller	*Sözcükte Yapı Fiil Çekim Ekleri Basit/ Türemiş/ Birleşik Fiiller
*Anlatım Bozuklukları Anlamsal Anlatım Bozuklukları	*Ses Bilgisi Ünlü Daralması	*Ses Bilgisi Ünlü Daralması

---

*Yazım ve Noktalama Büyük Harfler/ Yazımı Karıştırılan Sözcükler/ Sayıların Yazımı/ Ayrı- Bitişik Sözcükler	*Yazım ve Noktalama Büyük Harfler/ Yazımı Karıştırılan Sözcükler/ Sayıların Yazımı/ Ayrı- Bitişik Sözcükler
*Nokta/ Virgül/ Soru İşareti/ Köşeli Ayrac/ Eğik Çizgi/ Kısa Çizgi/ İki Nokta/ Üç Nokta/ Yay Ayrac	*Nokta/ Virgül/ Soru İşareti/ Köşeli Ayrac/ Eğik Çizgi/ Kısa Çizgi/ İki Nokta/ Üç Nokta/ Yay Ayrac

---

Tablo 10 incelendiğinde 7. sınıf kılavuz kitap ve çalışma kitabı içeriklerinin benzer olduğu görülür. Kılavuz kitapta yer alan tüm konulara ait en az bir etkinlik çalışma kitabında yer almıştır. Dil bilgisi içeriklerine ait tanımlar kılavuz kitapta yer alırken çalışma kitabında dil bilgisi tanım ve yönergeleri tespit edilmemiştir. Sadece yazım kuralları konusunda kılavuz kitapta yer almayan dil bilgisi kuralları vardır. İki kaynak, TDÖP ile karşılaştırıldığında eşgüdümlülüğün olmadığı tespit edilmiştir.

‘Sözcük Türleri’ konusunda programda sadece fiil ve zarf başlıklarına yer verilirken kaynak kitaplarda edat ve bağlaç türleri de verilmiştir. Fiil konusunda programda ayrıntılı bilgi bulunmazken kaynak kitaplarda fiil konusu ayrıntılı biçimde anlatılmıştır. Zarf konusunda ise kılavuz kitapta ve çalışma kitabında seviyeye uygun olmayan örnekler yer vardır. Zarfların fiilimsileri nitelediği birkaç örneğe, iki kitapta da yer verilmiştir.

‘Sözcükte Yapı’ konusu kaynak kitaplar ve program içeriklerinde ortaktır. Kazanımlara göre sadece fiil çekim eklerine ve fiilde yapı konularına yer verilmiştir.

‘Yazım ve Noktalama’ konusu programda yer almazken kılavuz kitap ve kaynak kitapta tüm detaylarıyla işlenmiştir. Çalışma kitabında, kılavuz kitapta yer almayan yazım kuralları konuları da tespit edilmiştir.

‘Ses Bilgisi’ konusu programda yer almazken kaynak kitaplarda vardır. Sadece ünlü daralması konusuna yer verilmiştir.

‘Anlatım Bozuklukları’ konusu programda sadece anlamsal bozukluklar başlığıyla yer alırken kaynak kitaplarda bu konuya yer verilmemiştir.

Genel olarak kaynak kitapların birbiriyle uyumlu olduğu görülürken, programla uyumlu olmadığı tespit edilmiştir.

4.2.9. 8. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabında Yer Alan Dil Bilgisi Kazanımlarına Ait Veriler

8. sınıf öğretmen kılavuz kitabı 2017 yılında hazırlanmıştır. Dil bilgisi konuları her üniteye öğrenme alanlarının içine dağıtılarak aşamalı olarak sunulmuştur. Dil bilgisi konuları işlenirken genel başlıklar ve uzun tanımlar kullanılmaktan kaçınılması, kitabın en dikkat çekici noktasıdır. Öğretmen kılavuz kitabında anlatım bozuklukları ayrıntılı biçimde yer almıştır. Bununla birlikte dil bilgisi kazanımları içinde bazı sorunlar da tespit edilmiştir. “Cümleler arası anlam ilişkilerini kavrar” (s.39) ve “Cümleye hâkim olan duyguyu fark eder” (s.57) gibi dil bilgisi konu alanı içinde olmayan kazanımların kitapta dil bilgisi alanı içinde verildiği tespit edilmiştir. Kitapta fiilimsi, cümlenin öğeleri, anlatım bozuklukları, yazım ve noktalama, cümle türleri, fiilde çatı olmak üzere toplam 6 dil bilgisi konu başlığı tespit edilmiştir. Başlıklara yönelik dil bilgisi içerikleri Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11: 8. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabında Yer Alan Dil Bilgisi Kazanımları

Konu Başlığı	Konu İçeriği
Fiilimsi	İsim Fiil/ Sıfat Fiil/ Zarf Fiil
Yazım ve Noktalama	Virgöl/ Kısa Çizgi/ Noktalı Virgöl
Cümlenin Öğeleri	Temel Öğeler/ Yardımcı Öğeler/ Cümlede Vurgu
Cümle Türleri	İsim-Fiil Cümleleri/ Devrik-Kurallı Cümleler/ Anlamına ve Yapısına Göre Cümleler/ Kalıplaşmış Cümleler
Fiilde Çatı	Etken/ Edilgen/ Geçişli/ Geçişsiz
Anlatım Bozuklukları	Anlamsal/ Yapısal Anlatım Bozuklukları

Tablo 11' e göre 8. sınıf öğretmen kılavuz kitabında dil bilgisi konuları, genel başlıklarıyla verilmekten kaçınılmış; kural ve tanımlardan ziyade, anlamsal olarak açıklama yoluna gidilmiştir. Konu içeriklerinde de daralmaya gidildiği söylenebilir.

'Fiilimsi' konu başlığında 3 fiilimsi türüne de yer verilmiştir. Fiilimsi eklerinin hepsi kılavuz kitapta yer alır. Sadece fiilimsi ekleri ve fiilimsinin işlevleri açıklanarak fiilimsilerin fiillerle ayırımına değinilmiştir.

'Yazım Kuralları' konusunda genel etkinlikler yer alırken noktalama işaretlerinden virgölün eş görevli sözcükleri ayırma, vurgulanmak istenen ögeyi ayırma, özneyi ayırma ve ara söz- ara cümle yapma işlevlerine; kısa çizginin ara söz-ara cümle yapma işlevine; noktalı virgölün ögeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri ayırma işlevine yer verilmiştir.

'Cümlelerin Ögeleri' konu başlığında temel ögelerden özne ve yüklem; yardımcı ögelerden nesne, yer tamlayıcısı ve zarf tamlayıcısına yer verilmiştir. Ögeleri buldurmaya yönelik sorular açıklanırken yer tamlayıcısının sorularına yer verilmemiştir. İsim tamlaması, sıfat tamlaması gibi kelime gruplarına da yer verilmiştir. Cümlede vurgu konusunda sadece yüklem fiil olduğu durumlarda bir önceki ögenin vurgulanacağı bilgisi yer alır.

'Cümle Türleri' konusunda terim kullanılmaktan kaçınılmıştır. Genel olarak isim ve fiil cümleleri, devrik ve kurallı cümleler, olumlu ve olumsuz cümleler terim verilmeden açıklanmıştır. Sadece "Yapısına göre cümleler" başlığı yer almaktadır. Bu başlık içinde "tek yüklemi olan cümle, fiilimsi bulunan cümle, birden çok yüklemlili cümle ve bağlacı olan cümle" terimleri kullanılarak konu açıklanmıştır. Cümlelerin ifade ettiği anlama göre "olumlu ve olumsuz cümle" dışında "varsayım, tahmin, ihtimal, öneri" gibi cümlelere de etkinlik yoluyla yer verilmiştir. Ayrıca günlük hayatta kullanılan kalıplaşmış ifadelere de yer verilmiştir.

'Fiilde Çatı' konu başlığı içinde etken, edilgen, geçişli ve geçişsiz cümlelere yer verilmiştir. Konular detaylı olarak işlenmemiş, sadece anlamsal olarak ayrılmıştır.

'Anlatım Bozukluğu' konusunda anlamsal ve yapısal tüm bozukluklara yer verilmiştir. Gereksiz sözcük kullanımı, yanlış anlamda sözcük kullanımı, anlamca

çelişen sözcük kullanımı, yanlış yerde kelime kullanımı, eklerin yanlış kullanımı, tamlama yanlışları, özne-yüklem uyumsuzluğu, nesne eksikliği, yer ve zaman tamlayıcısı yanlışları, fiilin veya yardımcı fiilin yanlış kullanılması, yüklem uyumsuzluğu ve deyim hatası olmak üzere 12 başlığa yer verilmiştir.

4.2.10. 8. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabında Yer Alan Dil Bilgisi Kazanımlarına Ait Veriler

Dil bilgisi konuları çalışma kitabında, ünite etkinliklerinin sonunda yer almıştır. Toplam 8 tema vardır ve her bölümde en az bir dil bilgisi etkinliğine yer verilmiştir. Çalışma kitabında dil bilgisi konularına ait kural, tanım veya yönerge tespit edilmemiştir. Dil bilgisi etkinliği adı altında verilen bazı konu başlıklarının ise anlam bilgisi konusuna ait olduğu tespit edilmiştir. Kitapta, dil bilgisi başlığı altında toplam 54 etkinlik vardır. Çalışma kitabında yer alan etkinlik dağılımları Tablo 12’ de gösterilmiştir.

Tablo 12: 8. Sınıf Öğrenci Çalışma Kitabında Yer Alan Dil Bilgisi Etkinliklerinin Dağılımı

Konu Başlığı	Etkinlik Sayısı
Fiilimsi	12
Cümlelerin Öğeleri	8
Yazım ve Noktalama	9
Anlatım Bozuklukları	6
Fiilde Çatı	4
Cümle Türleri	12
Toplam	51

Tablo 12 incelendiğinde etkinlik sayılarının tutarsız olduğu görülür. Etkinlik sayısındaki tutarsızlığın nedeni, anlam bilgisi alanındaki konulara yönelik etkinliklerin dil bilgisi başlığı altında verilmesidir. Bu şekilde toplam 3 etkinlik tespit edilmiştir. Amaç sonuç, koşul sonuç; sevinç, pişmanlık, özlem gibi “Cümleye hâkim olan duyguyu kavrar” kazanımına ait etkinlikler dil bilgisi başlığı altında verilmiştir.

Cümlenin ögeleri, fiilde çatı ve anlatım bozuklukları konularına ait etkinliklerin sayıca yetersiz olduğu söylenebilir. Kılavuz kitapta yer alan dil bilgisi konularının tüm alt başlıklarına ait en az bir etkinlik vardır. Konu içerikleri her üniteye parça parça yer almıştır.

4.2.11. 8. Sınıf ÖKK ve ÖÇK' de Yer Alan Dil Bileisi Kazanımlarının TDÖP ile Karşılaştırılması

Tablo 13: 8. Sınıf ÖKK ve ÖÇK İçeriklerinin TDÖP ile Karşılaştırılması

TDÖP Kazanımları	ÖKK Kazanımları	ÖÇK Kazanımları
*Fiilimsi	*Fiilimsi İsim Fiil/ Sıfat Fiil/ Zarf Fiil	*Fiilimsi İsim Fiil/ Sıfat Fiil/ Zarf Fiil
*Cümlenin Ögeleri	*Cümlenin Ögeleri Temel Ögeler/ Yardımcı Ögeler/ Cümlede Vurgu	*Cümlenin Ögeleri Temel Ögeler/ Yardımcı Ögeler/ Cümlede Vurgu
*Cümle Türleri	*Cümle Türleri İsim-fiil Cümleleri Olumlu-Olumsuz Cümleler Devrik-Kurallı Cümleler Yapısına Göre Cümleler	*Cümle Türleri İsim-fiil Cümleleri Olumlu-Olumsuz Cümleler Devrik-Kurallı Cümleler Yapısına Göre Cümleler
*Fiilde Çatı	*Fiilde Çatı Etken/ Edilgen Geçişli/ Geçişsiz	*Fiilde Çatı Etken/ Edilgen Geçişli/ Geçişsiz
*Anlatım Bozuklukları Dil Bilgisel Anlatım Bozuklukları	*Anlatım Bozuklukları Dil Bilgisel/ Anlamsal Anlatım Bozuklukları *Yazım ve Noktalama Virgül/ Noktalı Virgül/ Kısa Çizgi	*Anlatım Bozuklukları Dil Bilgisel/ Anlamsal Anlatım Bozuklukları *Yazım ve Noktalama Virgül/ Noktalı Virgül/ Kısa Çizgi

Tablo 13'te 8. sınıf öğretmen kılavuz kitabı ve öğrenci çalışma kitabındaki dil bilgisi konularının TDÖP ile karşılaştırılmasına yönelik veriler yer alır. Kılavuz kitap ve çalışma kitabının içerikleri incelendiğinde iki kaynağın birbiriyle uyumlu olduğu görülür. Çalışma kitabında, kılavuz kitaptaki tüm konulara ait etkinlikler yer almıştır. İki kaynağın hemen hemen TDÖP içerikleriyle de aynı olduğu söylenebilir. Programda konulara ait detaylar verilmediğinden alt başlıklara ait çıkarımlar yapılamamıştır. Bununla birlikte konu başlıkları ele alındığında, kılavuz kitapta

konuların çok detaya girilmeden yüzeysel bir şekilde verildiği görülür. Programda “kavramsal tanımlara girilmez” uyarısına belirli bir yere kadar dikkat edilmeye çalışıldığı söylenebilir.

Cümlenin öğeleri, cümle türleri, fiilimsi ve fiilde çatı konuları programdaki başlıklar açısından incelendiğinde programın kaynak kitaplarla uyumlu olduğu görülmüştür.

Kitapların programla içerik olarak uyuşmadığı ilk yer, anlatım bozuklukları konusudur. Programda anlamsal yanlışlıklar 7. sınıf düzeyinde verilirken kılavuz kitapta anlamsal ve yapısal bozukluklar tümüyle verilmiştir. Yine programda yapısal bozuklukların sınıf düzeyine uygun noktalama işaretleriyle sınırlı tutulması gerektiği bilgisi vardır. Fakat kitaplarda konu bütün başlıklarıyla ele alınmıştır.

Yazım kurallarına yönelik genel etkinliklerin bulunması normaldir. Programda yer almadığı halde tekrar amaçlı olarak kaynak kitaplarda bazı etkinlikler verilmiştir. Fakat kazanım olarak noktalama işaretlerinden virgöl, noktalı virgöl ve kısa çizginin bazı görevleri açıklanarak verilmiştir. Bu yönüyle kitaplar programla uyumsuzdur.

4.3. EBA’da Yer Alan Dil Bilgisi Konularına Yönelik Bulgular

EBA’da ortaokul Türkçe alanına ait 122 video ders içerisinden dil bilgisi konularına yönelik 53 video ders tespit edilmiş ve bu videolar, çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Sitede sınıf seviyesine göre seçim yapmak için herhangi bir seçenek mevcut değildir. Dil bilgisi konularının programda ve kaynak kitaplarda belirli aşamalarla ilerlediği tespit edilmiştir. Örneğin; ses bilgisi konusunun kaynak kitaplarda farklı sınıf seviyelerinde, farklı içeriklerle yer aldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Sitede seviyeye göre sınıflama yapılmaması, arama yapılan konuyla ilgili tüm video derslere ulaşılmasına neden olduğundan öğrenciler için problem oluşturması kaçınılmazdır. Çalışmada karşılaştırmanın rahat anlaşılabilmesi adına videolar TDÖP’te belirlenen dil bilgisi konu başlıklarına göre değerlendirilmiştir. Videolardaki dil bilgisi konuları kaynak kitaplarda verilen içeriklerle karşılaştırılmıştır. EBA’da yer alan dil bilgisi konu başlıkları ve ilgili videoların sayısı Tablo 14’te gösterilmiştir.

Tablo 14: EBA’ da Bulunan Dil Bilgisi Videolarının Konulara Göre Dağılımı

Video Ders Konu Başlığı	Video Sayısı	Video Ders Konu Başlığı	Video Sayısı
Sözcükte Yapı	5	Fiilde Çatı	1
Sözcük Türleri	20	Anlatım Bozuklukları	5
Fiilimsi	1	Ses Bilgisi	7
Cümlelerin Öğeleri	4	Yazım ve Noktalama	10

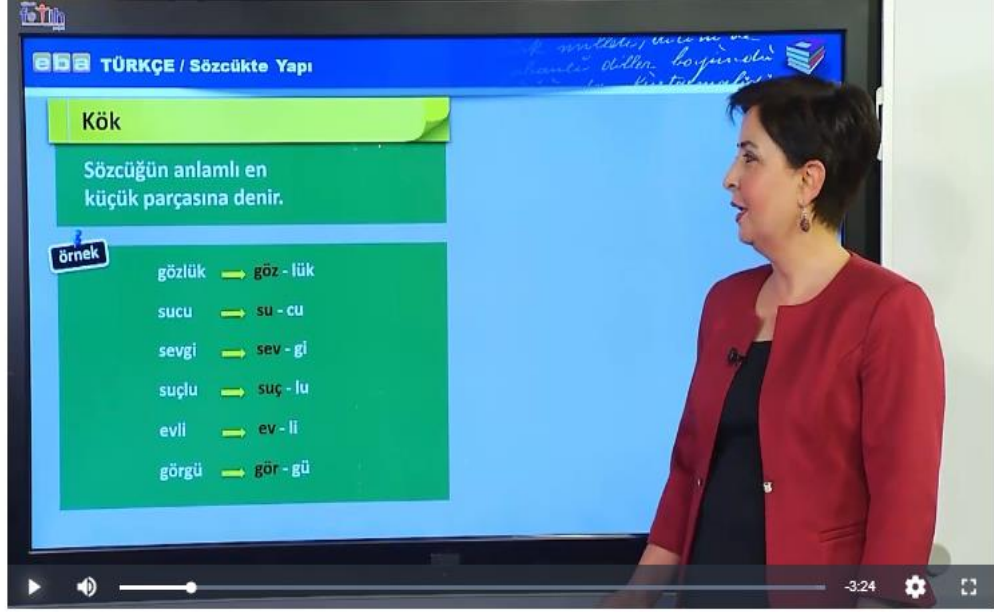
Tablo 14 incelendiğinde video ders sayılarının dağılımındaki farklılıklar göze çarpar. Bazı konularda ayrıntılı bir anlatım tercih edildiği için video sayısının fazla olduğu tespit edilmiştir. Bazı dil bilgisi konularına yönelik video ders ise hazırlanmamıştır. Örneğin, sözcük türleri konusunda fiillere yönelik 13 video ders bulunurken isim ve sıfatlara yönelik video dersler yer almamıştır. Bu içerikler ayrıntısıyla değerlendirilecektir.

4.3.1. Dil Bilgisi Videolarının İçerdiği Öğretim Stratejileri

EBA ders videoları aklı tahta eşliğinde, sunu üzerinden bir anlatım şekli ile oluşturulmuştur. Öğretmenin sunuda yer alan kavram ve tanımları seslendirerek anlattığı görülür. Sabit bir ses tonu kullanılarak, herhangi bir jest ve mimik kullanılmadan düz anlatım yöntemi ile öğretim yapılmaya çalışılmıştır. Dil bilgisi konuları açıklanırken, kavram ve tanımlar üzerinden gidilerek diğer öğrenme alanlarından bağımsız bir öğretim şekli benimsenmiştir. Öğretmenler sadece sunuda yazan kavramları seslendirmiştir. Konulara ilişkin öğretmenlerin açıklayıcı cümleler kullandıkları durumlar oldukça azdır.

Videolarda sadece sunuş yoluyla öğretim yapılması, kavramların direkt olarak kural gibi açıklanması video içeriklerinin öneminden önce karşılaşılan, olumsuz bir durumdur. İnternet ortamında olsa dahi öğreticinin farklı yöntemlerle öğrencinin dikkatini çekmesi ve konular arasında bağlantılar kurarak, kavram tanımlarına çok yönelmeden içerikleri öğrenciye iletmesi gereklidir. İnternet ortamında öğrencilerin

dikkatlerini çekebilecek, sadece sunuş yoluyla öğretim yapılmayan birçok video ders vardır. Şekil 5’te video derslerdeki anlatım örneği gösterilmiştir.

Sözcükte Yapı (Kök, gövde, ek)

Şekil 5: Video Ders Sunusu Örneği

4.3.2. Dil Bilgisi Videolarının Süreleri

Tablo 15: Dil Bilgisi Videolarının Sürelerine Göre Dağılımı

Süre	Video Sayısı
1-5 dakika	40
6-10 dakika	12
11-15 dakika	1

Tablo 15’te, EBA’da yer alan Türkçe dersi dil bilgisi kazanımlarına yönelik videoların süreleri verilmiştir. Buna göre EBA’da yer alan 53 dil bilgisi videosundan 40’ı bir ile beş dakika arasında; 12’si altı ile on dakika arasında; 1’i on bir ile on beş dakika arasındadır. Videoların ağırlıklı olarak bir ile beş dakika arasında olduğu görülmektedir. Video sürelerinin bu kadar kısa olması, direkt olarak kavramların verilip ardından birkaç örnekle derslerin bitirilmesindedir. Konular arasında

herhangi bir bağlantı kurulmadan, kavramlara yönelik ek açıklamalar yapılmadan işlenen video derslerde, sürelerin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılabilir.

4.3.3. Dil Bilgisi Videolarının İzlenme Sayıları

Tablo 16: Dil Bilgisi Videolarının İzlenme Sayısına Göre Dağılımı

Süre	İzlenme Sayısı
501-2.000	12
2.001-5.000	14
5.001-10.000	11
10.001-15.000	6
15.001-20.000	4
20.001+	6

Tablo 16’da dil bilgisi videolarının kullanıcılar tarafından izlenme süreleri verilmiştir. Tabloya göre videolardan 12’si beş yüz bir ile iki bin defa arasında; 14’ü iki bin bir ile beş bin defa arasında; 11’i beş bin bir ile on bin defa arasında; 6’sı on bin bir ile on beş bin defa arasında; 4’ü on beş bin bir ile yirmi bin defa arasında; 6’sı yirmi bin bir ve üzerinde izlenmiştir. Ülkemizdeki ortaokul öğrencilerinin sayısı göz önüne alınırsa izlenme sayılarının oldukça düşük olduğu görülecektir. İnternet ortamında özel kişilerce oluşturulan ders videolarının izlenme sayılarının beş milyona kadar çıktığı görülebilir. Bu durum EBA videolarının öğrencilerce tercih edilmediğinin en önemli kanıtıdır. Video içeriklerinin öğrenciler tarafından beğenilmemesi, tercih etmeme sebepleri olabilir. Videolar daha ilgi çekici ve öğretici hale getirilerek öğrencilerin güvenilir kaynaklardan yararlanması sağlanmalıdır.

4.4. EBA Dil Bilgisi İçeriklerinin Kılavuz Kitaplar ve Çalışma Kitapları İle Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular

4.4.1. ‘Ses Bilgisi’ Konu Başlığına Yönelik Video Dersler

EBA’da ‘Ses Bilgisi’ konu başlığına yönelik toplam 7 video tespit edilmiştir. Bu videoların “ünlülerle ilgili ses olayları” başlığına ait olan 2 tanesi, aynı konulara

yöneliktir. Dolayısıyla ses olaylarına yönelik 5 video ders olduğu söylenebilir. Bu içeriklerde toplam 10 ses olayına yer verilmiştir.

EBA’da ünlülerle ilgili büyük ünlü uyumu kaynaştırma, ulama, ünlü daralması, ünlü türemesi ve ünlü düşmesi; ünsüzlerle ilgili ünsüz benzeşmesi, ünsüz düşmesi, ünsüz yumuşaması, ünsüz türemesi ses olayları yer almıştır. Videolarda konulara yönelik tanımlar verilip ardından örneklerle açıklanmıştır.

EBA içerikleri TDÖP ile karşılaştırıldığında programda 5. sınıf seviyesinde belirlenen ses olaylarından ünlü düşmesi, ünlü daralması, ünsüz benzeşmesi, ünsüz yumuşaması ve ünsüz türemesi konuları video derslerde yer almıştır. Bununla birlikte video derslerde bulunan ulama, ünlü türemesi, büyük ünlü uyumu, ünsüz düşmesi konuları programda verilmemiştir. Video içeriklerinin karışık olarak yer aldığı düşünüldüğünde EBA içeriklerinin program ile eşgüdümlü olmadığı belirlenmiştir.

Kaynak kitaplarda ise toplam 9 ses bilgisi konusu tespit edilmiştir. Kaynaştırma harfleri, ünlü uyumu, ünlü daralması, ünlü düşmesi, ünlü türemesi, ünsüz yumuşaması, ünsüz türemesi, ünsüz benzeşmesi, ünsüz düşmesi ses olaylarına ait içerikler EBA’da yer almıştır. EBA’da yer alıp kaynak kitaplarda olmayan tek konu ulamadır. Konular sınıf seviyesi gözetilmeden sıralanmış olsa da EBA ve kaynak kitap içerikleri bir ses olayı hariç benzerdir.

Konu içerikleri de EBA ve kaynak kitaplar arasında, iki durum haricinde uyumludur. Ünlü daralmasına yönelik videoda “de-“ ve “ye-“ gibi köklerin de daralmaya uğrayabileceği belirtilmemişken kaynak kitaplarda bu durum açıklanmıştır. Ünlü uyumu konusunda ise kaynak kitaplarda büyük ünlü uyumunu bozan özel durumlar açıklanmazken videoda bu konu detaylandırılmıştır. Bazı eklerin ünlü uyumunu bozabileceği, birleşik sözcüklerde ünlü uyumu aranmaması gerektiği gibi ek maddeler, kaynak kitaplarda tespit edilmemiştir.

4.4.2. ‘Sözcük Türleri’ Konu Başlığına Yönelik Video Dersler

EBA’da ‘Sözcük Türleri’ konu başlığına yönelik 20 video ders tespit edilmiştir. Fiillere ait 13 video; zarf, edat, bağlaç ve ünlemlere yönelik birer video; zamirlere yönelik 3 video ders vardır. Fiillere yönelik video derslerden birleşik fiillerin

anlatıldığı 3, ek fiilin anlatıldığı 2 video ders aynı içeriğe sahiptir. Bu nedenle fiillerin anlatıldığı video ders sayısı 10 olarak belirlenmiştir. Sözcük türleri konu başlığında, video derslerde orantısız bir dağılım olduğu belirlenmiştir.

TDÖP kazanımlarında sözcük türlerine ait 8 başlık tespit edilmiştir. EBA içerikleri kontrol edildiğinde isim ve sıfatlara yönelik video ders yoktur. Yine isim ve sıfatlara yönelik olarak tamlamalar konusu da video derslerde tespit edilmemiştir. Fiil konusu videolarda oldukça detaylı işlenirken, diğer sözcük türleri yüzeysel olarak işlenmiştir.

Kaynak kitaplar incelendiğinde benzer şekilde isim ve sıfat konuları yoktur. Kaynak kitaplarda yer alan fiil, zamir, edat, bağlaç, ünlem ve zarf konuları EBA içeriklerinde yer almıştır.

Fiil konusuna yönelik anlamına göre fiiller, kip ve kişi ekleri, fiilde kip kayması, çekimli fiiller, fiillerin olumlu, olumsuz ve soru çekimleri, ek fiil, basit, türemiş ve birleşik fiiller kaynak kitaplar ve EBA’da ortak olarak yer almıştır. Kılavuz kitapta fiil konusuna yönelik kişi eklerinde “özne” ifadesinin, anlamına göre fiillerin ayrımında nesne ifadesinin kullanılmaması gerektiği özellikle vurgulanırken video derslerde bu durumlara dikkat edilmediği görülür. İş fiillerinin “nesne” alabilen fiil olduğu ifadesi kullanılmıştır. Yine, konuyla ilgili örneklerde “belirtili nesne” ifadesi geçmiştir. Fiilde yapı konusunda da kaynak kitaplar ve video dersler arasında farklılıklar tespit edilmiştir. Basit ve türemiş fiiller iki içerikte de uyumludur. Fakat birleşik fiiller konusunda kaynak kitaplarda sadece kurallı birleşik fiiller yer almaktadır. Video ders içeriklerinde ise “yardımcı eylemle oluşmuş birleşik fiiller” ve “anlamca kaynaşmış birleşik fiiller” başlıkları da detaylı bir şekilde işlenmiştir.

Ek fiilin ismi yüklem yapma ve fiili birleşik zamanlı yapma işlevlerinin ikisi de kaynak kitaplarda ve video derslerde geçmiştir. Fakat birleşik zamanlı fiil konusunda video derslerde “hikâye birleşik zaman”, “rivayet birleşik zaman” ve “şart birleşik zaman” kavramları yer almaktadır. Kaynak kitaplarda tanım ve etkinliklerde birleşik zaman konusunda bu detayların olmadığı tespit edilmiştir. Ek fiilin birleşik zamanının cümleye kattığı gereklilik, küçümseme, kesinlik gibi ifadelere, video derslerde ve kaynak kitaplarda yer verilmiştir.

Zarf çeşitlerine yönelik, kaynak kitaplarda ve video derslerde belirlenen içerikler aynıdır. Zaman zarfı, durum zarfı, miktar zarfı, yer- yön zarfı ve soru zarfı olmak üzere beş çeşit zarf türü iki içerikte de yer almaktadır. Zarfların fiilimsileri nitelediği durumlara yönelik, kaynak kitaplarda fiilimsi kavramının kullanılmaması gerektiği özellikle belirtilmiştir. Fakat hem ÖÇK içeriklerinde hem de video derslerde fiilimsileri niteleyen zarflar kullanılmıştır. Video derslerde “zarflar fiilimsileri niteler” tanımı direkt olarak kullanılmıştır. Video derslerde, zarf konusu içinde “belirtili nesne” ve “zarf tamlayıcısı” gibi sekizinci sınıf kavramlarının kullanıldığı da görülmüştür.

Edat, bağlaç ve ünlemlere yönelik birer video ders hazırlanmıştır. İçerik olarak video dersler ile kaynak kitaplar uyumludur. Kaynak kitaplarda örnek sayısı fazla iken video derslerde en çok kullanılan edat, bağlaç ve ünlem çeşitlerine yer verilmiştir. Kaynak kitaplarda edat konusu işlenirken, edatların diğer kelimelerle birleşerek “sıfat öbeği” ve “zarf öbeği” oluşturabileceğine değinilmiş; video derslerde bu duruma değinilmemiştir.

Zamirlere yönelik 3 video içeriği vardır. Soru, işaret, kişi, iyelik, ilgi zamirleri ve belgisiz zamirler kaynak kitaplar ve video içeriklerinde ortaktır. Çelişki ya da uyumsuzluk barındıran bir ifade tespit edilmemiştir.

4.4.3. ‘Sözcükte Yapı’ Konu Başlığına Yönelik Video Dersler

EBA’da ‘Sözcükte Yapı’ konu başlığına yönelik 5 video ders tespit edilmiştir. Bu videoların ikisi ek, kök ve gövde kavramlarına aitken üçü çekim eklerine yöneliktir. Çekim eklerinin anlatıldığı iki video aynı içeriğe sahiptir.

EBA videoları incelendiğinde ek, kök ve gövde kavramlarına yönelik 2 video ders, TDÖP ve kaynak kitaplarla aynı içeriğe sahiptir. Yapım ekleri anlamsal boyutuyla yer almış, eklerin tüm işlevlerine yer verilmemiştir. Çekim ekleri anlamda değişiklik yapmayan, yapım ekleri anlamda değişiklik yapan ekler olarak sunulmuştur.

Çekim eklerinin anlatıldığı video derste hal, iyelik, çoğul ve tamlama ekleri verilmiştir. Çekim eklerinin işlendiği 6. sınıf seviyesinde, kaynak kitaplarda ise hal, iyelik, çoğul ve ilgi ekleri vardır. İlgi eki ve tamlama eki olarak iki farklı tanımlama tespit edilmiştir. TDÖP’te ilgi veya tamlama eki kavramı yer almazken soru eki isim

çekim ekleri içinde verilmiştir. Ayrıca video derslerde hal eklerinin anlatıldığı bölüm yoktur.

TDÖP'te 6. sınıf seviyesinde tespit edilen basit, türemiş ve birleşik sözcükler kazanımına ait kaynak kitaplarda ve EBA videolarında herhangi bir içerik tespit edilmemiştir.

4.4.4. 'Fiilimsi' Konu Başlığına Yönelik Video Dersler

EBA'da 'Fiilimsi' konu başlığına yönelik 1 video ders yer almıştır. Konu içeriğinin geniş olması nedeniyle video ders sayısının yetersiz olduğu söylenebilir. Fiilimsi konusu içinde isim fiil, sıfat fiil ve zarf fiil başlıklarına yer verilmiştir.

TDÖP'te fiilimsi eklerinin ezberletilmemesi ve anlamsal olarak fiilimsilerin buldurulması gerektiği vurgulanmıştır. Fakat kaynak kitaplar ve video dersler incelendiğinde ekler üzerinden öğretim yapıldığı tespit edilmiştir. Üç içerikte de konu başlıkları ortaktır.

İsim fiil ve sıfat fiil konularında kalıplaşarak isim olmuş terimlere kaynak kitaplarda yer verilmezken video içeriğinde yer verilmiştir. Benzer şekilde sıfat fiil konusunda "adlaşmış sıfat" terimi video derste açıklanmıştır fakat kaynak kitaplarda böyle bir terim yoktur. Zarf fiil konusunda ise zarf fiilin cümleye kattığı durum ve zaman anlamlarına kaynak kitaplarda değinilmezken video içeriğinde değinilmiştir. Ayrıca kaynak kitapta zarf fiillerin cümlede dolaylı anlatımı sağladığına yönelik yanlış bir bilgi verilmiştir. Video derste böyle bir içerik tespit edilmemiştir.

Video derste ve kaynak kitaplarda isim fiil ekinin olumsuzluk ekleriyle ve sıfat fiil eklerinin kip ekleriyle karışması gibi durumlara yer verilmemiştir. Video derste fiilimsilerin ad eylem, ortaç, bağ fiil ve ulaç olmak üzere diğer adlandırmalarına yer verilirken kaynak kitaplarda bu adlandırmalar yer almamıştır.

4.4.5. 'Cümlenin Öğeleri' Konu Başlığına Yönelik Video Dersler

EBA'da 'Cümlenin Öğeleri' konu başlığına yönelik 4 video ders tespit edilmiştir. Videolarda belirlenen ana başlıklar cümlenin temel öğeleri, yardımcı öğeler, cümlede vurgu, ara söz ve cümle dışı unsur konularıdır. Kaynak kitaplarda temel öğeler,

yardımcı ögeler ve cümlede vurgu konuları yer alırken ara söz ve cümle dışı unsur konularına yer verilmemiştir.

Cümlenin temel ögeleri konusunda özne ve yüklem ele alınmıştır. Yüklemin fiil ya da isim olabileceği, sözcük gruplarından oluşabileceği detaylarına yer verilmiştir. Yüklem konusundaki içerikler kaynak kitaplarla uyumludur. Özne konusunda ise gerçek özne ve sözde özne olarak ayırım yapılarak konu detaylandırılmıştır. Kaynak kitaplarda bu kavramlar yer almamıştır. Zamirler, ikilemeler, sıfat fiil grupları, deyimler gibi söz gruplarının bölünmemesine yönelik detaylandırma video derslerde daha fazlayken kaynak kitaplarda bu detaylara yüzeysel olarak değinilmiştir.

Cümlenin yardımcı ögeleri konusunda yer alan başlıklar nesne, dolaylı tümleç ve zarf tümlecidir. Kaynak kitaplarda zarf tümleci yerine zarf tamlayıcısı, dolaylı tümleç yerine de yer tamlayıcısı terimleri kullanılmıştır. Video derslerde yardımcı ögelere yönelik soruların tamamı yer almıştır. Kaynak kitaplarda ise nesne ve zarf tümlecinin soruları yer alırken dolaylı tümlecinin soruları verilmemiştir.

Cümlede vurgu konusunda, video derslerde fiil cümlelerinde vurgunun yüklemden önce olduğu, isim cümlelerinde vurgunun yüklemde kendisinde olduğu, şart bildiren cümlelerde vurgunun şart ekinde olduğu, soru bildiren cümlelerde ise vurgunun soru bildiren kelime üzerinde olduğu bilgileri verilmiştir. Kaynak kitapta ise sadece fiil cümlelerinde vurgunun yüklemden önce olduğu bilgisi yer almıştır.

Video derslerde bağlaçların, ünlemlerin, hitapların ve ara sözlerin cümle dışı unsur olduğu belirtilirken kaynak kitaplarda cümle dışı unsur konusu yer almamıştır. Ara sözlerin kendinden önceki ögenin açıklayıcısı olduğu ya da cümle dışı unsur olabileceği bilgisi video derslerde açıklanırken kaynak kitaplarda açıklanmamıştır. Genel hatlarıyla ögelere ilişkin içerikler uyumlu olsa da video derslerde çok daha fazla detaya girildiği ve cümlenin ögeleri konusunun kaynak kitaplarda anlamsal olarak işlenmeye çalışılırken video derslerde kavramlar üzerinden öğretim yapıldığı belirlenmiştir.

4.4.6. 'Fiilde Çatı' Konu Başlığına Yönelik Video Dersler

EBA'da 'Fiilde Çatı' konusuna yönelik 1 video ders tespit edilmiştir. Konu içeriğinin fazla olması göz önüne alınırsa video ders sayısının yetersiz olduğu söylenebilir.

Fiilde çatı konusunda öznesine göre etken, edilgen; nesnesine göre geçişli ve geçişsiz başlıkları yer almıştır. Bu ayırım kaynak kitaplarla ortaktır.

TDÖP'te fiilde çatı kazanımı verilirken kavramsal tanımlara girilmemesi ve anlamsal olarak ayırt edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Kaynak kitaplarda konu anlamsal boyutuyla değerlendirilmiştir. Etken cümle işlenirken “işi yapanın belli olduğu cümleler”, edilgen cümle için “işi yapanın belli olmadığı cümleler” ifadeleri kullanılmıştır. Fakat video derslerde terimsel bir anlatım tercih edilmiştir. Etken cümle için “gerçek öznesi olan”, edilgen cümle için “sözde öznesi olan” ve “nesnenin özne görevinde olduğu” cümleler ifadeleri kullanılmıştır. Ayrıca video derslerde gerçek özne kavramına karşılık olarak “açık özne” ifadesinin yer aldığı belirlenmiştir. Nesnesine göre geçişli fiillerin nesne alabilen fiiller olduğu, geçişsiz fiillerin nesne alamayan fiiller olduğu tanımları kaynak kitaplar ve video derslerde ortaktır.

Konuyla ilgili ek bilgilere ise iki kaynakta da yer verilmemiştir. -I ve -n eklerini alan fiillerin edilgen olduğu bilgisi, her iki kaynakta da yer alırken bu eklerin her zaman cümleyi edilgen yapmayacağına değinilmemiştir. Konularla ilgili basitleştirme çabası olduğu görülebilir.

4.4.7. ‘Anlatım Bozuklukları’ Konu Başlığına Yönelik Video Dersler

EBA'da ‘Anlatım Bozukluğu’ başlığına yönelik 5 video ders tespit edilmiştir. Video dersler anlamsal anlatım bozuklukları ve yapısal anlatım bozuklukları olmak üzere iki alt başlık içermiştir. Anlamsal bozukluklara yönelik iki video içeriğinin aynı olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle incelemeye konu olan video ders sayısı 4 olarak kabul edilmiştir. Yapısal anlatım bozuklukları 2 farklı kişi tarafından anlatılmıştır.

Anlatım bozukluğu konusu programda 7 ve 8. sınıf seviyesinde bulunur. 7. sınıflarda anlamsal bozuklukların seviyeye uygun noktalama işaretleriyle sınırlı tutulması gerektiği, 8. sınıflarda yapısal bozukluklara değinilmesi gerektiği kazanımlarla belirlenmiştir. Kaynak kitaplarda ve EBA içeriklerinde başlıklar tüm detaylarıyla ele alınmıştır.

Kaynak kitaplarda anlamsal ve yapısal bozukluklar olarak bir sınıflandırma yoktur. Tüm alt başlıklar karışık verilmiştir. Bu yönüyle video dersler ile farklılık mevcuttur.

Anlamsal bozukluklarda video derslerde yanlış anlamda sözcük kullanımı, gereksiz sözcük kullanımı, anlamca çelişen sözcük kullanımı, yanlış yerde kelime kullanımı ve deyimlerin yanlış kullanımı başlıkları kaynak kitaplarla içerik olarak aynıdır. Video derslerde yer alan anlam belirsizliği konusu yardımcı kaynaklarda verilmemiştir.

Yapısal anlatım bozuklukları konusunda ise farklı içerikler belirlenmiştir. Video derslerde iki farklı kişiden yapısal bozukluklar anlatılmıştır. Bir videoda yapısal bozukluklara yönelik özne-yüklem uyumsuzluğu, nesne eksikliği, tümleç eksikliği, yüklem eksikliği, ek fiil eksikliği, çatı uyumsuzluğu, tamlama yanlışları, noktalama eksikliği ve iyelik ekinin gereksiz kullanımı başlıkları ele alınmıştır. Diğer video derste özne-yüklem uyumsuzluğu ilkiyle aynıdır. Diğer başlıkların hiçbiri kullanılmamış ve öge eksikliği adı altında tüm örneklere yer verilmiştir.

Kaynak kitaplarla karşılaştırıldığında ise kaynak kitaplarda belirlenen alt başlıklardan farklı olarak iyelik ekinin gereksiz kullanımı ve çatı uyumsuzluğu konuları yer almıştır. Kaynak kitaplarda “yer ve zaman tamlayıcısı eksikliği” başlığı kullanılırken video derste “tümleç eksikliği” başlığı kullanılmıştır. İçerik olarak özne-yüklem uyumsuzluğu başlığında detaylandırmada farklılıklar belirlenmiştir. Kaynak kitaplarda sadece tekillik-çoğulluk açısından ele alınan konu, video derslerde daha çok detaylandırılmıştır. Öznenin cansız varlık olduğu durumlar, topluluk adlarının kullanıldığı durumlar, öznenin belgisiz sıfat ya da zamir olduğu durumlar gibi konu içeriğine yönelik ek bilgiler video derslerde yer almıştır.

Konu içerikleri genel olarak video derslerde daha geniş çaplı ve bol örnekle ele alınırken kaynak kitaplarda daha az içerik detayıyla verilmiştir.

4.4.8. ‘Yazım Kuralları ve Noktalama İşaretleri’ Konu Başlığına Yönelik Video Dersler

EBA’da ‘Yazım Kuralları’na yönelik 9, ‘Noktalama İşaretleri’ne yönelik 1 video ders tespit edilmiştir. Yazım ve noktalama konusunda program, kaynak kitaplar ve video dersler arasında birçok uyumsuzluk tespit edilmiştir. Yazım kuralları ve noktalama işaretleri programda ve kaynak kitaplarda bir bütün olarak verilmemiştir. Her sınıf seviyesinde aşamalı olarak parça parça yer almaktadır. Video derslerde

sınıf seviyesi belirlenmeden konunun bir bütün olarak verilmesi tamamen sınav sistemine yönelik, yanlış bir uygulamadır.

Noktalama işaretlerine yönelik videoda sadece virgölün görevleri açıklanmıştır. Virgölün eş görevli sözcükleri ayırma, sıralı cümleleri ayırma, özneyi ayırma, ara söz yapma, alıntılardan sonra kullanılma, tekrarlanan sözcüklerden sonra kullanılma, kabul, teşvik, ret, onay bildiren sözcükleri ayırma, hitaplardan sonra kullanılma, “o” zamirini ayırma ve künyelerde kullanılma olmak üzere on farklı görevinden bahsedilmiştir. Eş görevli sözcükler, sıralı cümleler, özne gibi kavramların kullanılması seviye olarak sadece sekizinci sınıf öğrencileri için uygundur.

Noktalama işaretleri programda beşinci sınıf kazanımları arasında yer alır ve sonraki her seviyede kazanım olarak yer almasa bile etkinlik olarak çalışma kitaplarında bulunur. Programda ve kılavuz kitaplarda yer alan noktalama işaretlerinden sadece virgöl video ders olarak yer almıştır. Bu nedenle EBA video ders içeriği, kaynak kitaplarla tamamen uyumsuzdur.

Yazım kuralları konusunda ise video derslerde detaylı bir anlatım bulunurken program ve kaynak kitaplarda gelişigüzel bir dağılım yer almıştır. Yazım kuralları konusu programda sadece beşinci sınıf düzeyinde belirlenmiştir. Kaynak kitaplarda ise her seviyede ya kılavuz kitaplarda kazanım olarak ya da çalışma kitaplarında etkinlik olarak yer almıştır. Kılavuz kitaplarda belirlenen konu başlıkları ise eksiktir. Video ders içeriklerinde sayıların yazımı, ses olaylarına uğrayan kelimelerin yazımı, kısaltmaların yazımı, pekiştirmeler ve ikilemelerin yazımı, büyük harflerin kullanıldığı yerler, yazımı karıştırılan sözcükler, de ve ki bağlaçları ve mi soru ekinin yazımı konu başlıklarına yer verilerek bütün kurallar bir arada verilmiştir. Büyük harflerin kullanımı başlığı içinde yirmi yazım kuralı detaylandırılmıştır.

Sayıların yazımı; büyük harflerin kullanıldığı yerlerden devir, dönem çağ adları, kurum ve kuruluş adları, devlet ve millet adları; de bağlacı programda beşinci sınıf seviyesinde verilen ve video ders içeriğiyle ortak olan konulardır. Yedinci sınıf kaynak kitapta yer alıp programda olmayan bitişik kelimelerin yazımı, kurum, kuruluş adları, yazımı karıştırılan sözcükler konuları da video ders içeriklerinde yer almıştır. Ayrıca kaynak kitaplarda yer alan dil adları, levha adları, gazete ve tablo adları, nota ve oyun adlarının yazımı, saray, kale, kule gibi özel isimlerle kullanılan

kelimelerin yazımı konuları video ders içeriklerinde yer almamıştır. Genel olarak yazım kuralları ve noktalama işaretleri konusu programda, kaynak kitaplarda ve video derslerde tamamen uyumsuzdur.

4.5. EBA’da Yer Almayan Dil Bilgisi Konularının Değerlendirilmesi

EBA’da bulunan dil bilgisi konularına yönelik, videoların konu başlıklarına göre eksik ya da fazla içeriğe sahip olduğu söylenebilir. Bununla birlikte programda ya da kaynak kitaplarda yer alan dil bilgisi konularının bazıları video derslerde hiç verilmemiştir. İsimler, sıfatlar, tamlamalar ve cümle türleri konuları video ders içeriklerinde tespit edilmemiştir.

Sözcük türleri konu başlığından isim ve sıfat konusu programda altıncı sınıf seviyesinde yer alır. İsim ve sıfatlarla birlikte isim tamlaması ve sıfat tamlaması konusu da yine aynı seviyede farklı bir kazanım olarak yer almıştır. Fakat kaynak kitaplarda ve video ders içeriklerinde bu konular yer almamıştır. Bu nedenle içeriklerine yönelik değerlendirilme yapılmamıştır.

Cümle türleri konusu ise sadece video ders içeriklerinde yer almamıştır. Sekizinci sınıf kazanımları arasında yer alan cümle türleri konusu kaynak kitaplarda detaylı bir şekilde işlenmiştir. Cümle türleri konusunda, programda belirtilen kavramsal tanımlamalara girilmemesi gerektiği ayrıntısına dikkat edilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte konu başlıklarının adlandırılmasında öğrenciler açısından kavrama sorunları oluşturabilecek ifadeler bulunmaktadır.

Cümle türleri konusunda genellikle kullanılan “yüklemine göre cümleler”, “yüklemine türüne göre cümleler” şeklinde kalıp başlıklar kullanılmamıştır. İsim ve fiil cümleleri, devrik ve kurallı cümleler başlık verilmeden açıklanmıştır. “İfade edilen anlama göre cümleler” başlığı altında olumlu ve olumsuz cümlelere yer verilmiştir. “Yapısına göre cümleler” başlığı altında ise tek yüklemli cümleler, içinde fiilimsi bulunan cümleler, birden fazla yüklemi olan cümleler ve bağlacı olan cümleler alt başlıkları kullanılmıştır.

Bu isimlendirmeler öğrencileri yanlış yönlendirebilecek niteliktedir. Tek yüklemli cümleler, cümlede tek yargının bulunmasını ifade eder. Fakat içinde fiilimsi olan cümlelerde de tek yüklem vardır. Bu ifadeler birbirine karışabilir. Benzer şekilde

bağlacı olan cümlede de birden fazla yüklem vardır. Sıralı cümleleri ifade etmeye çalışan “birden fazla yüklemi olan cümleler” ifadesi karışıklığa neden olabilir. Ya da “Bağlacı olan cümle” kavramı içinde bağlaç olan her cümleyi bu sınıflandırmaya almaya yönlendirebilir. Bu sebeplerle içeriklerin düzenlenmesi gerekmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

V. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

5.1.1. Öğretmen Kılavuz Kitapları ve Öğrenci Çalışma Kitaplarının TDÖP ile Eşgüdümlülüğüne Yönelik Sonuçlar

1. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, öğretmen kılavuz kitapları ve öğrenci çalışma kitaplarının içerikleri kazanımlar açısından eşgüdümlüdür. Öğretmen kılavuz kitaplarında yer almayıp öğrenci çalışma kitaplarında bulunan dil bilgisi etkinlikleri, önceki senelerdeki kazanımların tekrarına yöneliktir.
2. Öğrenci çalışma kitapları, etkinliklerden hareketle dil bilgisi kazanımlarına ulaşmaya yönelik içeriğe sahiptir. Bu yönüyle çalışma kitapları yapılandırmacı yaklaşımın gerekliliklere uygun olarak hazırlanmıştır.
3. 5. sınıf ders kitabı, ‘Sözcükte Yapı’ ve ‘Ses Bilgisi’ kazanımları açısından program ile eşgüdümlüdür. ‘Noktalama İşaretleri’ kazanımları açısından ise ders kitabı ve TDÖP’te farklılıklar tespit edilmiştir.
4. 6. sınıf öğretmen kılavuz kitabı ve öğrenci çalışma kitabının, dil bilgisi kazanımları açısından TDÖP ile eşgüdümlü olmadığı tespit edilmiştir. ‘Sözcük Türleri’ ve ‘Sözcükte Yapı’ kazanımlarına yönelik içerikler programda ve kaynak kitaplarda farklıdır. “Tamlamalar” kazanımı ise kaynak kitaplarda yer almamıştır. Kaynak kitaplardaki ‘Ses Bilgisi’ kazanımları programda bulunmamaktadır.
5. 7. sınıf öğretmen kılavuz kitabı ve öğrenci çalışma kitabının, dil bilgisi kazanımları açısından TDÖP ile eşgüdümlü olmadığı tespit edilmiştir. Programda yer alan 3 konu başlığından sadece ‘Sözcükte Yapı’ kazanımları, kaynak kitaplardaki kazanımlarla uyumludur.

6. 8. sınıf öğretmen kılavuz kitabı ve öğrenci çalışma kitabının, dil bilgisi kazanımları açısından TDÖP ile genel olarak eşgüdümlü olduğu tespit edilmiştir. Sadece 'Anlatım Bozuklukları' başlığına yönelik kazanımlar program ve kaynak kitaplar arasında farklıdır.

TDÖP, öğretmen kılavuz kitapları ve öğrenci çalışma kitaplarının eşgüdümlüğü programda yer alan kazanımlara yöneliktir. Dil bilgisi terimleri ve konularla ilgili ne kadar ayrıntı verileceği gibi durumlar, programda belirtilmediği için karşılaştırma yapılamamıştır. Genel bir sonuç olarak programda dil bilgisi kazanımlarına yönelik açıklamaların artırılması gerektiği söylenebilir. Kılavuz kitaplardaki dil bilgisi kazanımlarına yönelik açıklamalar ve kullanılan terimler öğretim programı içeriğine göre düzenlenmelidir.

5.1.2. EBA'da Yer Alan Türkçe Dersi Videolarına Yönelik Sonuçlar

1. EBA'da dil bilgisi kazanımlarına yönelik hazırlanan video derslerin tamamının içerdiği öğretim stratejileri açısından TDÖP'te benimsenen yaklaşımlarla örtüşmediği tespit edilmiştir. Geleneksel yaklaşım yöntemleriyle hazırlanan video içerikleri, dil bilgisi kazanımlarını aktarma konusunda oldukça zayıftır.
2. Video ders içeriklerinin sınıf seviyesine göre ayrılmadığı görülmüştür. TDÖP'te ve kaynak kitaplarda dil bilgisi konuları aşamalı olarak ilerler. Sınıf seviyesine göre ayırım yapılmaması ve ilgili dil bilgisi konusunun tamamının tek bir videoda anlatılması, öğrencilerin seviyelerine uygun olmayan terimlerle karşılaşmasına neden olacaktır. EBA ders videolarının tamamının yeniden düzenlenmesi gereklidir.
3. Video ders sürelerinin dil bilgisi kazanımlarını kavratma açısından yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Video ders süreleri ve videolardaki dil bilgisi içerikleri değerlendirildiğinde, videolarda sınav sistemine odaklı bir anlatım olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum dil bilgisi öğretimini olumsuz etkileyecektir.
4. Ortaokul düzeyindeki öğrenci sayıları göz önüne alındığında, videoların izlenme sayılarının çok düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin

EBA’da yer alan video içeriklerini tercih etmemesi, içeriklerin düzenlenmesi gerektiği sonucunu ortaya çıkarmıştır.

5. Dil bilgisi ile ilgili ders videolarından ‘Ses Bilgisi’ başlığına ait 2, ‘Sözcük Türleri’ başlığına ait 5, ‘Sözcükte Yapı’ başlığına ait 2, ‘Anlatım Bozuklukları’ başlığına ait 2 video dersin aynı içeriklere sahip olduğu belirlenmiştir. Sistemde aynı videoların birden fazla yer alması, EBA içeriklerinin kontrol edilmediği sonucunu ortaya çıkarmıştır.
6. ‘Ses Bilgisi’ konu başlığına yönelik dil bilgisi kazanımlarının EBA ve kaynak kitaplar arasında “ulama” konusu haricinde benzer olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Konu içeriklerinin video derslerde aşamalıya dikkat edilmeden ve daha ayrıntılı verildiği belirlenmiştir.
7. ‘Sözcük Türleri’ konu başlığına yönelik dil bilgisi kazanımlarının EBA ve kaynak kitaplar arasında, farklı içeriklerle yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. “İsim”, “sıfat” ve “tamlamalar” ile ilgili kazanımların kaynak kitaplarda olduğu gibi EBA’da da yer almadığı tespit edilmiştir. Sözcük türleri ile ilgili video derslerde ön bilgi gerektiren terimlerin kullanıldığı, kaynak kitaplarda yer almayan terimlerin kullanıldığı ve video derslerde terimler üzerinden anlatım yapıldığı sonuçları ortaya çıkmıştır. Sadece “zamir” sözcük türüne yönelik video dersler kaynak kitaplarla benzerdir.
8. ‘Sözcükte Yapı’ konu başlığına yönelik dil bilgisi kazanımlarının EBA ve kaynak kitaplar arasında benzer olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Konu içeriklerinde farklı terimler belirlenmiştir. Kaynak kitaplarda “ilgi eki”, video derslerde “tamlama eki” terimleri kullanılması, öğrencilerin terim karmaşası yaşamamasına neden olabilir. Video içeriklerinde ve kaynak kitaplar arasında terimsel farklılıkların olması dikkat edilmesi gereken bir sonuç olarak ortaya çıkmıştır.
9. ‘Cümlenin Öğeleri’ konu başlığına yönelik dil bilgisi kazanımlarının EBA ve kaynak kitaplar arasında farklı içeriklerle yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Video derslerde kaynak kitaplarda yer almayan terimler ve ayrıntılı bilgiler

yer almıştır. Video derslerde konu anlatımının terimler üzerinden yapıldığı sonucu ortaya çıkmıştır.

10. 'Fiilimsi' konu başlığına yönelik dil bilgisi kazanımlarının EBA ve kaynak kitaplar arasında benzer olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Video derslerde kaynak kitaplarda yer almayan terimler ve ayrıntılı bilgiler yer almıştır. Video derslerde konu anlatımının terimler üzerinden yapıldığı sonucu ortaya çıkmıştır.
11. 'Fiilde Çatı' konu başlığına yönelik dil bilgisi kazanımlarının EBA ve kaynak kitaplar arasında benzer olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Konu içeriğinde iki kaynakta da sadeleştirilmeye gidildiği görülmüştür. Video derslerde konu anlatımının terimler üzerinden yapıldığı sonucu ortaya çıkmıştır.
12. 'Anlatım Bozuklukları' konu başlığına yönelik dil bilgisi kazanımlarının EBA ve kaynak kitaplar arasında üç başlık haricinde benzer olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Konu içerikleri ile ilgili video derslerde daha ayrıntılı bilgi verildiği görülmüştür.
13. 'Yazım ve Noktalama' konu başlığına yönelik dil bilgisi kazanımlarının EBA ve kaynak kitaplar arasında farklı içeriklerle yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Yazım ve noktalama kurallarının TDÖP, kaynak kitaplar ve video derslerde gelişigüzel bir dağılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.
14. Türkçe Öğretim Programındaki tüm kazanımlar değerlendirildiğinde, video derslerde "cümle türleri", "isim", "sıfat" ve "tamlamalar"; öğretmen kılavuz kitapları ve öğrenci çalışma kitaplarında "isim", "sıfat", "tamlamalar" kazanımlarına hiç yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Video derslerdeki dil bilgisi kazanımlarının bir kısmı, kaynak kitaplarla kazanımlar açısından benzer olsa da içerdiği terimler, konu ayrıntıları ve öğretim stratejileri açısından farklılıklar barındırmaktadır. Video içeriklerde terim sayısının fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Video derslerdeki dil bilgisi konularının bir bütün hâlinde değil, sınıf seviyesine göre belirli aşamalarla işlenmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır. EBA içerikleri, kaynak kitaplar ve TDÖP, dil bilgisi kazanımları açısından

bir bütün olarak değerlendirildiğinde kaynaklar arasında eşgüdümlülüğün olmadığı belirlenmiştir.

5.2. Öneriler

a. MEB'e Yönelik Öneriler

1. Ortaokul dil bilgisi konuları, içerik olarak yeniden düzenlenmelidir. Terim sayısı azaltılarak konu içerikleri sadeleştirilmeli ve konular tüm kaynaklarda eşgüdümlü olarak yer almalıdır. Dil bilgisi konularının yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak işlenmesi ile içeriklerin düzenlenmesi farklı durumlardır. Öncelikle ortaokul seviyesine yönelik dil bilgisi müfredatının akademik dil bilgisi içeriklerinden arındırılması gereklidir.
2. “Ortaokullar için Türkçe Dil Bilgisi” adı altında bir çalışma yapılabilir. Bu çalışma TDÖP, kaynak kitaplar ve internet içeriklerine bir örnek oluşturabilir. Bu sayede programda ve kaynak kitaplarda terim ve kavram karmaşası yaşanmasının önüne geçilebilir.
3. Ortaokullar için belirlenecek olan konular EBA’da sadece öğretmenlerin erişebileceği şekilde yer alabilir ve dil bilgisi kazanımları programda sadece başlık hâlinde verilebilir.
4. Ortaokullara yönelik sabit bir dil bilgisi müfredatının olması öğretmenlere de kolaylık sağlayabilir. Dil bilgisi konuları, kişiden kişiye farklılık göstermeyecektir.
5. İnternette özel kişiler ve kurumlarca oluşturulan içerikler sınav sistemine yöneliktir. Dil bilgisi konuları ayırt edici sorular olarak kullanılır ve konularla ilgili ayrıntı sorular verilerek dikkat çekmeye çalışılır. EBA içeriklerinin tamamen program ve kaynak kitaplarla eşgüdümlü olması, yapılan sınavlarda da sadece bu içeriklere göre soruların hazırlanması, öğrencilerin güvenilir olmayan kaynaklardan uzaklaşmasını sağlayabilir.

b. Ders Materyali Hazırlayıcılarına Yönelik Öneriler

1. EBA’da yer alan ders videolarının hepsi ilgi çekici hâle getirilmeli ve yapılandırmacı yaklaşım esaslarına göre yeniden hazırlanmalıdır. Video derslerde düz anlatım yöntemi mecburen kullanılabilir. Fakat çeşitli etkinliklerle zenginleştirilerek, konular arasında bağlantı kurularak ve ilgili sınıf düzeyi göz önüne alınarak bir anlatım tercih edilmelidir.
2. EBA internet sitesinde, içeriklere ulaşmak için sınıf seviyesi seçeneği eklenmelidir. Bu sayede öğrenci seviyesine uygun olmayan içeriklerle karşılaşmayacaktır.
3. Kaynak kitaplar dil bilgisi içerikleri açısından yeniden düzenlenmelidir ve kitaplardaki terim karmaşası da engellenmelidir. Kılavuz kitaplardaki dil bilgisi yönergeleri kaldırılmalı ve sadece kazanım başlığına yer verilmelidir.

c. Program Hazırlanmasına Yönelik Öneriler

1. Türkçe Öğretim Programlarında dil bilgisi konularının tamamına yönelik ek açıklamalar yer almalıdır. Konuların sınırları çizilmeli ve kişisel müdahaleler engellenmelidir.
2. Program değişiklikleri kitaplarla eşgüdümlü olarak yapılmalıdır. Dönem içerisinde değişikliğe uğrayarak açıklanan programlar uygulayıcıların çelişki yaşamasına neden olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akarsu, B. (1984). *Wilhelm Von Humboldt'ta dil-kültür bağlantısı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aksan, D. (2015). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim* (6. baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Aksan, D. (2016). *Anlam bilim: Anlam bilim konuları ve Türkçenin anlambilimi*. İstanbul: Bilgi.
- Alyılmaz, C. (2010). Türkçe öğretiminin sorunları. *Turkish Studies*, 5(3), 728-749.
- Ateş, M., Çerçi, A. ve Derman, S. (2015). Eğitim bilişim ağında yer alan Türkçe dersi videoları üzerine bir inceleme. *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(3), 105-117.
- Balyemez, S. (2016). *Dil bilgisi üzerine açıklamalar* (2. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Banguoğlu, T. (1990). *Türkçenin grameri* (3. baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Çakıroğlu, Ü. (2013). *Öğretim teknolojinin temelleri: Teoriler, araştırmalar, eğilimler*. Çağıltay, K. ve Göktaş, Y. (ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Çelen, F. K., Çelik, A. Ve Seferoğlu, S. S. (2011). Türk eğitim sistemi ve PISA sonuçları, *Akademik Bilişim '11 – XIII*, İnönü Üniversitesi.
- Demir, C. ve Yapıcı, M. (2007). Ana dili olarak Türkçenin öğretimi ve sorunları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 177-192.
- Demirel, Ö. (2002). *Türkçe ve sınıf öğretmenleri için Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dolunay, S. K. (2010). Dil bilgisi öğretiminin amacı ve önemi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27(27), 275-284.
- Duman, B. (2004). *Öğrenme-öğretme kuramları ve süreç temelli öğretim*. Ankara: Anı.
- Ediskun, H. (2010). *Türk dilbilgisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Eğitim Bilişim Ağı. (2018). Erişim Adresi: <http://www.eba.gov.tr/hakkimizda>
Erişim Tarihi: 25.04.2018.
- Eker, S. (2011). *Çağdaş Türk dili* (7. Baskı). Ankara: Grafiker.

- Erdem, İ. ve Çelik, M. (2011). Dil bilgisi öğretim yöntemi üzerine değerlendirmeler, *Türk Dili*, 6/1, 1031-1041.
- Ergin, M. (2004). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak.
- Gencan, T., N. (2001). *Dilbilgisi*, Ankara: Ayraç.
- Gültekin, M., Karadağ, R. ve Yılmaz, F. (2007). Yapılandırmacılık ve öğretim uygulamalarına yansımaları. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 503-528.
- Güneş, F. (2007). *Türkçe öğretimi ve zihinsel yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Güneş, F. (2011). Dil öğretim yaklaşımları ve Türkçe öğretimindeki uygulamalar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(5), 123-148.
- Güneş, F. (2012). Testlerden etkinliklere Türkçe öğretimi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1), 31-42.
- Güneş, F. (2013a). Yapılandırıcı yaklaşımla dil bilgisi öğretimi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 9(3), 171-187.
- Güneş, F. (2013b). Dil bilgisi öğretiminde yeni yaklaşımlar. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 2(7), 71-92.
- Güneş, F. (2014). *Türkçe öğretimi: Yaklaşımlar ve modeller* (3. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Güven, A. Z. (2013). Dil bilgisi konularının öğretim sorunları, *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 2(6), 1-10.
- İskender, H. (2016). Eğitim bilişim ağında bulunan 7. sınıf Türkçe dersi videolarının ilköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8. sınıflar) öğretim programıyla uyumu. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(14), 1043-1067.
- İşcan, A., ve Kolukısa, H. (2005). İlköğretim ikinci kademe dil bilgisi öğretiminin durumu, sorunları ve çözüm önerileri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 299-308.
- İşeri, K. (2002). *Türkçe ders kitabındaki metinlerin ilköğretim programına uygunluğunun incelenmesi: Göstergibilimsel bir betimleme* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Karaağaç, G. (2012). *Türkçenin dil bilgisi*. Ankara: Akçağ.
- Karaarslan, F. ve Yaman, H. (2010, Nisan). İlköğretim Türkçe dersi programının dil bilgisi öğretimindeki etkililiği: Nitel bir araştırma. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14(1), 251-269.

- Kerimoğlu, C. (2006). Türkçe dil bilgisi öğretiminde söz dizimi ile ilgili kabuller üzerine II (Cümle Ögeleri). *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 119-129.
- Kerimoğlu, C. (2016). *Genel dilbilime giriş* (3. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Kılıç, A. ve Seven, S. (2004). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Korkmaz, Z. (2010). *Grammer terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK.
- Korkmaz, Z. (2017). *Türkiye Türkçesi grameri: Şekil bilgisi* (5. baskı). Ankara: TDK.
- Küçükahmet, L. (2004). *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu*. Ankara: Nobel.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2005). *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6,7, 8. Sınıflar)*. Ankara: Milli Eğitim.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi (6-8. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara: Milli Eğitim.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2015). *Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: Milli Eğitim Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı .(2016). *Ders kitapları yönetmeliği*. Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120912-2.htm> Erişim Tarihi: 25.04.2018
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2017). *Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: Milli Eğitim.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018a). *Fatih projesi*. Erişim Adresi: <http://fatihprojesi.meb.gov.tr/proje-hakkinda/> Erişim Tarihi: 25.04.2018.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018b). *Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: Milli Eğitim.
- Okur, A. ve Yılmaz, Y. (2013). *Dil bilgisi öğretimi*. Yıldız, C. (ed.). Yeni öğretim programına göre kuramdan uygulamaya Türkçe öğretimi içinde (ss. 277-310). Ankara. Pegem Akademi.
- Onan, B. (2005). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe öğretiminde dil yapılarının anlama becerilerini (Okuma/Dinleme) geliştirmedeki rolü* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara. YÖKTEZ veri tabanından erişildi.
- Öz, F. (2006). *Uygulamalı Türkçe öğretimi* (5. baskı). Ankara: Anı.

- Özdemir, E. (1990). Ana dili öğretimimizdeki ölü nokta. *Çağdaş Türk Dili*, s.31, 856-860.
- Sağır, M. (2002). *Türkçe dil bilgisi öğretimi*. Ankara: Nobel.
- Sever, S. (2003). Türkçe öğretiminde yeni yapılanma çalışmaları. *TÜBAR -XIII-*. 27-38.
- Sever, S. (2005). *Türkçe öğretimi ve tam öğrenme* (4. Baskı). Ankara: Anı.
- Sever, S., Kaya, Z. ve Aslan, C. (2006). *Etkinliklerle Türkçe öğretimi*. İstanbul: Morpa Kültür.
- Türk Dil Kurumu. (2018). *Türkçe sözlük*. Erişim Adresi: www.tdk.gov.tr Erişim Tarihi: 16.03.2018.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2018). Erişim Adresi: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1028 Erişim Tarihi: 16.04.2018.
- Tüysüz, C., ve Çümen, V. (2016). EBA ders web sitesine ilişkin ortaokul öğrencilerinin görüşleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(27), 278-296.
- Yalınkılıç, K. (2014). *Bir öğretim aracı olarak ders kitabı*. Ülper, H. (ed.), Türkçe ders kitabı çözümlenmeleri içinde (s. 3-9). Ankara: Pegem Akademi.
- Yanpar, T. (2005). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Anı.
- Yıldırım, A., Şimşek, Y. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldız, C. (2010). İlköğretim okullarındaki okuma etkinliklerinde göz ardı edilen bir konu: Sözcük öğretimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27(27), 753-773.
- Yıldız, C., Okur, A., Arı, G. ve Yılmaz, Y. (2013). *Yeni öğretim programına göre kuramdan uygulamaya Türkçe öğretimi* (4. baskı). Yıldız, C. (ed.). Ankara: Pegem Akademi.